STRIPSCHRIFT

DICK MATENA & HAFID BOUAZZA
JAN WOLKERS

NUMMER 378 * €6,50

Ik ging op vakantie en nam mee terug...

STRIP TIJDSCHRIFTEN uit het zonnige zuiden

→ REDACTIO

Hittegolven tasten denkramen aan. Tijdens de hete maand juli brak er een knetterende ruzie uit tussen Toonder-uitgevers Jos Boelhouwer (Le Chat Mort) en Hans Matla (Panda) enerzijds en Stichting Het Toonder Auteursrecht anderzijds. Omdat de beheerders van Toonders nalatenschap niet voetstoots akkoord gingen met een Friese uitgave van *Het spook van Bommelstein* bij Le Chat Mort liep de stoom uit de oren van Heer B. en Heer M. De erven Toonder zouden volgens hen het oeuvre van hun grootvader systematisch kapotmaken, door uitgevers te verbieden dat werk verder uit te brengen. Eerder had de Stichting al de rechter de verspreiding laten verbieden van *De tao van Toonder* (Panda) van auteur Frank van Hartingsveld. De erflaters vonden dit onzin en beschuldigden de heren uitgevers van stemmingmakerij.

Duidelijk is dat de situatie, ontstaan na de dood van Marten Toonder ruim een jaar geleden, even wennen is voor betrokkenen. Voor uitgevers die nauwe banden met hem hadden, blijken bepaalde automatismen niet meer te werken. Zij dienen een nieuwe, zakelijker relatie op te bouwen met Stichting Het Toonder Auteursrecht. De Stichting zal op haar beurt moeten beseffen dat zij zeker niet de enige partij is die het werk van Toonder met hart en ziel is toegedaan.

Inmiddels is de strijdbijl (voorlopig?) begraven. Een constructief gesprek, gevolgd door – mogen we aannemen – een eenvoudige doch voedzame maaltijd, heeft de lucht geklaard. De Friese uitgave gaat in ieder geval

wèl door!

INHOUD

2 ACTUA

10 FRANSE STRIPTIJDSCHRIFTEN
Ger Apeldoorn

18 JAN WOLKERS
Willard Mans

21 MANON KOMT...
Manon Albers

22 DICK MATENA
Peter Breedveld

24 DICK MATENA & HAFID BOUAZZA
Peter Breedveld

33 BITS & PIECES
Ben Bits

34 COMIC SALON ERLANGEN
Rik Sanders

36 DE BOVENTOON

46 HEINZ SERVICE SPREAD

→ SUVAAL

BELACHELIJK EIGENLIJK DAT STRIPS IN DE MEDIA PAS WEER AANDACHT KRIJGEN WANNEER EEN ROMAN 'VERSTRIPT' WORDT...
HET HEEFT MIJ WEL AANGEZET TOT HET OPNIEUW LEZEN VAN OUDE LITERAIRE MEESTERS...
VANDERSTEEN, HERGÉ, SLEEN, PRATT, FRANQUIN...
KORT AMERIKAANS

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL @STRIPSCHRIFT.NL

Alex Toth
1928 - 2006

Op 27 mei overleed op 77-jarige leeftijd de vermaarde tekenaar Alex Toth. Wie zijn naam niet kent is dat vergeven, want grote publieke roem is hem tijdens zijn leven nooit ten deel gevallen. Onder striptekenaars en fans was hij echter bekend als één van de belangrijkste stylisten uit de Amerikaanse stripwereld. Hij kent vele bewonderaars en een klein aantal navolgers, waaronder een jonge generatie Amerikaanse tekenaars zoals Shawn Martinborough, John Paul Leon en Matthew Hollingsworth en de tekenaar van DC's New Frontier, *Darwyn Cooke. Maar ook de Europeaan Hugo Pratt heeft goed naar Toth gekeken en er het zijne mee gedaan.*

Toth werd geboren in 1928 in New York. Hij studeerde aan de High School Of Industrial Arts en verkocht al voor zijn afstuderen korte verhalen aan het waargebeurde-verhalentijdschrift Heroic. *Daarna kwam hij terecht bij DC, waar hij onder begeleiding van redacteur en tekenaar Sheldon Mayer al snel zijn eigen stijl ontwikkelde. Samen met andere jonge honden uit die tijd zoals Carmine Infantino, Joe Kubert, Irwin Hasen, Bernie Krigstein en Gil Kane werd hij aan het werk gezet op de tweede linie van de superheldenstrips, zeg maar alles wat zich onder* Superman *en* Batman *afspeelde. Zoals veel tekenaars uit die tijd, liet deze groep tekenaars zich inspireren door het contrastrijke tekenwerk van Milton Caniff in* Terry and the Pirates *en van diens grote inspirator Noel Sickles. Herdrukken waren in die tijd nog niet zo makkelijk te krijgen als nu en toen een stapel van de complete run van Sickles'* Scorchy Smith *in zijn handen viel, liet Toth er meteen prints van maken, die hij nooit meer uit handen heeft gegeven.*

Net als Sickles en Caniff, was Toth geïnteresseerd in vertellen met licht en donker. Maar wat hij er aan toevoegde was een groot gevoel voor design. *Hij was één van de eerste tekenaars die de pagina consequent als een geheel behandelde in plaats van als een verzameling losse plaatjes. Aan het begin van de jaren vijftig begon zijn werk steeds meer een voorbeeld te worden voor de anderen. Zijn filmische shots en avontuurlijke pagina-ontwerpen voor westernseries als* Jimmy Wakely, All Star *en* All American *werden zo'n beetje de norm bij DC. Zelfs toen Toth in 1952 na een conflict met één van de minst gemakkelijke redacteuren bij DC de deuren daar achter zich dichtsloeg, bleef zijn invloed voelbaar. Zo erg zelfs, dat wij sommige van zijn vernieuwingen niet meer als zodanig kunnen waarderen, omdat ze door anderen na hem eindeloos zijn herhaald en verwaterd.*

Hetzelfde gebeurde eigenlijk met zijn werk voor de volgende uitgeverij waar hij terecht kwam. Voor het nu minder bekende Standard tekende hij oorlogs-, horror- en romancestrips in een stijl die tot diep in de jaren vijftig door anderen werd nageaapt. Zijn oorlogsstrips beïnvloedde tekenaars als Ross Andru en Mike Sekowsky. Zijn schitterende geformaliseerde romance-comics werden in de handen van veeltekenaar Vince Colletta een stylistische lege huls.

In 1955 vertrok hij voor een korte periode naar Japan, om zijn diensttijd uit te zitten. Daar ontwikkelde hij een nieuwe stijl voor de avontuurlijke krantenstrip Jon Fury, *dezelfde stijl waar hij veel later zijn enige 'eigen' strip* Jesse Bravo *in zou tekenen. Terug in de Verenigde Staten kon hij onmiddellijk aan de slag bij de grootste stripuitgeverij van die tijd, Dell. De comics van Dell staan tegenwoordig minder in de aandacht van de verzamelaars, waarschijnlijk omdat ze zich niet of nauwelijks op het pad van de superhelden begaven en zich beperkten tot kinderstrips en andere populaire genres, zoals westerns en filmverstrippingen. Maar in zijn jaren daar versimpelde Toth zijn stijl opnieuw. Hij begon opener te werken, om meer ruimte te laten voor kleur. Vooral zijn tekenwerk voor de stripreeks naar de tv-serie* Zorro *was een groot succes. De New Yorkse jongen was een kenner geworden op het gebied van alles waar paarden, bergen en avontuur in zaten. In die periode verhuisde hij ook naar Californië en het is alsof de zonnige openheid van die staat terug te zien is in zijn werk uit die tijd. Eenmaal in Californië verliet hij al snel de stripwereld en begon een nieuwe fase in zijn carrière als ontwerper van figuren voor de realistische tekenfilmseries van de Hanna-Barbera Studio's. Amerikanen die in die tijd opgroeiden roemen zijn werk voor series als* Space Ghost *en* Bird Man & The Galaxy Trio, *maar in feite vergooide hij z'n meest creatieve jaren door prachtige ontwerpen te maken voor de lelijkst getekende tekenfilms aller tijden. Zoals veel van zijn werk, zijn ze later allemaal gebundeld in een mooi dik boek. Als je daar doorheen bladert, kun je je niet aan de indruk onttrekken dat de tekeningen van Toth in de ontwerp-fase nog meer lijken te bewegen dan uiteindelijk op tv.*

Toth krijgt er zelf ook een vieze smaak van in zijn mond en later zal hij over deze periode zeggen dat hij zijn eigen grootste teleurstelling was. Gelukkig vond hij aan het eind van de jaren zestig een uitlaatklep voor zijn stripneigingen in een serie experimentele korte verhalen voor uitgeverij Warren. Hij was toen als striptekenaar en ontwerper zo'n eenling geworden dat hij voor de eerste keer in z'n leven niet meer na te doen is.

De laatste jaren van zijn creatieve loopbaan tekende hij steeds minder. Een verhaaltje hier en een verhaaltje daar. Hij moet heel weinig geld nodig hebben gehad, of leuk gespaard hebben, want soms is het niet meer dan een paar pagina's per jaar. Een jaar of tien geleden gaf hij het helemaal op, na de zoveelste ruzie met een redacteur. Ondanks het feit dat hij vrijwel nooit zijn eigen verhalen geschreven heeft, was het een moeilijke man om mee samen te werken. En een aartsconservatief, wat hem ook niet in dank werd afgenomen door de vaak jonge schrijvers. Maar hij kon het nog wel. Eén van zijn meest recente omslagen dateert van 2002 (voor een herdruk van een aantal Zorro*-verhalen) en die was zowel qua tekenwerk als lijnvoering zeer indrukwekkend. Maar hij had er niet echt zin meer in. Zo goed als vroeger werd het toch nooit meer.*

Gelukkig heeft hij de laatste jaren met de opkomst van het internet mee mogen maken hoeveel mensen binnen en buiten de stripwereld zijn werk hebben gewaardeerd en er zelfs door werden beïnvloed. Wie meer over deze indrukwekkende tekenaar wil weten, moet maar eens een kijkje gaan nemen op www.tothfans.com, *waar het gehele werk van Toth in het tempo van één pagina per dag beschikbaar wordt gemaakt. Ook zeer de moeite waard zijn de pagina's waarop Toth in z'n eigen handschrift verhalen van zichzelf en door hem bewonderde tijdgenoten 'annoteert'. Voor de echte fans houdt Ken Quattro op* www.comicartville.com/tothgallery.htm *een archief bij van originele pagina's.*

Ger Apeldoorn

Myx Stripmagazine verkocht

Het maandblad *Myx Stripmagazine* is door uitgeverij Silvester verkocht aan uitgeverij Edollandia. Edollandia is onder de imprints Orgcomicart en Libripress onder meer bekend van het maandblad *Playhouse Comix* en het begin juni gestarte sf- en horrormagazine *Sfeerie*. Het contract is 22 juli getekend; de medewerkers zijn de maandag erop ingelicht.

Op 21 mei 2003 – tijdens de Stripboekgeschenkdagen van dat jaar – bracht uitgever Silvio van der Loo het nulnummer uit van *Myx Stripmagazine*. Vanaf het allereerste begin heeft Van der Loo beweerd dat hij het tijdschrift drie jaar de tijd wilde geven om zich te bewijzen. Die periode is nu voorbij. In die drie jaar van haar bestaan heeft het blad hoogtepunten gekend (met name de voorpublicatie van de strip *Franka* van Henk Kuijpers), maar zeker ook dieptepunten. Vooral de begin 2005 ingezette belabberde verschijningsfrequentie zorgde ervoor dat lezers niet meer zo goed wisten wat ze aan het blad hadden. Er moesten om de haverklap kunstgrepen worden uitgehaald om vooral de kleine duizend abonnees tevreden te houden. Verder is *Myx* al sinds lange tijd – behalve bij stripwinkels – niet meer verkrijgbaar in de losse verkoop. Het feit dat Ako en Bruna het niet meer op de schappen hadden staan maakte het blad nogal onzichtbaar voor de incidentele striplezer. De oorzaak daarvan is uiteraard gelegen in de slechte verkoop, die distributeurs als Van Ditmar en Betapress dan al snel doen besluiten het blad niet meer te willen voeren in hun assortiment.

Oké, Silvio, je hebt je aan je woord gehouden en na drie jaar de balans opgemaakt. Het is niet meer vol te houden...
Silvio van der Loo: Nee, het is voor mij financieel niet meer haalbaar. Ook de tijd ontbrak om me op het blad te focussen. Silvester heeft een albumfonds dat ook veel aandacht verdient. Verder ben ik er misschien de man niet naar om te werken met strakke deadlines.

Wat heeft je ertoe bewogen het blad te willen verkopen en niet gewoon de productie te staken?
Er is verder geen blad dat in de verste verte lijkt op *Myx* en ik vond het zonde om zomaar de handdoek in de ring te gooien. Wij ondersteunen de nieuwe uitgever in het eerste jaar met 26 pagina's strip per nummer. Daar zijn voor hen geen kosten aan verbonden; we zien dat als promotie voor de albums uit ons eigen fonds.

Wat heb je financieel in die drie jaar aan het blad verloren?
Ach... gedane zaken nemen geen keer.

Hoe zal de overgang naar de nieuwe uitgever plaatsvinden?
Nummer 5 verschijnt nog gewoon bij ons, ik verwacht medio augustus. Van nummer 6 – dat begin september verschijnt – doen wij nog de productie, maar zal Edollandia het traject vanaf de druk op zich nemen. En vanaf nummer 7 staan ze geheel op eigen benen.

Hoe ben je bij Edollandia terechtgekomen?
Uitgever René Dorenbos heeft zich uit zichzelf bij me gemeld. Hij kwam toevallig op mijn pad.

Waarom denken zij dat ze het wèl gaan redden?
Omdat zij goedkoper kunnen produceren en geen winkel en uitgeverij hebben. Daarmee zijn zij op geen enkel gebied een concurrent van andere bedrijven die actief zijn in de stripwereld en hebben daardoor meer kans van slagen. Hopelijk kunnen zij de huidige kwaliteit continueren.

Hoe is het bericht bij de redactie aangekomen?
We zijn hier al een tijdje mee bezig en het is intern uitgebreid besproken. Ook de redactie heeft zich drie jaar uit de naad gewerkt.

Wat zijn de hoogtepunten en dieptepunten uit je *Myx*-periode?
De hoogtepunten zijn toch wel de voorpublicaties van belangrijke strips als *Franka*, *De Havik*, *Blake en Mortimer* en *Largo Winch*, maar ook de maandelijkse tekenaarsdagboeken. Ondanks die grote namen was ons voornaamste doel om juist nieuwe strips te introduceren bij de Nederlandse lezers. Ik ben erg trots op het werk van Floor de Goede en strips als *Rosco de Roode* van Jean-Louis Marco en *Kaasheld* van Lamelos. Groot dieptepunt was toch wel het constant dichten van alle financiële gaten. Maar... ik heb met veel plezier aan het blad gewerkt, heb ook veel geleerd en ga me nu concentreren op de winkel en de uitgeverij.

Ook nog maar even gebeld met de gelukkige nieuwe eigenaar.

Wat 'n verrassing!
René Dorenbos: Ja, ik snap dat dit als een donderslag bij heldere hemel komt. Ik hoorde begin dit jaar het gerucht dat *Myx* zou gaan stoppen. Dat bleek niet waar te zijn, maar zo ben ik wel met Silvio van der Loo in gesprek geraakt. Oorspronkelijk zouden we het blad al in maart overnemen, maar toen wilde Silvester nog een abonnee-actie rond de strip *Franka* opstarten en die wilden zij liever nog even afwachten.

Wat zijn je plannen?
We gaan op de ingeslagen weg verder. De omvang van het blad blijft minimaal hetzelfde. En ook qua vormgeving willen we de ingezette lijn volgen. We zullen bekijken of we het aantal verkooppunten nog kunnen opschroeven. Daar zullen we de nodige aandacht aan gaan besteden.

Waarom heeft *Myx* bij jou wèl een overlevingskans?
We krijgen flinke volumekortingen bij onze drukkers en de vormgeving besteden we uit in plaats van die te doen in een dure eigen studio. Verder werden de auteurs bij Silvester betaald en dat gaan we veranderen. We gaan een manier bedenken waarbij betaling pas volgt als de kosten van het blad eruit zijn.
Daar staat tegenover dat we tekenaars die nog niet aan een uitgeverij zijn verbonden gaan aanbieden hun albums uit te brengen. Dit ondanks het feit dat wij geen echte boekenuitgever zijn. Verder zullen we gaan werken met zeer strakke deadlines. En in geval van nood zorgen we voor voldoende reservemateriaal.

Hoe ga je er redactioneel invulling aan geven? Tot nu toe is dat toch duidelijk het zwakke punt binnen je uitgeverij...
Dat klopt. We hebben diverse redactionele medewerkers bereid gevonden ons te helpen. Wie er van de huidige medewerkers meegaan is nog niet helemaal duidelijk. We hopen natuurlijk dat er niet teveel weg zullen lopen, want voorlopig hebben we een flinke achterstand weg te werken. AvO

→ FLITSEN

Bij uitgeverij Bries verschenen het tweede en het derde deel van het geplande zesdelige verhaal *Meccano 4: Container* van Hanco Kolk. Na publicatie van de zes Engelstalige deeltjes zal het verhaal in het Nederlands, in kleur en en in één deel worden uitgegeven bij uitgeverij De Harmonie. Tot 1 november is er een *Pokémon*-expositie in museum TV Toys in Dieren. Naast de vaste tentoonstellingsruimte is er nu ruim 300 m^2 merchandising, speelgoed, gebruiksartikelen, strips en knuffels van over de hele wereld te bezichtigen. Ook is er een voorstelling in de bioscoop en worden er op twee grote projectie-tv's doorlopend afleveringen en films vertoond. Stripcollectief Lamelos was hot tijdens Stripdagen Haarlem. Zo mochten zij ook het stripbier samenstellen. De mannen kozen voor een blond bier van hoge gisting met een alcoholpercentage van 7%. De op de fles ingebrande tekening is een collage van verschillende stripfiguren. Medio mei gingen zo'n 28.000 *Kuifje*-memorabilia van de hand tijdens een openbare verkoop in Gosselies, België. Het ging om postkaarten, affiches, tekeningen en albums. De stukken, die tijdens een corruptieonderzoek in beslag waren genomen bij een handelaar en enkele helers, waren door Moulinsart authentiek verklaard. Eén bijzondere illustratie bracht € 2000 op. Charles Guthrie tekent iedere week een strook van zijn strip *Tomaat*. Elke donderdag is deze te lezen op de site *www.guthrie.nl* waar ook veel ander strip- en illustratiewerk te zien is. *Suske en Wiske*-fans opgelet: tijdens het Milky Way Stripfestival van Middelkerke verscheen een luxe gebundelde uitgave van *Het gouden paard/De Raap van Rubens*; genummerd, gesigneerd door Paul Geerts en voorzien van een niet vaak gebruikte tekening op het omslag. *De hemelboom*, het stripverhaal van Paul Geerts dat werd opgenomen in zijn biografie, was eveneens in Middelkerke als een op zichzelf staand stripalbum te koop. Meer *Sus & Wis*-nieuws: De Belgische gemeente Kalmthout heeft een stratenplan gemaakt waarin afbeeldingen van de twee striphelden zijn opgenomen. Kalmthout, de voormalige woonplaats van geestelijk vader Willy Vandersteen heeft verder een jaarlijkse stripbeurs en herbergt het Provinciaal Suske en Wiske Kindermuseum. De NPS komt met een hoorspelserie van *Ollie B. Bommel*. Het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroep Producties heeft daarvoor een niet nader bekend subsidiebedrag ter beschikking gesteld. De productie is al in volle gang en zal uiteindelijk leiden tot 440 afleveringen van een kwartier. Mark Rietman vertolkt de stem van Bommel, Jacob Derwig die van Tom Poes en Krijn ter Braak leent zijn stem aan Joost. Peter te Nuyl tekent voor de regie. De grote Franquinexpositie (*Le monde de Franquin*) die eerder in Parijs veel succes had en duizenden bezoekers trok, komt langzaam onze kant op. Vanaf 27 oktober tot 15 april 2007 is dezelfde tentoonstelling te bezoeken in L'Autoworld in Brussel; daar is 1800 m^2 expositieruimte beschikbaar. Gerrie Hondius is razend druk deze dagen. Zo heeft ze een autobiostrip getekend als bijdrage aan het boek *Waarom nonnetjes samen klaarkomen en andere wonderen van het wad* van Theunis Piersma, heeft ze samengewerkt met Dolly Bellefleur voor drie pagina's in *Verknipt en verstript* en heeft ze als één van de zes tekenaars een verhaal gemaakt dat is opgenomen in *Waanzinnige strips* dat weer ter gelegenheid van een expositie tijdens Stripdagen Haarlem in Het Dolhuys (museum voor psychiatrie) is verschenen. In het kader van 50 jaar monumentenzorg Haarlem heeft ze samen met elf andere tekenaars van Teken Mijn Verhaal een stripverhaal over een Haarlems monument getekend. Wetende dat haar werk ook te zien was/is bij een drietal opnieuw Haarlemse exposities èn dat zij als klap op de vuurpijl ook nog een Ikea-bank mocht beschilderen voor een goed doel, begrijpt u waarom we het hebben over 'razend druk'. Michiel van de Pol (*Cartoondiarree*) werd de winnaar van Stripstrijd in *Het Parool* (zie elders in Actua). Samen met medefinalisten Pieter Hogenbirk (*Rembrandt*) en Florus Oudshoorn (*Swamp Thing*) vocht hij lange tijd een spannende strijd uit. Uiteindelijk wist hij met 1% (39 stemmen) verschil te winnen. Van de Pol krijgt als prijs het komend half jaar een publicatie in dezelfde krant. In het zomernummer van Brabant Cultureel/Brabant Literair kregen 23 tekenaars of cartoonisten één pagina ter beschikking om geheel naar eigen inzicht te vullen. Ondermeer Gummbah, Jeroen de Leijer en Luc Verschuuren leverden een bijdrage. De originelen worden nog tot eind augustus ergens geëxposeerd. Na tien *Suske en Wiske*-klassiekers bieden de Vlaamse dagbladen *Het Belang van Limburg* en *De Gazet van Antwerpen* nu ook tien *Kiekeboe*-toppers aan voor een bonnetje uit de krant en een bijbetaling van € 1,50. Who's next? Al het stripwerk van *Cordelia* is weer verkrijgbaar. Onder de subtiele titel *De doos van Cordelia* zijn de eerste vier deeltjes van Ilah's strip weer te koop. Jan en Karin Magito zijn druk bezig een 'fotoboek met en over striptekenaars' te maken. Het boek (±240 pagina's) met een honderdtal Belgische en Nederlandse tekenaars en scenaristen verschijnt medio volgend jaar en is bij voorintekening voor € 50 te reserveren. Onder anderen Dino Attanasio, Karel Biddeloo, Martin Lodewijk, Jacques Martin, Eddy Paape en Marc Sleen worden erin opgenomen. Bij uitgeverij Atlas verscheen de Nederlandse vertaling van het tweede deel van *De kleine Nicolaas* van schrijver René Goscinny en tekenaar Jean-Jacques Sempé. *De vakanties van de kleine Nicolaas* is wederom een zeer vermakelijk en een gemakkelijk lezend boek. Tijdens Stripdagen Haarlem bracht Eelco Koper het eerste deel van zijn nieuwe comicreeks letterlijk op de markt. *Superbug – De comic* heet zijn nieuweling die hij maakte met Bart van Schaik, Dimitri Jansma en Patrick Velthuis.

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

Ontdek in de Verborgen Geschiedenis de identiteit, drijfveren en instrumenten van de werkelijke leiders van de mensheid: de magistraten...

BOEK 1: GENESIS
3000 jaar voor onze jaartelling: vier broers en zusters krijgen uit handen van hun stervende sjamaan vier ivoren toevertrouwd. Ze beloven de ivoren nooit samen, tegelijk te gebruiken. Maar ze begrijpen dat ze met de ivoren de loop van de tijd en van de elementen kunnen beïnvloeden. Ze breken hun belofte en ze merken meteen wat een geweldige kracht in de ivoren schuilt. Die macht manifesteert zich ook in Egypte, zestienhonderd jaar later, als Erlin, de oudste van de vier, de kant kiest van Mozes. Zijn broer Dyo kiest voor de farao. Vele plagen teisteren het land...

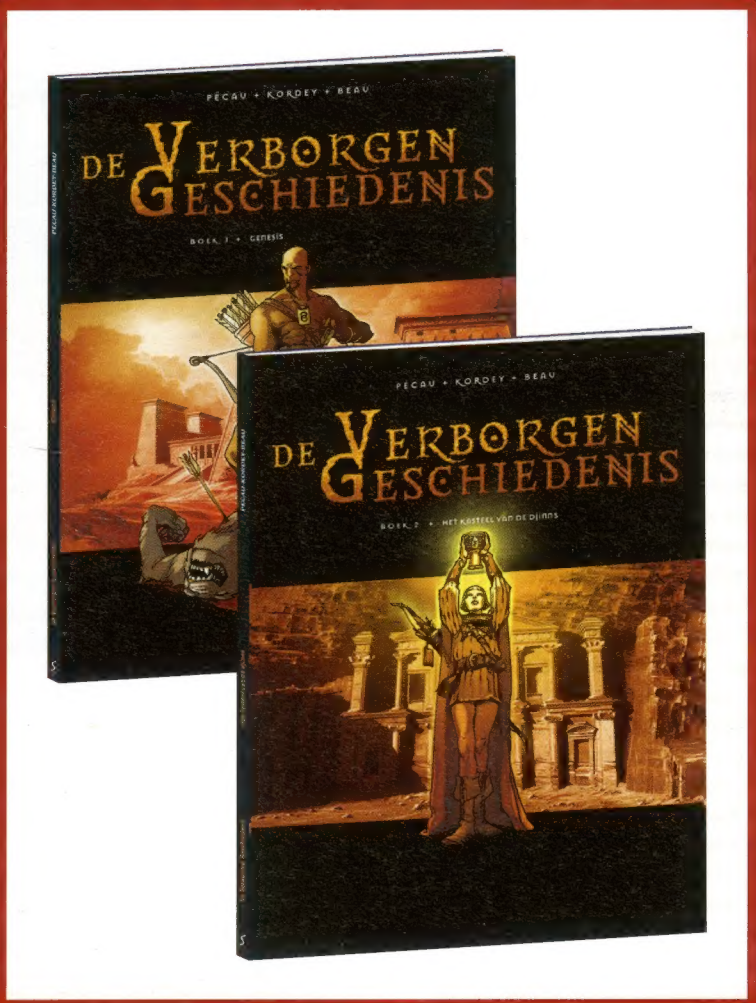
PÉCAU + KORDEY + BEAU
DE VERBORGEN GESCHIEDENIS
BOEK 1 • GENESIS
PÉCAU + KORDEY + BEAU
DE VERBORGEN GESCHIEDENIS
BOEK 2 • HET KASTEEL VAN DE DJINNS

BOEK 2: HET KASTEEL VAN DE DJINNS
Zeventiende eeuw. Renaud van Châtillon, prins van Antiochië wordt vrijgelaten uit de kerkers van Aleppo waar hij jaren is vastgehouden. Bij zijn terugkeer naar het Heilige Land loopt hij in een hinderlaag maar hij wordt gered door magistraat Aker, houdster van een ivoor waarmee ze de loop van tijd en van de elementen kan beïnvloeden. Ze volgt hem op een gevaarlijke zoektocht die leidt naar een ivoor en dat de kracht geeft demonische wezens tot leven te roepen. Chrétien de Troyes die met hen meereist, ziet in het ivoor de Heilige Graal...

- WAAROM MAAKTE EEN EGYPTISCHE FARAO HET FORT EL KOUMMA BIJ DE TWEEDE STROOMVERSNELLING IN DE NIJL MET DE GROND GELIJK?
- WAT IS DE ECHTE OORSPRONG VAN DE GRAAL-MYTHE?
- WAAROM ROEIDE DE PAUS DE KATHAREN UIT?
- WIE ONTMOETTE NOSTRADAMUS IN ITALIË?
- WAT IS DE ECHTE REDEN VAN DE ONDERGANG VAN DE ONVERSLAANBARE SPAANSE ARMADA?
- WAT WAS HET WERKELIJKE DOEL VAN NAPOLEONS VELDTOCHT IN EGYPTE?
- WIE WAREN DE ENGELEN VAN MONS DIE AAN HET FRONT VERSCHENEN IN 1914 TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG?

KENNISMAKINGSPAKKET BOEK 1 EN 2 VOOR SLECHTS € 24,90

IN PLAATS VAN € 29,90

Het verborgen gezicht van de geschiedenis

Vanaf augustus (elke maand een deel)

LOSSE VERKOOPPRIJS PER ALBUM : € 14,95
***Aanbieding geldt in de maanden augustus en september zolang de voorraad strekt**
Zie voor meer informatie de speciale brochure, verkrijgbaar bij uw strip-speciaalzaak

Silvester Strips
Snellestraat 8
5211 EN 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073 690 1460
www.silvesterstrips.nl

SILVESTER

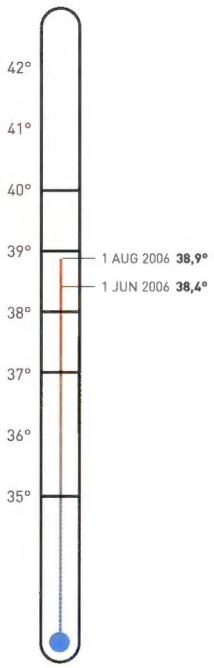

De mangameter (deel 5)

Een heuse presentatie in het Theaterhotel in Almelo van de eerste uitgave van het nieuwe mangalabel Arashi: dat organiseerde uitgeverij Van Gennep op 1 juli. De uitgevers van manga in Nederland krijgen de smaak te pakken. Arashi richt zich op manga van zowel Japanse als westerse tekenaars. Het kwartet dat pas is verschenen, bestaat uit *Duel Masters*, een studiomanga die dicht tegen de 'gameworld' aanhangt en voortborduurt op de anime die op jeugdzender Cartoon Network te zien is. Die game-connectie geldt tevens voor *Warcraft* van Joe-Hwan Kim en fantasyschrijver Richard A. Knaak. Meer voor meisjes is *The Dreaming* van Queenie Chan over geheimen op een kostschool, en *Prinses Ai* over een vrouw die in Tokio op zoek is naar haar identiteit. Het scenario is van popster Courtney Love – woonde een tijd in Japan en is manga-fan – en DJ Milky. Tekenaar is Misaho Kujiradou.

Nieuws kwam er nog van uitgeverij Kana dat bekendmaakte in oktober *Naruto* (Masashi Kishimoto) uit te brengen. Deze manga handelt over de ondeugende jongen Naruto die aan de Ninja Academie studeert. In Frankrijk heeft Kana sinds 2002 reeds twee miljoen albums verkocht van deze reeks! Concurrent Glénat hoopt dit najaar als antwoord met maar liefst drie nieuwe reeksen te komen: *DN Angel* (Yukiru Sugisaki), *Gunnm* (Yukito Kishiro), *Nausicaa* (Hayao Miyazaki).

Kortom, de koorts loopt op: de mangameter stijgt tot 38,9°C. RS

Michiel van de Pol wint Stripstrijd

Onlangs won Michiel van de Pol de door *Het Parool* georganiseerde Stripstrijd. *Stripschrift* belde met hem om te feliciteren en stelde ook meteen een paar vraagjes.

Had je voordat je aan dit alles begon verwacht dat *Cartoondiarree* zó populair zou blijken te zijn?

Nee, dat had ik niet verwacht. (vrouw souffleert op de achtergrond: 'Wel gehoopt!')

In de finale werd je tot op het laatst achtervolgd door *Swamp Thing* van Floris Oudshoorn. Was dat een reden tot zorg of had je er door de vrijwel constante voorsprong en steun van de jury vertrouwen in dat je zou winnen?

Natuurlijk was dat enorm spannend, vooral toen het qua stemmen zo dicht bij elkaar kwam te liggen. Het feit dat de jury halverwege de stemperiode qua percentages zeer in mijn voordeel leek uit te gaan komen was natuurlijk wel een enorme geruststelling, maar die percentages werden ook alweer snel van de site gehaald, dus toen wist ik niet meer wat ik daarvan moest verwachten. Op het einde zat het enorm dicht bij elkaar...

Staat *Cartoondiarree* over 5 jaar nog in *Het Parool*?

Nou, laat ik maar positief zijn: ik denk het wel.

Je hebt het publiek mee, dat is al gebleken...

Ja maar daar zitten toch een hele hoop collega's, vrienden en kennissen bij. Wat me wel veel vertrouwen heeft gegeven is het positieve oordeel van de vakjury: dat zijn toch mensen die veel over strips weten en het is goed om te horen dat die je strip dan weten te waarderen.

Als je niet had gewonnen, was je dan ook tevreden geweest met het resultaat?

Ik denk dat ik de eerste 24 uur wel enorm had gebaald, maar dat ik daarna toch wel blij geweest zou zijn met de aandacht die er voor mijn strip is geweest. *Cartoondiarree* is een aantal weken onder de aandacht gebracht bij mensen uit de stripwereld en bij de lezers van *Het Parool*. Dat is een heleboel gratis publiciteit.

OW

'Cartoondiarree' is de winnaar van StripStrijd, de stripwedstrijd in Het Parool. Een half jaar lang staat de strip van Michiel van de Pol op deze pagina.

→ WEBFLITSEN

IN HET KORT STAAN HIERONDER EEN AANTAL ONLINE-NIEUWSBERICHTEN UIT DE AFGELOPEN PERIODE. WILT U DE VOLLEDIGE VERSIE NALEZEN, SURF DAN SNEL NAAR WWW.STRIPSCHRIFT.NL

➲ 22 MEI In Frankrijk is bij uitgeverij Soleil een nieuwe *Durango* verschenen. Deze cult-western leek eigenlijk na dertien delen in 1998 te zijn afgelopen, maar Yves Swolfs heeft zijn revolverheld opnieuw op pad gestuurd.

➲ 23 MEI Na een half jaar oefenen en sleutelen opende onlangs stripmaker Aloys Oosterwijk zijn geheel nieuwe website *www.willemswereld.nl*

➲ 01 JUN Het boek *De tao van Toonder*, waarin de levensfilosofie van Marten Toonder het onderwerp is, mag niet meer worden verkocht en moet uit de handel worden genomen. Dat heeft de rechtbank van Den Haag afgelopen dinsdag beslist in een kort geding dat de stichting Het Toonder Auteursrecht had aangespannen tegen uitgeverij Panda.

➲ 03 JUN Aanstaande woensdag wordt in Huize Maas op de Vismarkt te Groningen een benefietveiling georganiseerd ten behoeve van noodlijdende stripwinkel Modern Papier die zich eveneens in Groningen bevindt.

➲ 05 JUN Op zaterdag 3 juni, tijdens Stripdagen Haarlem, vond in de prachtige Grote Gehoorzaal van Teylers Museum de studiedag over strips en onderwijs plaats.

➲ 29 JUN 'Nieuw album', dat kopt de sticker op het zonet verschenen *Pol 23: In China*. De jongste jaren verschenen er talloze *Pol*-herdrukken, maar *Pol in China* betreft een gloednieuw verhaal dat een dikke tien jaar na de dood van de Deense succesauteur Vilhelm Hansen werd teruggevonden.

➲ 07 JUL De Duitse uitgeverij Bastei heeft het doodvonnis geveld over het tijdschrift *Gespenster-Geschichten*. Van dit weekblad met horror- en spookstrips verschenen 1654 nummers, plus vele speciale uitgaven.

➲ 11 JUL Peter Pontiac vult tijdens de zomermaanden de lege plek op de voorpagina van *De Volkskrant*, nu Remco Campert en Jan Mulder na tien jaar zijn gestopt met hun wisselcolumn *Camu*. Pontiac maakt elke dag een actuele aflevering van *Krantenkat*.

➲ 19 JUL Nadat eerder Art Spiegelman zijn kijk op de terroristische aanslag op The Twin Towers te New York in het album *In de schaduw van geen torens* in stripvorm aan de wereld toonde, zijn het nu de Amerikanen Sid Jacobson en Ernie Colón die vanaf 11 september, vijf jaar na dato, *The 9/11 Report - A Graphic Adaptation* presenteren.

➲ 23 JUL Het hing al een tijdje in de lucht en werd eerder deze maand al ter sprake gebracht door de Amerikaanse uitgever Denis Kitchen, maar het is nu officieel: de legendarische stripmaker Frank Miller zal een film rond *The Spirit* van Will Eisner (1917-2005) schrijven en verfilmen voor het witte doek.

➲ 28 JUL Twee nieuwe bladen zoeken hun niche op de stripmarkt: *Sfeerie*, een sf- en horrorblad, en *Joyhouse*, een erotisch blad gericht op de homoscene.

STORY-ARTIST, SCHRIJVER EN TEKENAAR WILBERT PLIJNAAR BERICHT VOOR STRIPSCHRIFT REGELMATIG UIT DE (ANIMATIE)FILMSTAD LOS ANGELES.

L.A. Confidential

DOOR **WILBERT PLIJNAAR**

CARS

Cars, de nieuweling van Pixar, is een vreemde eend in de bijt van hun oeuvre. Het is namelijk hun eerste film die zich niet afspeelt in een fictief zijkamertje van onze eigen wereld, maar in een zelfstandig universum. Een universum dat exclusief bevolkt wordt door automobielen.

De vragen die de film onbeantwoord laat over de origine en wetten van die wereld zijn talloos: Wie hem gebouwd heeft en waarom sommige vehikels wèl een 'geest' hebben en anderen - zoals de wegenbouwmachine - bij voorbeeld niet. Het meest bevreemdend zijn nog de verwijzingen naar mensen en een menselijke geschiedenis zoals onder anderen Michael Schumacher, Jimi Hendrix en de Vietnam-oorlog. Iets wat hoogstens begrepen had kunnen worden als *Cars* zich zou afspelen in een post-apocalyptische wereld.

Maar... ik wil als filmkijker graag meegevoerd worden en ben altijd meer dan bereid te geloven in de wereld die een verteller me voorschotelt. *Fuck logic, entertain me!* Zeker bij animatiefilms, die vrijwel altijd over onrealistische dingen als pratende dieren of magie gaan, beroof je jezelf van veel amusement als je niet in staat bent *'Suspense of disbelieve'* toe te laten.

Belangrijker vind ik of het emotionele hart van een verhaal klopt. En met 'klopt' bedoel ik niet of het correct is maar of het léèft.

In ieder interview (en ook in zijn toespraak op de studio) zegt de regisseur John Lasseter dat het twee jaar duurde voordat het team van Pixar het verhaal had gevonden. Ik neem aan dat dat kwam, omdat het enige exemplaar van de filmkomedie *Doc Hollywood* - uit 1991 met Michael J. Fox – die de videotheek Blockbuster in Emmeryville op voorraad had, twee jaar lang was uitgeleend. Het emotionele hart van *Cars* is namelijk *beat* voor *beat* regelrecht getransplanteerd uit die film, zodat dat ik mijlen van te voren wist te voorspellen wat er ging gebeuren. Al snel verwachtte ik daarom dat ik me heel erg zou gaan vervelen.

Die angst bleek ongegrond. Hoewel het 'wat' me dan wel bekend was, bleek het 'hoe' zo inventief dat ik me moeiteloos mee liet voeren.

Verhaaltechnisch had ik het meest een probleem met het slot van de film. Hoofdrolspeler Lightning McQueen is tot inzicht gekomen dat winnen niet het belangrijkste is in het leven. Om dat te bewijzen besluit hij de eerste plaats van de race op te offeren en de oude veteraan The King te laten winnen. Het klassieke – judeo-christelijke – moment in de derde acte, waarin de held zijn nagestreefde

© DISNEY ENTERPRISES, INC. AND PIXAR ANIMATION STUDIOS

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de 69 Tom Poes-verhalen uit het weekblad Donald Duck.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 16 delen verschenen. Prijs per deel € 57.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 50.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 5 delen verschenen. Prijs per deel € 50.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL
WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

doel (zijn oorspronkelijke zelf) opoffert en daardoor verlossing verkrijgt.
In de uitvoering die Lasseter ons voorschotelt ligt McQueen bijna één volle ronde voor op zijn mederacers als hij de finish nadert onder gejuich van het overvolle stadion. Vlak voor de lijn pauzeert hij en kijkt achterom. Het racepubliek is buiten zinnen: het lijkt dat McQueen met hen en met zijn overwinning speelt.
Wij begrijpen dat hij worstelt met zichzelf. Dan snelt hij terug naar achteren om - zichzelf wegcijferend - de oude favoriet over de finishlijn te duwen en The King zodoende de overwinning te gunnen. (Er is vervolgens nog een bijkomende complicatie met een onsympathieke egoïstische rivaal die van de situatie gebruikmaakt, maar dat doet er op dit moment even niet toe.)
Het probleem hier is dat er geen sprake is van een werkelijke opoffering. Sterker: er is alleen maar gewin. McQueen is overduidelijk voor iedereen in het stadion de overtuigde winnaar van de race. De eer komt hem toe. Door terug te stappen en de favoriet de eer te gunnen ten overstaan van duizenden aanwezigen wint hij alleen maar meer respect en bewondering, zonder feitelijk iets in te leveren.
Lasseter is een vakkundig filmmaker en hij weet het probleem te maskeren met perfect georchestreerde beeldmontage en muziek waardoor de kijker emotioneel weet te bespelen.
Nu ik er aan denk is het een soortgelijk probleem waarmee *The Chronicles of Narnia* (wat een kutfilm) ook op zeker moment mee kampte. De leeuw Aslan (Liam Neeson) doet dan wel net alsof hij zich opoffert, maar even later blijkt dat hij als enige 'de kleine lettertjes' op de zijkant van het offeraltaar had gelezen, die duidelijk maakten dat hij weer ongehavend terug tot leven zou komen.
Een opoffering zonder opoffering dus. Hij WIST dat hij geen gevaar liep.
Hoe knap de filmmaker dat soort momenten ook voortovert en hoe geraffineerd hij ook met behulp van de *subwoofer* de suggestie wekt dat er iets binnen jezelf resoneert, uiteindelijk heb je als kijker altijd het gevoel dat jouw emotionele reactie niet door hem verdiend is.
Cars is, hoe goed gemaakt ook, zo'n film.

wilbert.plijnaar@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

30 JAAR BUL SUPER!
ZIE VOOR PASSENDE ACTIES
WWW.BULSUPER.NL
STRIPBOEKHANDEL BUL SUPER IN DE BREESTRAAT TE DELFT BESTAAT 30 JAAR EN DAT GAAN WE VIEREN MET FEESTELIJKE PRESENTATIES EN KORTINGEN! WAAR DENKEN WIJ AAN?
30% KORTING OP:
AUG/SEPT: ALLE TWEEDEHANDS SOFT-EN HARDCOVERS
OKT/NOV: ALLE ANTIEKE COMICS/CLASSICS
DEC/JAN: ALLE LUXE EN SPECIALE UITGAVEN
FEB/MRT: ALLE COMPLETE ANTIQUARISCHE SERIES
APR/MEI: ALLES UIT CAT. 'STRIPS OUDER DAN 1954'
JUN/JUL: ALLE RETROSTRIPS 1970-1995
VERDERE INFORMATIE VOLGT!

ADVERTENTIE

Het BeeldVerhaal
Gespecialiseerd in:
- Graphic Novels
- Europees
- Objecten
- Small Press
- Manga's

Complete :
- Calvin & Hobbes
- Farside
- Little Nemo
- New Yorker

kinkerstraat 162-164, amsterdam
www.het-beeldverhaal.nl

Net als half Nederland gaat Ger Apeldoorn iedere zomer op vakantie naar Frankrijk. Het is er mooi weer, het eten is lekker, de kinderen kunnen er lekker spelen en zwemmen... en ze hebben een stripcultuur om jaloers op te zijn. Als je nooit buiten Nederland komt, zou je kunnen denken dat de strip een vergeten kunstuiting is, slechts gewaardeerd door één generatie en daarna snel ten onder gegaan.
In Frankrijk zie je hoe het ook anders kan. De *bandes dessinées* zijn daar overal doorgedrongen. Er is geen generatie die nooit een strip heeft gezien. Het stripverhaal is niet automatisch voorbestemd aan kinderen, hoewel bij voorbeeld de grootste grafische vernieuwing tegen alle verwachting in te zien is in zogenaamde kinderbladen. Zeer tot ongenoegen van Gers levenspartner, duikt hij daar keer op keer boekwinkels en benzinestations in om er iedere keer weer andere tijdschriften uit de schappen te trekken. Eén keer ergens naar binnen gaan is niet genoeg, omdat de distributie niet uniform is en de ene winkel weer heel andere schatten tentoonspreid dan de andere.
Aan het eind van de vakantie gaat hij steevast met twee tassen vol half gelezen en doorgebladerde tijdschriften naar huis. Een flinke *centime* armer, maar geestelijk rijker. Als service aan de *Stripschrift*-lezers die dit jaar ook naar het zuiden vertrekken, heeft hij een overzicht gemaakt van het Franse tijdschriftaanbod. Wie niet die kant uitgaat of net terug is, mag natuurlijk ook meelezen.

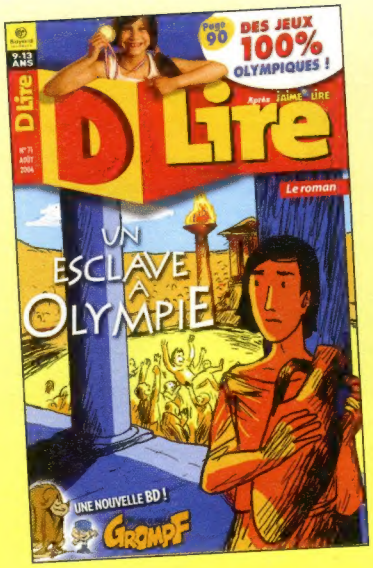

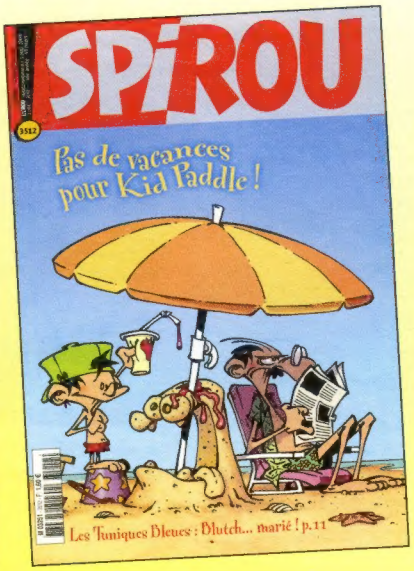

LE JOURNAL DE MICKEY
EXCLUSIF !
Gégé, le bébé phoque, retrouve sa mère
CINÉ
Le retour de CHOUPETTE
ATHLÉ
100 M
Les rois de la piste
53
Mickey, Donald, Parker & Badger, Cedric, Les zappeurs, Maison avec jardin, Tony & Alberto...

Ik ging op vakantie en nam mee terug...

STRIP tijdschriften uit het zonnige zuiden

DOOR GER APELDOORN

KINDERTIJDSCHRIFTEN

Frankrijk is groter dan Nederland, dus er zijn meer kinderen, meer soorten babyvoeding in de supermarkt èn meer kindertijdschriften. Het merendeel daarvan gebruikt strips of zeer op strips gelijkende illustraties.

Net als in Nederland fungeren veel van deze bladen als binnenkomer voor jong talent of als middel voor tekenaars zonder een eigen succesreeks om met een vaste strip een boterham te verdienen. Voor zover ik kan zien bestrijden twee uitgevers elkaar om de gunst van de jonge lezers.

Bayard

Allereerst is er uitgeverij Bayard met het tijdschrift *Astrapi*. Astrapi is een soort *Taptoe* en *Jippo* ineen, voor lezers van 7 tot 11 jaar. Er staan wetenswaardige artikelen in, recensies van video-spelletjes en dingen die je kunt doen op het strand... maar ook een aantal interessante stripseries, die door de uitgeverij ook als albumreeksen worden uitgebracht. De belangrijkste daarvan zijn *Sardines de l'Espace* van Joann Sfar en Emmanuel Guibert, waarvan bij de laatste meting al tien albums van zijn uitgebracht. En *Inspecteur Bayard* van Olivier Schwartz en Jean-Louis Fonteneau, een avontuurlijke detective-strip met verhalen van zes pagina's waarin de lezer aan het eind van het verhaal moet raden wie de dader is of wat er gebeurd is.

Tekenaar Schwartz werkt in een niet van echt te onderscheiden Yves Chaland-stijl. Inspecteur Bayard wordt bijgestaan door een twee meter grote robot, Le Yorg, en hoewel de verhaaltjes soms een beetje simpel zijn, hangt er een aantrekkelijke *Robbedoes en Kwabbernoot*-sfeer overheen.

Eveneens van Bayard is de reeks *D Lire*, een tijdschrift op pocketformaat voor 9- tot 13-jarigen, dat voor de ene helft bestaat uit een geïllustreerd avonturenverhaal en voor de andere helft uit achtergrondinformatie over het onderwerp van het verhaal. Met een aantal vaste strips erbij als extratje.

Eén van die vaste strips is het eerder genoemde *Sardines de l'Espace*, over een meisje dat lid wordt van een bende ruimtepiraten. Een andere is *Zelie et Companie* van David de Thuin en Eric Corbeyran, een levendige snel getekende strip, zoals ze in Robbedoes... sorry, Spirou... al jaren lang niet meer maken. Als illustrator van de korte verhalen gebruiken ze regelmatig tekenaars van naam, zoals bij voorbeeld André Juillard.

Hetzelfde concept hebben de bladen *J'Aime Lire* (7 tot 10) en *Je Bouquine* (10 tot 15). Waarom deze bladen met hun inmiddels gigantische archief niet in Nederland worden uit-

BOVEN - Voor de jongeren: *D Lire, Spirou, Capsule Cosmique, Le Journal de Mickey, Lanfeust* en *Tchô!*.

GEHEEL LINKS - De door Yves Chaland beïnvloedde Inspecteur Bayard van Olivier Schwartz en Jean-Louis Fonteneau.

ONDER - *Sardines de L'Espace* van Joann Sfar.

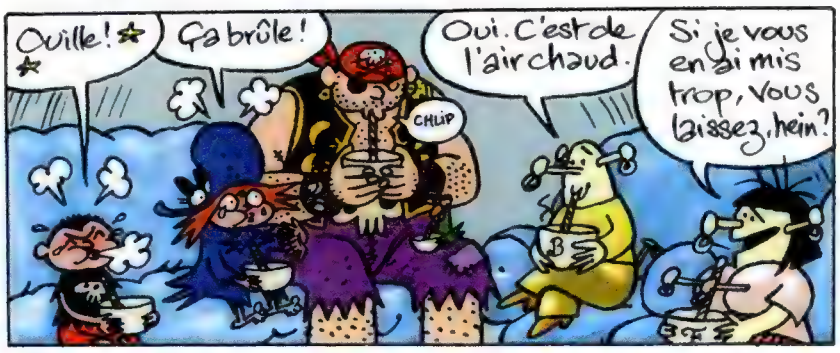

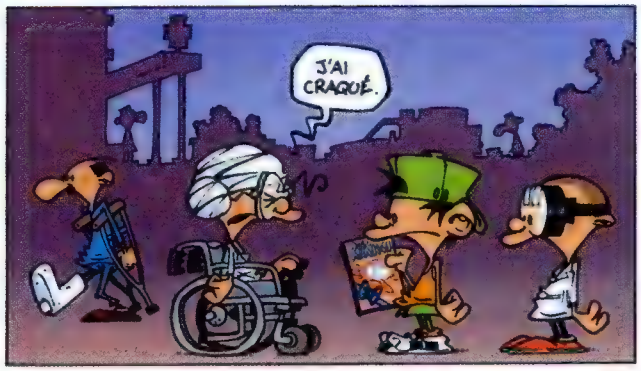

RECHTS - **Kid Paddle doet het op eigen kracht.**

gegeven, begrijp ik niet. Ook *Astrapi* heeft een ouder zusterblad, genaamd *Okapi*. Maar ja, je moet er maar net tegenaan lopen. *J'aime la BD!* is de jongste toevoeging en biedt een leuke staalkaart aan jonge stripmakers.

ONDER - **Het laatste nummer van *Capsule Cosmique* verscheen in juni 2006, ondanks een abonnee-verkoop van ruim 12.000 exemplaren. Dus de snelle kopers kunnen het misschien nog net meepakken. De losse verkoop wilde blijkbaar niet lukken met dit soort sm-helden op het omslag.**

Milan

Uitgeverij Milan Jeunesse richt zich op hetzelfde publiek met een negental eigen bladen voor de diverse leeftijdsgroepen. Ze gebruiken duidelijk minder strips en de strips die ze gebruiken zijn vaak experimenteler. Vermeldenswaard zijn de albums van *Nino et Rebecca* van tekenaar Dab en het nieuwe tijdschrift *Capsule Cosmique*, waarin de modernste tekenstijlen worden uitgeprobeerd, maar waarin ik ook in het vakantie-nummer van 2005 een schitterend poëtisch Afrikaans sprookje aantrof van Fabien Vehlmann en Frantz Duchazeau. Hun bekendste titels zijn *Moi Je Lis* en *Wapati*.

JEUGDBLADEN

Ooit waren jeugdbladen de belangrijkste tak van het stripbedrijf. Dat is allang niet meer zo. Toch zijn er een paar overgebleven en proberen anderen hun eigen *niche* in de markt te vinden.

Spirou

Het belangrijkste blad is natuurlijk *Spirou*. Nu het als *Robbedoes* niet meer in het Nederlands verschijnt, is het voor ons het aanlokkelijkst. Maar het blijft natuurlijk een flutblad, dat gebukt gaat onder zijn eigen geschiedenis en geen eigen koers kan uitstippelen omdat het als reclamefolder voor de diverse langlopende stripreeksen van uitgeverij Dupuis moet functioneren.

Toch kun je er niet omheen. Het ligt in iedere winkel en het is goedkoop. Tijdens een beetje vakantie moet je in staat zijn om er één meer mee te nemen dan het aantal weken dat je in Frankrijk bent. Negeer de verhalen van Raoul Cauvin en smul van de redactionele extraatjes.

Ik ben benieuwd of er veel gaat veranderen nu Dupuis is opgekocht door Média Participations (eigenaar van onder andere de uitgevers Dargaud en Lombard. Red.). Misschien dat de toekomst voor Dupuis ligt in bladen als *Kid Paddle Magazine*, een tijdschrift voor jongeren die *Kid Paddle* van tekenaar Midam leuk vinden, met herdrukken van de populaire strip, vertaalde afleveringen van *Calvin & Hobbes* van Bill Watterson en verder veel lawaaierig geïllustreerde artikelen. Kun je dus rustig overslaan.

Pif

De helft van alle kindertijdschriften in Frankrijk is verpakt in plastic omdat er een wegwerpcadeautje bij zit. Meestal stelt het niets voor, hoewel mijn zoontje tot voor kort nog steeds rondliep in het Tour-de-France-t-shirt dat een paar jaar geleden bij *Le Journal de Mickey* zat ingesloten.

Voor de onwetende stripliefhebber is het lastig, omdat je niet kunt kijken wat er in het blad staat. Maar voor een generatie die z'n restaurantkeuze laat afhangen van de cadeautjes bij de hamburger is het niet meer dan normaal.

Het eerste blad dat met cadeautjes begon was *Pif*, of zoals het toen bekend stond *Pif Gadget*. *Pif* is één van de oudste tijdschriften op de Franse stripmarkt, jarenlang door iedereen terecht met de nek aangekeken. Hoewel, het in Duitsland getekende *Rahan* was wel vermakelijk en de jaren dat de avonturen van Pif getekend werden door de jonge *Marcel Gotlib* zijn uit striphistorisch oogpunt interessant.

Tegenwoordig is afgeven op *Pif* niet meer helemaal terecht. Ze hebben als pioniers van de huidige cadeau-geest een nieuwe status met bijbehorend respect. Er verscheen een speciaal nummer over het stripinformatietijdschrift *Bo Doï* (waarover later meer) en ook op stripgebied hebben ze tegenwoordig best wel wat te bieden. Dat is de gebruikelijk

BOVEN - **Voor de ouderen: *Fluide Glacial*, *Le Petit Psikopat* en *Bo Doï*.**

mix van puzzels, humor en middelmatige, voor de goedkopere bladen getekende avonturenstrips. Maar het is in ieder geval een dik blad. Meer dan 125 pagina's voor €4, dus je bent er in ieder geval even mee zoet. Noemenswaardige hits zijn er niet uit voortgekomen, hoewel ik persoonlijk een zwak heb voor *Corinne* en *Jeannot* van Jean Tabary.

Mickey

Een ander blad dat strips uit de Dupuis-stal herdruk is *Le Journal de Mickey*. De hoofdmoot van dit blad bestaat vanzelfsprekend uit elders in Europa getekende avonturen van Mickey Mouse en Donald Duck.

In tegenstelling tot de verhalen in het Nederlandse weekblad *Donald Duck*, houden ze in Frankrijk niet vast aan het vertrouwde Carl-Barksconcept, waarbij alle figuren min of meer trouw blijven aan hun tekenfilm-oorsprong of de formule die daarvoor bij de strip is gevonden. In *Le Journal de Mickey* zijn de figuren waar nodig gemoderniseerd. Oom Dagobert maakt een ruimtereis, Donald beleeft avonturen in het prehistorische verleden en Mickey vecht tegen robots.

De omslagen zijn modern vormgegeven, vaak met een spannende foto en soms zelfs helemaal zonder Disney-figuren, behalve de Mickey in het logo van het blad. Ook stilistisch staat niets meer vooraf vast. Als het uitkomt voor het verhaal, dan krijgt de strip opeens manga-trekjes.

Dat maakt het een stuk minder vreemd waar het laatste avontuur van *Asterix* vandaan komt. Als je dit soort dingen uit kunt halen met de Disney-figuurtjes, waarom dan niet met *Asterix*?

Bovengenoemde strips zijn aangevuld met gagstrips die van andere uitgeverijen zijn gekocht. Veel daarvan komen van Dupuis of Lombard, zoals *Kid Paddle*, *Parker & Badger* of *De Zappers*. Andere lijken speciaal voor *Le Journal de Mickey* getekend. Het resultaat is een leuke mix voor een jong publiek, zij het een beetje gezapig.

Semic

De vertaalde anime-bladen en de comics van uitgeverij Semic sla ik over, omdat ze voor het merendeel uit vertaald materiaal bestaan. Ze zijn er echter wèl, en in steeds grotere oplagen. De anime-bladen zijn over het algemeen een mengeling van echte strips en uitgebreide fan-informatie over Japanse tekenfilms. Alleen al met bladeren kun je een flinke middag zoet zijn.

PUBERVOER

De sterkste bladen op de Franse markt richten zich op de jongvolwassenen, zoals dat heet. Ze zijn commercieel genoeg om niet geheel te vervallen in de uitwassen der volwassenheid, zoals esoterisch intellectualisme en pornografie. Hieronder twee goed doordachte bladen, gemaakt door een ploeg jonge enthousiaste tekenaars. Beide zijn voor hun uitgeverij een steunpunt voor het stripfonds.

Lanfeust

Zoals alle bladen in Frankrijk is *Lanfeust* van uitgeverij Vents d'Ouest (onderdeel van Glénat) vooral dik. *Lanfeust* is een tijdschrift voor avontuur, fantasy en sciencefiction en mikt op een heel eigen publiek. Dat die doelgroep groot genoeg is om

CORINNE ET JEANNOT
À MOI, AU SECOURS... JE MEURS... AAAAA...
?
VOUS ENTENDEZ L'AUTRE TOIOT ? EN RÉALITÉ, NOUS SOMMES SUR UNE PLAGE DE NORMANDIE, LE PANNEAU EST DE MOI ET LES OSSEMENTS C'EST LE BOUCHER DU VILLAGE QUI ME LES A DONNÉS... PAS MAL COMME MISE EN SCÈNE, NON ?

LINKS - **Jean Tabary kan het nog steeds niet laten om woestijnen te tekenen.**

RECHTS - ***Belladone*** **van Ange, Noël en Alary over een Italiaanse huurmoordenares in de tijd van de Musketiers, is één van de weinige verhalen die zich niet in een *Dungeons and Dragons*-achtige omgeving afspeelt.**

van te bestaan, bewijst het succes van de diverse stripreeksen die eruit zijn voortgekomen. De basis van het blad is de fantasy-reeks *Lanfeust van Troy* van Christophe Arleston, de avonturen van een aantal genadeloze trollen in een soort oer-middeleeuwse wereld, waarvan in Nederland reeds acht delen zijn verschenen.

Van deze reeks zijn weer diverse reeksen afgeleid, waarbij Arleston als geestelijk vader en eindredacteur een strenge kwaliteitscontrole handhaaft. Volgens een recente lijst op de website van *Lanfeust* schrijft Arleston op dit moment 23 series voor het blad, variërend van fantasy-saga als *Lanfeust van Troy* tot sf-parodieën of magische verhalen die zich in de middeleeuwen afspelen.

ONDER - **De leukste superheld na *Soeperman*: Captain Biceps.**

Veel is opmerkelijk aan dit blad. Niet alleen de aanstekelijke verhalen van Arleston. Het formaat is groter dan wij in Nederland gewend waren tot de komst van *Myx*. Ieder nummer bestaat uit 148 pagina's met een gelijmde rug. Bovendien wordt iedere zomer (en misschien wel ieder nummer) een compleet 48 pagina's tellend album overdwars op 24 pagina's herdrukt met twee pagina's per pagina. Alsof je al niet genoeg te lezen hebt.

In het blad staan gelukkig ook diverse leuke gag-strips, zoals de sf-strip *Space Cake* van vader en zoon Jean en Simon Léturgie, waarvan in 2004 het eerste – en voorlopig laatste –album uitkwam. Ook om te lachen zijn *Les Inquisiteurs* van Pierre Veys en Jean-Marc Krings en de filmparodieën van Dav. In de nummers die ik heb weten te bemachtigen waren dat een parodie op *Star Wars*, eentje op *The Matrix*, een hele gevoelige op de Japanse tekenfilm *Domoro* en vorige zomer een hele indrukwekkende op de film *Hellboy*. *Lanfeust* is een blad om in verdwaald te raken.

Tchô!

Minder dik, maar minstens even indrukwekkend is het tijdschrift *Tchô!* van uitgeverij Glénat. Ik beperk me tot de hoogtepunten. *Tchô!* is een jeugdtijdschrift dat is opgezet rondom het succes van de strip *Titeuf* en z'n tekenaar Zep, met daarbij een aantal gelijkgestemde vrienden, waarvan velen net als Zep oorspronkelijk uit Zwitserland komen.

Tchô! heeft een duidelijk concept. Iedere serie krijgt in eerste instantie vier pagina's per maand. De ene tekenaar vult dat in met vier gagstrips, de ander maakt korte verhalen. In principe staan er geen vervolgverhalen in *Tchô!*. Daarnaast worden alle tekenaars gestimuleerd om met hun basisgegeven meer te doen dan alleen een strip te maken. Iedere strip vertegenwoordigt een wereld en de personages kunnen binnen of buiten hun strip ook andere avonturen meemaken. Ze kunnen verzeild raken op een puzzelpagina, er zijn pagina's met losse gags, maak ook wetenschapspagina's die per keer door een ander stripfiguur worden geïntroduceerd...

Tchô! is een compleet jongerenblad, dat toevallig in z'n geheel door striptekenaars wordt gemaakt. Dat betekent veel humor, veel drukte en bijna iedere pagina een verrassing.

Die losse toon begint in de loop der jaren ook de strips binnen te dringen. Het lijkt wel of er ieder jaar een nieuw subgenre wordt bedacht. De strip *Starniouzes* (*'star news'*... ja, ik had er ook even voor nodig) van Eric Buche beschrijft in een mengeling van stripvormen in iedere aflevering een andere popster, van Britney Spears tot Avril Lavigne.

Lovely Planet van Téhem bestaat in feite uit twee strips door elkaar heen: een strip over een rugzaktoerist met tekstloze gags van één pagina èn een *cartoon guide to the world* waarin iedere keer op één pagina de voor- en nadelen van een herkenbare reisbestemming op satirische wijze door de mangel wordt gehaald.

Maar er staan ook doodnormale strips in. *Tony et Alberto* van Dab's (in *Tchô!* signeert blijkbaar bijna niemand met z'n eigen naam) is een herkenbare strip over een jongen en z'n hond en *Lou!* van Julien Neel is een ontzettend lieve strip over een meisje en haar dochters. Ook daarin verschilt *Tchô!* van alle bladen die hiervoor zijn geweest. Het lijkt wel of ze zich niet per se op jongens of op meisjes richten, maar op een generatie die dat verschil minder maakt dan voorheen.

Absolute topper voor mij is de serie *Captain Biceps* van Tébo en Zep. Een modern vormgegeven strip over de held Captain Biceps, die iedere keer laat zien hoe hij de vloer aanveegt met alle andere superhelden en -schurken. Regelmatig smakeloos en meestal hilarisch.

ONDER - **Illustratie uit één van de *Lanfeust*-reeksen, afkomstig uit *Bo Doï*.**

LINKS - Eén van de pophelden uit *Star News*... eh, *Starniouzes*.

OUDERE JONGEREN

Ook voor de oudere jeugd worden strips uitgegeven, al zijn het er veel minder dan vroeger. Bekende bladen als *Pilote*, *Métal Hurlant*, *Circus* en *Vecu* verdwenen één voor één van het strijdtoneel. Van *Pilote* verschenen de afgelopen jaren twee specials; eentje in de zomer van 2003 en eentje met kerstmis 2004.
Het blijft dus opletten geblazen.

Fluide Glacial

Van alle succesvolle Franse tijdschriften is *Fluide Glacial* wel de grootste. Daarom is het extra vreemd dat wij er sinds het mislukken van de Nederlandse editie van uitgeverij Yendor onder de naam *Rhaa Lovely* niets meer van gehoord hebben. Mede daardoor lijkt veel van het belangrijkste Franse striptalent voor ons uit het niets te voorschijn te komen.
Een tekenaar als Manu Larcenet, die in de afgelopen jaren opviel met *De dagelijkse worsteling*, *Nick Naffer* en z'n vier delen van *Donjon Parade*, publiceert al jaren in *Fluide Glacial*. Vanaf het begin met een scherp gevoel voor humor en een snelle komische tekenstijl. Zoals de meeste striplief-hebbers wel zullen weten, is *Fluide Glacial* opgezet door Marcel Gotlib, die z'n hele carrière niets anders deed dan door het team van *Monty Python* geïnspireerde sketches op papier zetten. Toen hij op een gegeven moment genoeg had van het tekenen (of er genoeg geld mee had verdiend om te kunnen stoppen) bleef hij eindredacteur van *Fluide Glacial* en schreef nog iedere maand het redactioneel.
Het blad draagt dan ook zijn stempel: veel zwart/wit-strips met een sketch-achtig gevoel voor humor. Eén van de grootste talenten die daar volgens mij uit voortkwam, is de droogabsurde Daniel Goossens wiens vrijwel onnavolgbare humor en schitterende tekeningen tot op de dag van vandaag blijven boeien. Maar je moet er wel een behoorlijke kennis van de Franse taal voor hebben, omdat je de helft van de tijd niet zeker weet of je het wel goed gelezen hebt, zo onnavolgbaar is het soms.
Pas toen François Boucq zijn stijl overnam om er zijn eigen absurde universum mee te tekenen, hapte het grote publiek toe. Ondertussen werkt Goossens door in stilte. Anderen wisten wel via *Fluide Glacial* het grote publiek te bereiken. Vooral Édika, wiens absurde smerigheid ook hier een publiek vond. Of, voornamelijk in eigen land, Christian Binet met *Les Bidochons* en Maëster met *Soeur Marie-Thérèse*.
In de laatste paar jaar is er ook een nieuwe generatie opgestaan, met tekenaars als Ferri, Larcenet, CdM2, Al Coutelis en Clarke.
Pak gewoon een nummer van *Fluide Glacial* en kijk welke tekenaars je het leukst vind. Koop daar dan een paar albums van en als je die niet in een winkel kunt vinden, kun je het altijd nog op de Franse tak van Amazon proberen.
De grootste aanraders zijn wat mij betreft: één van de vele albums van Manu Larcenet, waarin zijn verhalen uit *Fluide Glacial* gebundeld zijn. Zijn 'geschiedvervalsingen' – de avonturen van Einstein en Robin Hood, en die van Vincent van Gogh in de Eerste Wereldoorlog – zijn nog onvertaald in Nederland; ten onrechte. Het avontuur over Freud in het Wilde Westen verscheen onlangs bij uitgeverij Oog & Blik.
Het succes van deze nieuwe ploeg tekenaars (ook bij andere uitgevers) heeft de uitgeverij doen besluiten om toch maar wat kleur aan het blad toe te voegen. Gotlib heeft inmiddels het blad losgelaten en er is dit jaar een nieuwe hoofdredacteur benoemd. We zullen zien of er deze zomer veel veranderd is.

Psikopat

Le Petit Psikopat is het stiefkind van *Fluide Glacial* en het hieronder besproken *L'Echo des Savanes*. Er werken veel dezelfde tekenaars voor (zoals Goossens en Édika), maar het is allemaal nog sneller getekend en nog smeriger. In tegenstelling tot *Fluide Glacial* vinden we hier geen vaste series. Het hele blad staat vol met poep-en-piesgrappen en bot sociaal commentaar. In tegenstelling tot *L'Echo des Savanes* zijn alle blote vrouwen hier getekend.

L'Echo des Savanes

L'Echo des Savanes is geen blad waarvan je wilt dat je zevenjarige dochtertje het midden op het strand uit je handdoekentas haalt. Dit blad werd in 1972 opgericht door Marcel Gotlib, Nikita Mandryka en Claire Bretécher, uit onvrede met de beperkingen die aan hun humor werden gesteld in *Pilote*. Toen Gotlib vertrokken was om *Fluide Glacial* op te richten, werd het blad de creatieve uitlaatklep van de links-anarchisti-

ONDER - Ieder stripblad moet een stripje van Lewis Trondheim hebben, dus *Fluide Glacial* kreeg deze kruising tussen *Krazy Kat* en *Mutts*.

meenoo meenoo
Whoooo...
C'est haut
Si je tombe là, je meurs après une chute de 3 secondes.
Pas assez longtemps pour écrire un testament
Et puis je n'ai pas de papier sur moi.
Ni de raison de tomber

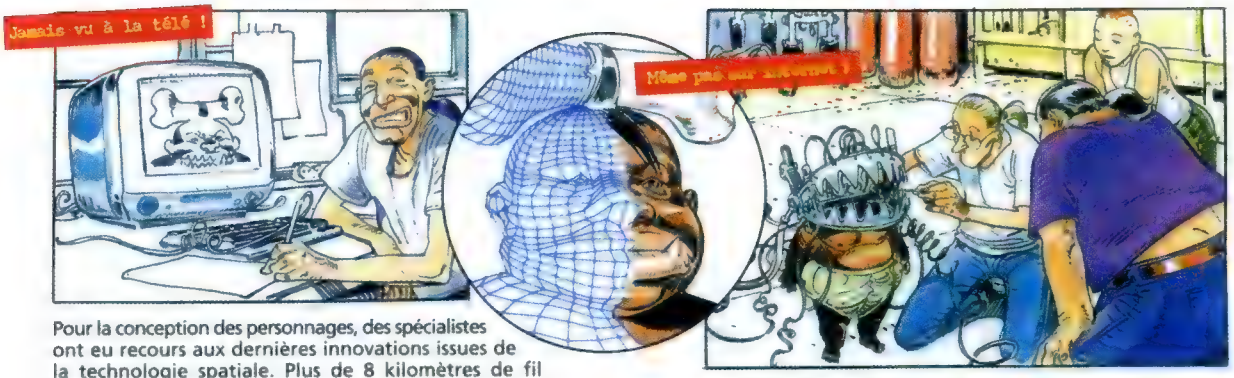

Pour la conception des personnages, des spécialistes ont eu recours aux dernières innovations issues de la technologie spatiale. Plus de 8 kilomètres de fil de fer ont ainsi été nécessaires à leur modélisation filaire, soit 25 fois la Tour Eiffel* et 2 x 10-5 fois la distance Terre-Lune. Incroyable !

Les mâchoires en carbure de tungstène pouvaient exercer une pression de 20 tonnes/cm2 et étaient capables de cisailler un bœuf à la vitesse d'un cheval au galop.

Pour obtenir une coordination parfaite, ils étaient pilotés en permanence par un radioguidage satellite à GPS intégré.

*antenne de radiotélédiffusion comprise

RETOUR au Menu Principal

RECHTS - Voor *Bo Doï* maakte François Boucq 'de dvd-extra's' van het album *Rock Mastard*.

sche tekenaars van *Charlie Hebdo*. *L'Echo des Savanes* is het zelfingenomen feestblad van de ongeremde ik-generatie. Tegenwoordig is het blad waarin Milo Manara zijn erotische strips voorpubliceert, een artikel in *L'Echo des Savanes* gaat bij voorbeeld over de effecten van Viagra op vrouwen, en lezeressen mogen polaroids insturen waarop ze naakt poseren. Verder tref je er de zwartgallige humor van Philippe Vuillemin – de Franse Eric Schreurs – in aan en de komische avonturen van de twee neukende strontvliegen Zobi en Zarbi. Het is ook het grootste stripblad dat je kunt kopen, dus meesmokkelen in je boodschappentas kun je vergeten.

STRIPINFORMATIE

Ook op het gebied van de stripinformatiebladen is Frankrijk niet slecht bedeeld. Het kan alleen moeilijk zijn om die in normale boekhandels of kiosken te bemachtigen. Voor de grotere bladen geldt vaak: op is op, en bij een aantal van de kleinere bladen vermoed ik dat ze alleen in stripspeciaalzaken liggen. En die ben ik op mijn vakanties nog nooit tegengekomen.

RECHTS - Uit *La Cosa Nostra* van Clarke, uit *Fluide Glacial*.

Bo Doï

Ik was eerst van plan om het beste blad tot het laatst te bewaren, maar het in 1997 opgerichtte *Bo Doï* is zo'n aanrader – zo'n succes op de Franse markt – dat ik er in de bespreking van de andere bladen niet eens omheen kan. De formule van *Bo Doï* is ijzersterk.

In ieder nummer van dit 100 pagina's tellende kleurenmagazine staat niet alleen de te verwachten mix van boekbesprekingen, nieuws, korte interviews en kleine rubriekjes, maar ook een pagina of vijftig aan strips in de vorm van voorpublicaties van albums van alle Franse uitgeverijen.

In het verleden hebben een aantal uitgeverijen nog wel geprobeerd om hun eigen stripinformatieblad uit te geven, maar dat liep eigenlijk altijd verkeerd af. Het enige blad dat nog een tijdje stand heeft gehouden, was *Pavillon Rouge* van uitgeverij Delcourt (de uitgever van onder andere *Donjon* en andere series van Lewis Trondheim en Joann Sfar). Ook die boden een frisse mix van informatie en voorpublicaties van strips uit eigen stal. Maar ja, als je van die strips houdt dan koop je ze al en dan is zo'n blad eigenlijk overbodig. *Pavillon Rouge* ging in 2004 over de kop, maar als je een oud nummer tegenkomt is het zeer zeker aan te raden. *Bo Doï* verdeelt hele albums van alle uitgeverijen over drie of vier nummers. Iedere maand loopt er eentje af en begint er een nieuwe. Daardoor is het voor toevallige kopers (zoals vakantiegangers) een frustrerend blad, omdat je nooit een volledig verhaal in je handen hebt.

Maar als je in Frankrijk woont of een abonnement hebt, is het natuurlijk geweldig. Je krijgt via *Bo Doï* een staalkaart van de Franse strip voorgeschoteld, vaak inclusief verhelderende interviews met de makers. De boekbesprekingen zijn vrijwel compleet en de rubrieken eromheen zijn zo leuk, dat er op de redactie van *Stripschrift* al regelmatig over gesproken is of bij voorbeeld de rubriek met stripbloopers overgenomen zou moeten worden. Nu het blad sinds dit jaar in kleur verschijnt, is die mogelijkheid in ieder geval dichterbij gekomen. Het enige nadeel van *Bo Doï* is dat het door zijn opzet vrijwel alleen over zojuist of binnenkort verschenen albums gaat. Voor diepergaande interviews en carrière-

overzichten moet je bij bladen als *PLGPPUR* zijn, die je waarschijnlijk alleen in stripwinkels kunt vinden.

Bo Doï Hors Série

Gelukkig voor de vakantie-lezers geeft *Bo Doï* ook ieder jaar één of twee specials uit, waarin 100 pagina's korte verhalen staan, soms herdrukt maar soms ook zelfs speciaal gemaakt. Soms is dat aan de hand van een thema (zoals humor of piraten) en soms aan de hand van een bepaalde auteur (Hugo Pratt, Grzegorz Rosinksi, André Juillard). Voor nummer 10 tekende François Boucq een *making of* waarin we een hilarische blik achter de schermen mogen werpen bij het maken van z'n nieuwste album *Gestapo in het nauw*. Met onder andere een kijkje welke belichting, camera's en *special effects* nodig waren om het omslag te 'schieten'. Voor nummers 2, 4 en 6 tekende Simon Léturgie stripversies van de tv-programma's *Big Brother*, *Expeditie Robinson* en *Idols*, waarin de kandidaten worden gespeeld door bekende stripfiguren.

Bédéka

Na het mislukken van *Pavillion Rouge* ging het gerucht dat uitgeverij Delcourt bezig was met een nieuw informatieblad, dat *Bédéka* zou gaan heten. Wat Delcourt er precies mee te maken had is mij niet duidelijk geworden, maar de uiteindelijke uitgever was Posse-Press. Die uitgeverij is vorig jaar december opgeheven en daarmee is nummer 17 het laatst verschenen nummer. *Bédéka* was een conservatief vormgegeven blad met een eigen aanpak ten opzichte van recensies. Ieder album kreeg één hele pagina aan de rechterkant en aan de linkerkant werd één pagina uit de strip afgedrukt. Daarmee is het enige echte recensie-blad verdwenen, maar het zou me niets verbazen als daar weer iets anders voor in de plaats komt.

Bandes Dessinées Magazine

Die plaatsvervanger is in ieder geval niet *Bandes Dessinées Magazine* van uitgeverij Soleil, want ook dat blad was een kort leven beschoren. *BDM* was een populistisch blad gevuld met de bekende mix van recensies en interviews die voornamelijk over pas verschenen albums gingen. Op de cover stond altijd een bekende held, zoals Lucky Luke, Asterix of Rik Ringers. Stilistisch onderscheidde het zich van alle andere bladen door z'n kleinere formaat en door het feit dat vrijwel iedere besproken auteur met een foto werd afgebeeld. Die inhoud werd af en toe aangevuld met en korte voorpublicatie. Maar hiermee konden ze blijkbaar niet concurreren met *Bodoï*. In januari besloot de uitgeverij de naam en de richting van het blad te veranderen. Het heet nu *Suprême Dimension* en plaatst alleen nog maar voorpublicaties uit de stal van uitgeverij Soleil. Of dat voldoende is om het blad in de lucht te houden, zullen we deze zomer zien.

Calliope

Calliope, uitgegeven door Semic, heeft het ook niet langer dan zeven nummers uitgehouden. Het blad was een volwassen vormgegeven kleurentijdschrift met de gebruikelijke mix aan recensies en interviews.
Daar hadden ze een eigen dingetje aan toegevoegd: een dossier over een stripgerelateerd onderwerp, waarin strips uit heden en verleden aan de hand van een thema bij elkaar werden gezet en werden besproken. Er was een dossier *Amérique Latine* met strips van en over Latijns Amerika. En een dossier *Les Enfants*, waarin de moderne trends in de kinderstrip werden besproken. Daarbij beperkte het blad zich niet tot Frankrijk, ook strips uit Japan en de Verenigde Staten werden meegenomen. Niet vreemd voor een uitgeverij, die z'n bestaan te bedanken heeft aan de verkoop van vertaalde comics. Twee specials, eentje over vampiers en een over vrouwen in de strip, zijn – net als de zeven verschenen nummers – nog steeds te bestellen op de website van Semic in Frankrijk: *www.bdsemic.fr*

CONCLUSIE

Ook al lijkt de strip in Frankrijk dieper doorgedrongen te zijn in alle lagen van de cultuur, ook daar begint het succes van de stripbladen een beetje af te kalven.
Vooralsnog is er een ruimere keuze aan stripbladen in Frankrijk dan in Nederland en sommige hebben zo'n grote en trouwe lezersschare, dat ze het nog wel een paar jaartjes uitzingen.
Toch gebeurt het steeds vaker dat uitgeverijen hun series direct als album op de markt brengen, zonder voorpublicatie. Die ontwikkeling zou ertoe moeten leiden tot meer ruimte voor een degelijk recensieblad, aan de hand waarvan de lezer zijn keuze in de winkel kan maken.
Maar bijna alle uitgeverijen die dat geprobeerd hebben zijn er na een aantal jaar toch van terug gekomen. Ook verdwenen degelijke tijdschriften als *Les Dossiers de Bandes Dessinées* en *PLGPPUR*. Deze bladen schonken niet alleen aandacht aan nieuw uitgekomen albums, maar keken ook naar het verleden en boden een overzicht van het werk en leven van populaire auteurs. Na jaren van trouwe dienst is ook *DBD* (de opvolger van *Les Dossiers de Bandes Dessinées*) ermee opgehouden.
In plaats daarvan verschijnt er sindsdien een nieuw blad van dezelfde makers onder de naam *Bulldozer*, dat meer op de actualiteit is gericht. Gezien de kwaliteit van z'n voorganger is dat in ieder geval een blad waar ik dit jaar naar uitkijk.
Naar *Bo Doï* hoef ik in Frankrijk niet meer te zoeken. Via mijn stripwinkel heb ik er een abonnement op genomen. Een stukje harde Franse kaas erbij en een stel krijsende kinderen die met water gooien en het is hier iedere maand vakantie.

ger.apeldoorn@stripschrift.nl

IN DE STRIPBAR...
Nou ja, 't is eigenlijk allemaal begonnen toen ik niet meer in de leesmap stond...
Oja... de leesmap...
Het helpt ook niet als je tekenaar dood is.
Je mag blij zijn dat je geen nieuwe gekregen hebt...
Ze wilden je realistischer maken. hè?...
Ugh! Dat ging gelukkig niet door!
Brrr...
Straks komt Spielberg... begint alles opnieuw!
Manu Larcenet

ONDER - Twee oude rotten maken reclame voor *Fluide Glacial*, door Manu Larcenet.

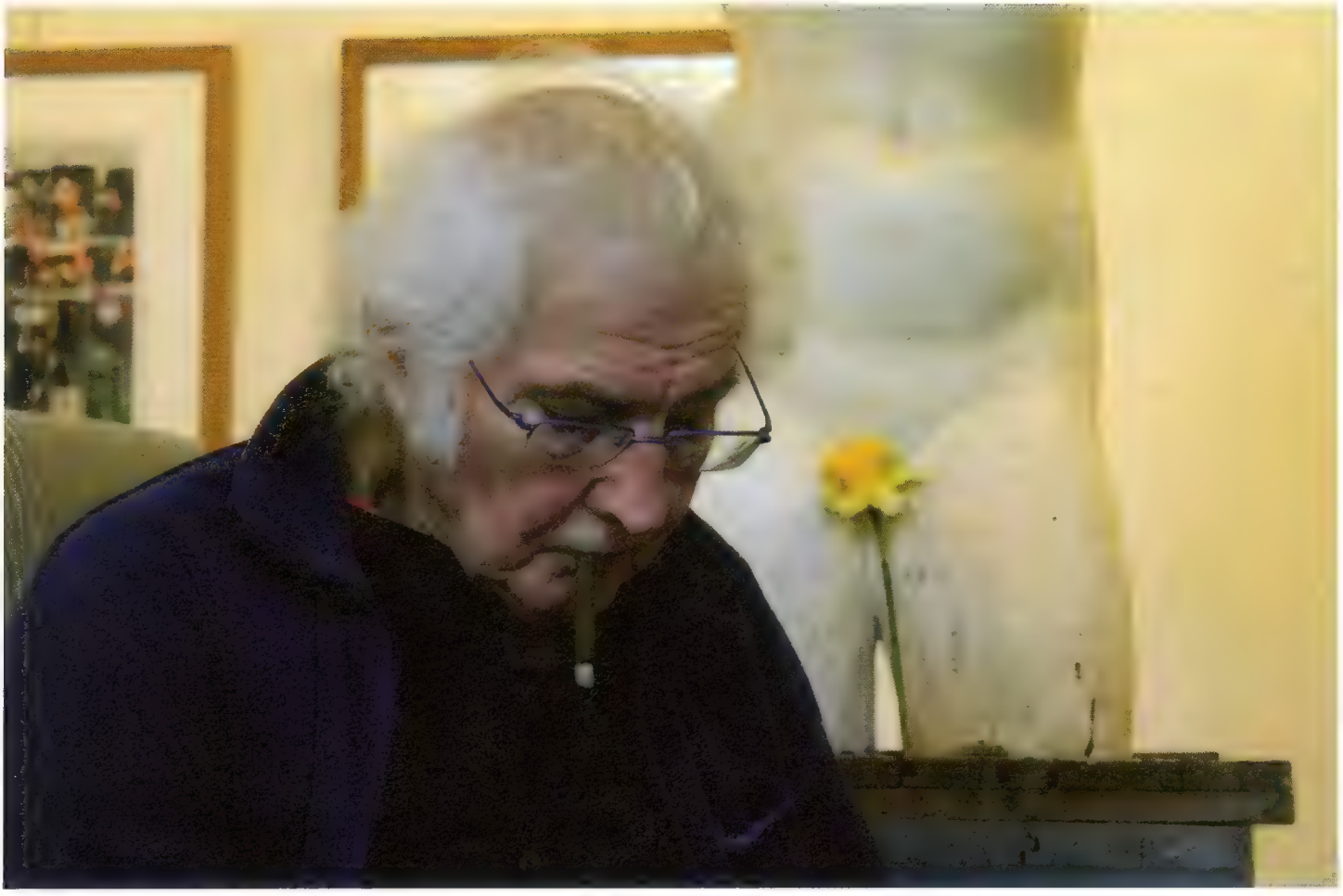

FOTO RUDY VROOMAN

Wat heeft Jan Wolkers met het beeldverhaal? Hij ontleent er motto's aan en is een Toonder-fan. Andersom blijkt de stripwereld minder dan verwacht op te hebben met deze flamboyante kunstenaar.

Tien jaar geleden verscheen van het tijdschrift *Bzzlletin* het themanummer *Literatuur & het stripverhaal* (nummer 238, 1996). Rob Schouten schrijft hierin een opstel over strips en 'hogere' literatuur. Behalve de bekende open deuren, zoals de (zogenaamde) minachting van de tweede voor de eerste soort, stelt Schouten dat het bij-

RASTAPOPOULOS: Ik, naar? Ik ben de grootste naarling van de hele wereld! Het is erg, maar toch écht waar!

CARREIDAS: O, nee, ik ben de grootste naarling van de wereld... En ik ben trouwens veel rijker!

RASTAPOPOULOS: Misschien, maar ik heb mijn drie broers en mijn twee zusters geruïneerd en mijn ouders uitgezogen... Nou, wat zegt u daarvan?

CARREIDAS: Dat is nog niks! Ik ben zo slecht geweest tegen mijn oudtante, dat ze gestorven is van verdriet!

RASTAPOPOULOS: Nu heb ik er genoeg van! Vooruit, geef toe, dat ik slechter ben dan u!

CARREIDAS: Nooit! Hoort u dat? Ik sterf nog liever!

De Avonturen van Kuifje
VLUCHT 714

Ik, naar? Ik ben de grootste naarling van de hele wereld! Het is erg, maar toch écht waar!
O, nee, ik ben de grootste naarling van de wereld... En ik ben trouwens veel rijker!
Misschien, maar ik heb mijn drie broers en mijn twee zusters geruïneerd en mijn ouders uitgezogen... Nou, wat zegt u daarvan?
Dat is nog niks! Ik ben zo slecht geweest tegen mijn oudtante, dat ze gestorven is van verdriet!
Dat geldt ook voor mijn andere handlangers! Spalding en die dumme piloten denken dat ze binnenkort schatrijk zullen zijn! Maar dat zal niet doorgaan! Haha! Satan zelf had het niet beter kunnen doen!
Pfff Dat kan toch iedereen!
Nu heb ik er genoeg van! Vooruit, geef toe, dat ik slechter ben dan u!
Nooit! Hoort u dat? Ik sterf nog liever!
Het monster

BOVEN - Motto uit *Turks fruit*: waarheidsserum.

RECHTS - Uit *Vlucht 714*: het motto compleet.

Het raadselachtige motto Jan Wolkers laaft zich aan de strip

DOOR WILLARD MANS

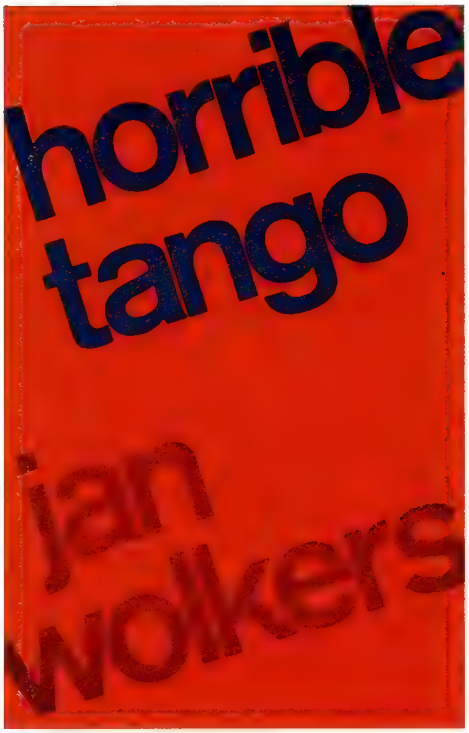

LINKS - Sterke themahint.

> Héél gezellig, Bommel! Jammer dat Zielknijper niet kon komen; hij houdt ergens een lezing over de fictieve broederbinding of zoiets.
>
> TOM POES EN DE TEGENDELER

zonder is dat in de jaren zestig de strip wel voorkomt in de letterkunde als referentiepunt, als verwijzing. Hij noemt een aantal voorbeelden: Tom Poes in Hermans' *Herinneringen van een engelbewaarder*, werk van K. Schippers, Rudy Kousbroek en een inderdaad curieus gedicht van Willem van Toorn, *Een raadsel voor lateren*. De meest wijdverspreide verwijzing in de Nederlandse letterkunde uit de jaren zestig noemt hij echter niet: Jan Wolkers' *Turks fruit* verschijnt in 1969 en begint met een motto uit Kuifje.

Geen overeenkomst

Het eerste wat opvalt als we dit citaat vergelijken met de bron, *Vlucht 714*, is dat ten onrechte de suggestie gewekt wordt dat het om een aaneengesloten fragment gaat. In het motto zijn in de dialoog vijf plaatjes weggelaten (N.B. Had Wolkers ervoor gekozen de stripplaten integraal af te drukken dan zou hij daarmee zijn tijd en latere zielsverwanten als Tom Lanoye en Douglas Coupland, die striptekeningen wèl integraal opnamen, ver vooruit zijn geweest!).

Een schrijver die een motto aan het begin van zijn boek opvoert, doet dat meestal niet voor niets. Vaak is dat motto een thematische aanwijzing. Soms is de overeenkomst duidelijk, maar hier is dat niet het geval: over wat Wolkers wil zeggen met zijn citaat zijn de geleerden het niet eens.

Oplossingen

Het motto beslaat het bekvechten tussen de boef Rastapopoulos en de miljardair Carreidas over wie het slechtst is. Is dit een grap van Wolkers, die wel kon nagaan dat zijn roman door nette burgers in de ban gedaan zou worden? De kemphanen verkeren onder invloed van medicijnen, net als Olga, de vrouwelijke hoofdpersoon in *Turks fruit*, die daardoor ook wartaal uit gaat slaan. Ook zij is radeloos, wanneer zij na een aantal mislukte relaties en ten dode opgeschreven, haar grote liefde weer tegenkomt. Die grote liefde eindigde omdat haar moeder haar weglokte van de kunstenaar, de ik-persoon in de roman, en in de armen joeg van een misselijke zakenman. Ook Carreidas is een misselijkmakende zakenman. De dialoog eindigt met: 'Ik sterf nog liever', wat een verwijzing naar het belangrijkste thema van deze zinderende liefdesroman kan zijn. Dat *Kuifje*-vorsers voor ons uitzochten dat Carreidas is geboetseerd naar de Franse vliegtuigbouwer Marcel Dassault, brengt ons ook niet veel verder.

Misschien dat de drug waarmee Rastapopoulos en Carreidas zijn ingespoten het geheim ontsluiert? Dat is immers een waarheidsserum, bedoeld om Carreidas' bankrekening op tafel te krijgen. Is de romanschrijver ook op zoek naar de waarheid? *Turks fruit* is in hoge mate autobiografisch, tot en met de rol van de gemene schoonmoeder. De echte 'Olga' gaat niet dood, maar is een goede vriendin van de schrijver. Zelf zegt Wolkers: '*Turks fruit* is geschreven op de vleugels van liefde, haat en wraakzucht'.

Het is heel goed mogelijk dat Wolkers zich een bult lacht om al die vruchteloze pogingen om zijn motto uit te leggen en betekent het niets anders dan dat het er staat; in de roman komen veel de tijdgeest weerspiegelende iconen uit de populaire cultuur voor: films, Brigitte Bardot, jazz, auto's, kunst en andere *pop art*. En op de bladzijde na het motto staat: Jan Wolkers, erelid pop-music.

Andere motto's

Ook in zijn andere boeken neemt Wolkers soms een motto op uit de stripwereld. In *De walgvogel* (1974) staat, naast een citaat van Laurel en Hardy, een dialoog tussen Donald Duck en Oom Dagobert, uit *Race om de regenboog*. Donald krijgt hierin de opdracht om de spreekwoordelijke pot met goud te vinden. De betekenis van dit motto wordt duidelijk wanneer de hoofdpersoon aan zijn jeugdliefde terugdenkt. Zij zou hem volgen tot het einde van de regenboog. Nog duidelijker is het citaat voorin *Horrible Tango*, vier jaar ouder dan *Turks fruit*, uit

terug naar oegstgeest
Hey Spekkie Big! Wat ga jij nou weer doen?
ik ga terug naar oegstgeest, bakker.
Nou het beste dan maar, en tot ziens!
Vertel es, wat hebje zoal uitgespookt in mijn afwezigheid?
Oh zomaar wat rondgezwaald, je kent dat wel.
tja.
Nou het was me een genoegen, oegstgeest, maar ik moest maar weer eens gaan.
ja.
dag Spekkie Big, tot de volgende keer.
hoi.
vroem.
oost west, thuis best.
vroem.
hey!
hallo!
En, hoe was het met oegstgeest?
tja...
Hij zag er niet zo best uit, bakker.
Ah! oegst-geest.
hier ben ik weer, terug van weggeweest
Eet ie wel goed?
misschien dat dat het is.
Wie zal het zeggen?
over eten ge-sproken...
Hey Spekkie Big!
dat is lang geleden!
Nou!
lekker broodje, spekkie B.?
dat lijkt me wel wat, bakker!
lekker broodje halve kip!
wat is je haar lang.
uit

oprotten zul je bedoelen!
ja, hè?. precies hè? schijnheilige, hypocriete klootzakken zijn het, hè?...
oprotten met jullie schijnheilige, valse, vuile rotgeloof!!
maar je vallen in het niet bij je lekkere, ronde, vezige kont, hè maartje mijn hartje?
komt allen! en neem dat laken mee, want hoe meer zielen, hoe groter het boek!!
blijf met je poten van me af, wolkers!

Attentie, attentie! Vandaag kunt u uw linkse spullen inleveren bij de inzamelpunten in uw buurt!!
POLITIE
En werd van alles gebracht.
Wietplanten, een Jan Wolkers-omnibus, het rode boekje voor scholieren.
Ik ben Sinterklaas
das Kapital
CHE
Zoiets kan beter niet in huis rondslingeren!

Tom Poes en de tegendeler: 'Heel gezellig, Bommel! Jammer dat Zielknijper niet kon komen; hij houdt ergens een lezing over de fictieve broederbinding of zoiets.' Dit is een fraaie en duidelijke opmaat voor de roman, die over de relatie van de ik-figuur tot zijn broer gaat, een echt Wolkers-thema (Hij verloor zijn broer tijdens de oorlog).

Van Marten Toonder is Wolkers een groot fan. Een van zijn gebundelde essays gaat over de grootheid van Toonder: *Rembrandt in Rommeldam* (1994). Wolkers meent dat er geen andere schrijver is, die het Nederlands met meer spreekwoordelijk geworden figuren heeft verrijkt dan Toonder. Ook zijn invloed op onze taal is niet te overschatten. Misschien typische uitlatingen van een *die hard* Toonder-liefhebber, maar bij Wolkers gaat de liefde diep. In 1989 weigert hij de P.C. Hooftprijs omdat Toonder in zijn ogen ten onrechte nooit deze prijs ten deel gevallen is.

Wolkers in de strip

Wolkers komt in strips een stuk minder vaak voor dan je zou verwachten van zo'n kleurrijk en belangrijk kunstenaar. Een functie als wegbereider van de seksuele revolutie moet hij vaak overlaten aan Jan Cremers, bij voorbeeld in *Van nul tot nu* (Co Loerakker/Thom Roep). Hij krijgt een mooie rol in *De Leidsche nachtwacht*, waarmee Bert van der Meij in 2001 de Rabobank Cultuurprijs van Leiden in de wacht sleept (uitgave Rabobank Leiden en Oegstgeest, 2002). In dit verhaal is Rembrandt van Rijn op zoek naar beroemde Leidenaren door de eeuwen heen. Wolkers duikt samen met Maartje (=Maarten) 't Hart op om zich af te zetten tegen orthodoxe protestanten: 'schijnheilige hypocriete klootzakken'. Ook als liefhebber van vrouwelijk schoon en dierenliefhebber is Wolkers hier goed gecast. In Marley, een personage uit Dick Matena's *Christmas Carol* van Charles Dickens, herkennen we hem overduidelijk.

Dit verhaal begon met een literair tijdschrift over strips en eindigt met een striptijdschrift over literatuur. Een omslag van *Zone 5300* (nummer 6, 2001), toont een fraaie Typex-pastiche *'vrij naar the Evenings of a Turkish fruit in the Darkroom of Damocles'*. En net zo als Marc van der Holst een eerste verstripping van Reve's *De avonden* tekende, kent dit nummer ook een razendsnelle Typex-bewerking van Wolkers' *Terug naar Oegstgeest*.

willard.mans@stripschrift.nl

LINKSBOVEN – **Sterke themahint. Marc van der Holsts Spekkie Big is snel terug uit Oegstgeest.**

BOVEN – **In *Anton Dingeman* van Pieter Geenen moet Wolkers de rol van wegbereider van de seksuele revolutie delen met Jan Cremer.**

RECHTSBOVEN – **Ook Donald Duck moet eraan geloven: Terug naar Gansdorp!**

RECHTS – **Willem van Toorn citeert de strip als strip.**

LINKS – **Jan Wolkers en Maarten 't Hart treden aan voor de eregalerij *De Leidsche nachtwacht*.**

Een raadsel voor lateren

Schrik niet als je dit hebt gevonden
na 2000 jaar misschien, onder
vergruisde maar reuzengrote
omgevallen honingraten:
onze steden namelijk.

Veeg maar voorzichtig de dode
versteende schimmeldraden
van de letters af en verbaas je
over wat wij koud nalaten
uit ons haastig warm leven:

BEZOEKERS
HIER SPREKEN

of:

Voeten vegen

Resten van ons genoeg.
Is dit een heilig boek?

waarover latere heren
geleerd zullen congresseren?
Waren wij misschien dieren
in tekens communicerend

WOW en **WHAM** en **WHOFF**

pratend in tekeningen

of,

toch al een soort mensdingen?

[MANON KOMT... WERKEN!]

Een nieuw filiaal van stripwinkel Piet Snot opent zijn deuren in de Utrechtse Zadelstraat.
Strips liggen er niet, maar wel pyjama's van Kuifje, beeldjes van Suske en Wiske, servies van Betty Boop, longdrinkglazen van Calimero en nog meer peperdure prullaria en curiosa.
Hier ga ik werken. Drie dagen per week.
Meneer Snot staat in de andere winkel op de Oudegracht. Daar werkt Meneer Snot al tientallen jaren.
Nou ja, werken... hij is aanwezig. Meestal hangend op de plee vergezeld van een stoffig, bonzend hoofd en een doos aspirine.
Enige belangstelling voor strips is niet aantoonbaar.
Hij houdt wel van vrouwen en seks.
Daar windt Snot geen doekjes om. Tegen de klanten is hij vaak bot: kopen, graag of niet – en anders rot je maar naar Miep of Blunder. Kinderen in de winkel en klanten die teveel vragen worden weggekeken.
Op mijn eerste werkdag vertel ik Snot eerlijk dat ik niet veel verstand heb van strips.
Hij stelt enthousiast voor meteen een biertje te drinken onder de Dom om dit gedenkwaardige moment te vieren.
'Weet je, Manon,' zegt hij even later en legt zijn hand op m'n kont, 'je *hoeft* geen verstand te hebben van strips, baby. Ik haat strips. Ik heb meer verstand van lekkere wijven. Verder gaat het er om wie je bent en hoe je jezelf verkoopt in deze wereld en belangrijker nog: heb schijt aan iedereen. Fuck de rest. Laat ze je reet likken! Eh, kan ik daar persoonlijk vast een voorproefje van krijgen?'
Ik neem snel een slokje bier.
Dit is mijn nieuwe werkgever. Ergens moet er iets mis zijn gegaan in mijn leven. Een werkgever die mijn reet wil likken alvorens ik zelfs maar mijn proeftijd heb kunnen aanvangen. Heb ik de Snot-clausule-in-kleine-lettertjes over het hoofd gezien bij het lezen van het contract?
Snot vervolgt: 'Er staat een heerlijk bed in het magazijn. Als ik eens doorzak en een chick scoor, maak ik daar een wip, zet haar weer op straat, was me even snel, poets mijn tanden en doe de winkel om 11 uur weer open. Nieuwe dag, nieuwe kansen, nietwaar?'
Hij zwaait naar twee opwaaiende zomerjurken. De meiden lachen en kirren terug. 'Die blonde was leuk, die donkere frigide. Nog een drankje Albers?'
Niet nadenken, je hebt het geld nu gewoon hard nodig, bedenk ik puur zakelijk, als hij aan de bar staat te bestellen. Er is altijd nog een leven na Spirou-dekbedovertreksetjes, Haddock-boxershorts en Klepzeiker-condooms. Een oplossing in benauwde periodes verschijnt ook wel weer. Positief blijven denken!
Het openingsfeestje is gezellig en leuk.
Ik krijg meteen een voorschot op mijn salaris en tevens wordt mij de sleutel van het magazijn overhandigd (*'Just in case* – knipoog – *you know!'*)
Er zijn veel vriendinnen van Snot en verder wat dorpsgekken of kroegrakkers.
Het hele gezelschap verplaatst zich later naar de kroeg onder de Dom.
Snot komt terug van de wc.
'Jij hebt geen grote tieten, hè?', laat hij zich ontvallen.
Heb ik dan nog iets gemist in het contract?
Ik kijk naar beneden, twijfel een moment maar zeg dan vol trots: 'Jessica Blandy heeft ook geen grote tieten!'
'Jessica who?... is dat niet die geile nieuwslezeres van de BBC?', vraagt Snot over zijn kruis wrijvend.
'Bijna goed', antwoord ik en drink mijn bier in één teug leeg. 'Ze komt uit Californië en je doet indirect zaken met haar. Je doet toch wel eens bestellingen?
Niet? Nou ook goed.
Een biertje dan maar, beste meneer Snot?...

manon.albers@stripschrift.nl

MANON ALBERS HOUDT WEL VAN EEN FEESTJE. VOOR STRIPSCHRIFT GAAT ZE REGELMATIG OP BEZOEK VOOR HAAR NATJE EN HAAR DROOGJE. MAAR OOK DE SERIEUZERE KANTEN VAN DE STRIPWERELD KOMEN AAN BOD. UITNODIGINGEN WORDEN OP PRIJS GESTELD, MAAR ZONDER KOMT ZE OOK WEL BINNEN, ZEKER WETEN!

Dick Matena is nog lang niet uitgeliteratuurd

DOOR PETER BREEDVELD

Onlangs verscheen het eerste deel van Dick Matena's stripbewerking van Jan Wolkers' roman *Kort Amerikaans*. In kleur en op kleiner formaat dan Matena's verstripping van *De avonden*, maar wie denkt dat *Kort Amerikaans* vrolijker is, vergist zich volgens de meester deerlijk. '*Kort Amerikaans* is nog somberder en uitzichtlozer.'

Toen Dick Matena in 2001 aan zijn verstripping van Gerard Reves *De avonden* begon, werd het kostbare project onder andere gefinancierd door voorpublicatie in dagblad *Het Parool*. 'Daar hebben we mazzel mee gehad', zegt hij. '*Het Parool* had net een doorstart gemaakt en kon wel een stuntje gebruiken. Daar hadden ze wel wat geld voor over. Anders had *De avonden* waarschijnlijk geen voorpublicatie gehad. *Vrij Nederland* had er bij voorbeeld ook een optie van vijf maanden op, maar heeft het uiteindelijk laten lopen.'
Voor de voorpublicatie van Matena's bewerking van *Kort Amerikaans*, de roman van Jan Wolkers, was aanvankelijk ook een gegadigde, namelijk *Algemeen Dagblad*, die op het punt stond te fuseren met zeven regionale dagbladen. Het was bijna dezelfde situatie: een krant die een grote reorganisatie had doorgemaakt en aan de vooravond van een grote doorstart stond. 'Ik was ervan overtuigd dat het wel zou lukken', zegt Matena. 'Ze waren echt enthousiast. Maar toen bleek dat niet alleen *Algemeen Dagblad* toestemming moest geven, maar ook die andere zeven kranten. Ja, dan is er altijd wel één die dat niet wil. Dus dan zit je met de gebakken peren.'

Erecties

Zelf is hij er niet rouwig om. 'Ik vond het vooral lullig voor Jan Wolkers, die vond dat feuilletonachtige van *De avonden* zo leuk. Hij had er echt op gerekend. Ik denk dat het voor hem een beetje een afknapper was. Ik vond het minder erg, want ik werk liever rechtstreeks voor het boek, ik heb niet zoveel met die kranten. Ik vind de druk vaak slecht, dat was met *De avonden* ook zo. Het is wel zo dat je er veel respons op krijgt, het is goed voor je naam, je krijgt opeens veel bekendheid. Maar ja, dat heeft Jan Wolkers natuurlijk niet nodig.'
Hij begrijpt de huiverigheid van de kranten ook wel. 'Ze weten dat in *Kort Amerikaans* harde, plastische seksscènes zitten. In *De avonden* heb ik laten zien dat ik het tekenen van onaangename dingen niet schuw. Dat kost die kranten lezers, er zijn altijd wel een paar zeikerds, die weglopen. In *Kort Amerikaans* zitten erecties, die konden twintig jaar geleden al niet. Dat is nu alleen maar erger geworden, want we zitten weer helemaal in de jaren vijftig.'
Toch heeft Matena niets te klagen over de mediabelangstelling voor zijn *Kort Amerikaans*. 'De publiciteit is goed, zelfs nog meer dan met *De avonden*. Ik was verrast dat het televisieprogramma *Goedemorgen Nederland* me heeft gevraagd. Aan *De avonden* hebben die nooit aandacht besteed, terwijl elke gek, elke soap-artiest daarin langskomt. In België heb je ook zo'n programma, *De laatste show*. Iedere gek die op z'n hoofd kan lopen komt daarin. Ik heb geprobeerd daar met *De avonden* en nu ook weer met *Kort Amerikaans* in te komen, maar het lukt niet. Waarom, ik heb geen idee.'
Niet dat Matena er wakker van ligt, want veel meer boeken verkoop je volgens hem niet met een optreden in een televisie- of radioprogramma. 'Met *De avonden* heb ik enorm veel publiciteit gehad, maandenlang. Mijn uitgever De Bezige Bij, heeft er veel aan gedaan, ze heeft zelfs een speciale krant gemaakt en naar alle boekhandels gestuurd. Maar toen het boek uitkwam hebben die bij elkaar 3100 exemplaren besteld. Boekhandel Bruna wilde het niet eens, die vond het niet bij haar publiek passen, dus er dreigde een enorme flop. Binnen een week moesten er al boeken worden bijgedrukt, dus uiteindelijk zijn er nog 15.000 exemplaren van het eerste deel verkocht. Dan zou je denken dat na het succes van *De avonden* het boek *Kort Amerikaans* wel een warme ontvangst zal krijgen. Maar nee hoor, je ziet precies dezelfde zuinigheid en voorzichtigheid.'

Veel te vrolijk

'Toen ik aan *De avonden* begon, begrepen veel mensen niet waarom ik dat 'chagrijnige rotboek, waarin niks gebeurt', had gekozen', vertelt Matena. 'Er waren er die *De avonden* vroeger nooit hadden kunnen uitlezen, maar die dan wel mijn boek lazen. Dan keken ze alleen naar de plaatjes, want ze bleven het een rotboek vinden. Die dachten dat het met plaatjes misschien wel gezelliger werd, maar ja, dat was dus niet zo. Dus de volgende delen kochten ze dan niet meer. Nu, met *Kort Amerikaans*, hoor ik alleen maar om me heen 'O leuk! Wolkers! Geweldig!' Alsof *Kort Amerikaans* zo'n vrolijk boek is. Ze zien die ouwe, vriendelijke baas die op televisie altijd in zijn tuin bezig is en denken dat die ook wel leuke boekkies zal schrijven. Maar *Kort Amerikaans* is nog somberder en uitzichtlozer dan *De avonden*. Er zit alleen meer actie in, en het is dynamischer. Uiteindelijk lijkt het toch op *De avonden*. De sfeer is ook hetzelfde. Alleen de kleur maakt het wat anders.'
Het werk aan *Kort Amerikaans* verschilt niet wezenlijk van dat aan *De avonden*, meent Matena. 'Wat ik enorm heb onderschat is dat het eerste deel veel meer voorbereiding vergt omdat je de personages nog moet uitwerken, de sfeer moet bepalen en allerlei technische problemen moet oplossen. Dat heeft me uiteindelijk toch nog een jaar gekost. Daarna gaat het sneller.'
Eén van de technische hobbels die Matena moest nemen had te maken met het kleurgebruik in *Kort Amerikaans*. 'Kleur is altijd kunstmatiger dan grijs. Met grijs heb je heel snel een realistisch foto-effect. Bij *De avonden* had ik ook onmiddellijk de juiste sfeer te pakken, want dat is een grijs boek. Dus dat is niet zó moeilijk. *Kort Amerikaans* wilde ik dezelfde atmosfeer

FOTO RUDY VROOMAN

meegeven. Ik zet dan eerst een ondergrond van grijs op en daar ga ik met transparante inkt overheen, eerst een laagje en dan nog een laagje enzovoort. Dat is een oude olieverftechniek die je ook met aquarel kan toepassen. Maar in het eerste gedeelte van *Kort Amerikaans* is het zomer, het is warm en zonnig. Eric, de hoofdpersoon loopt te zweten, dus ik kwam er niet onderuit een blauwe lucht te schilderen. Toen ik daar mee bezig was, dacht ik 'Jezus Christus, dat wordt veel te vrolijk'. Het werden teveel van die prentjes zoals ik ze vroeger deed, daar had ik helemaal geen zin in. Het heeft nog heel lang geduurd voordat ik iets had waarvan ik dacht 'Dit lijkt een beetje op wat me voor ogen staat'. Ik heb uiteindelijk veel meer met grijs gewerkt dan ik had gedacht, ik heb Oost-Indische inkt door de kleuren gemengd, schaduwen harder gemaakt, meer contrast aangebracht, dat soort dingen.'

Mooie jongen

Een ander probleem vormde het uiterlijk van de jonge Jan Wolkers, die ook in de oorspronkelijke roman model stond voor het personage Eric. 'Aanvankelijk heb ik Jan Wolkers met strak haar getekend, dat had-ie toen hij 19 was. Maar ik wilde hem toch een beetje op de Wolkers zoals wij die nu kennen laten lijken. Dat was bij Reve in *De avonden* makkelijker, want die had als jongen al een hele karakteristieke kop. Jan was een hele mooie jongen, een fotomodel. Daar heb je als tekenaar niet zoveel aan, het biedt niet veel houvast. Maar toen ik weer een keertje bij hem was, zag ik die zon door z'n krullen schijnen, nou toen was ik al bijna klaar. Ik besloot hem met krullen te tekenen, maar toen heb ik wel 82 pagi-na's moeten overschilderen. Ben ik ook weer twee maanden mee bezig geweest.'

Matena wilde ook van het stripboekformaat af. 'Ik wil in de boekenkast tussen de andere boeken staan, dat heeft nogal wat voeten in de aarde gehad. Tot mijn verbazing wilde De Bezige Bij daar helemaal niet aan, die vindt dat stripboekformaat juist leuk. Terwijl ik dacht dat ik ze daar een plezier mee deed. Uiteindelijk wil ik naar een gewoon boekformaat. De roman *Kaas* van Willem Elsschot ga ik op het formaat van een ruime pocket doen, echt een grafische roman-idee. Hooguit vijf plaatjes per pagina.

'Ik heb er ook een boekletter in plaats van een getekende letter in laten zetten, stuitte ook op een enorme weerstand, want ze vinden die stripletter juist zo karakteristiek. Ik weet van veel mensen die niet van strips houden, dat dat onder andere komt door die kapitaalletters. 'Waarom schreeuwen die mensen zo?', vragen ze me wel eens. Misschien dat die boekenletter ze net over de grens trekt. Ik heb het gevoel dat het werkt.'

Matena is nog lang niet klaar met *Kort Amerikaans*, dat uit drie delen zal bestaan, maar hij is wel van plan om binnenkort al aan *Kaas* te beginnen, een boek met een totaal andere sfeer. Is dat niet storend? 'Neuh. Voor *Kort Amerikaans* heb ik de sfeer en de techniek al bepaald. Ik zou niet aan *Kaas* hebben kunnen beginnen toen ik nog aan het eerste deel van *Kort Amerikaans* werkte, maar terwijl ik aan deel twee en drie werk kan ik het er wel bij doen. Niet teveel, ik ga niet al beginnen met schilderen, maar ik kan al wel indelingen en schetsen maken. Ik moet ook al wel beginnen, want *Kaas* moet in 2007 klaar zijn.'

peter.breedveld@stripschrift.nl

DRAMATIS PERSONAE

Dick Matena (1943) werd door Theo van Gogh ooit de 'Markies de Sade van Neêrlands strip' genoemd. Tegenwoordig is hij, dankzij zijn verstripping van Gerard Reve's roman *De avonden*, een op handen gedragen sterauteur van de literaire uitgeverij De Bezige Bij. Onlangs verscheen het eerste deel van zijn bewerking van Jan Wolkers' roman *Kort Amerikaans*.

Hafid Bouazza (1970), is een succesvolle romanschrijver, vertaler van onder andere Shakespeare en middeleeuwse Arabische poëzie, operakenner en Nederlands ambassadeur van de legendarische drank absint. Onlangs verscheen van hem bij boekhandel/uitgever De Slegte een bundel met vertaalde Arabische middeleeuwse poëzie – *Het lied van de regen* – door Dick Matena geïllustreerd in negentiende-eeuwse stijl.

PLAATS VAN HANDELING

**Hafids zeer ruime Amsterdamse woonkamer die wordt gedomineerd door overvolle boeken-kasten.
Hafid schenkt voor zichzelf een glas absint in, Dick drinkt thee.**

Dick & Hafid over strips

DOOR PETER BREEDVELD

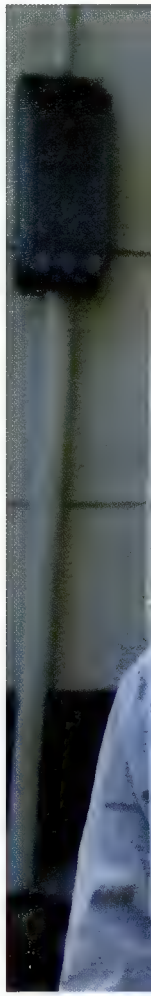

Als kind was Hafid Bouazza een fan van Dick Matena. Nu zijn beide heren sterauteurs bij een literaire uitgeverij en dikke vrienden. Ze werken ook samen: Bouazza vertaalt Arabische middeleeuwse poëzie, die door Matena wordt geïllustreerd.

De stripverzamelaar

H Toen Dick de strip *Dandy* in *Eppo* publiceerde, dat moet in 1978 of zo zijn geweest, toen was ik met mijn familie net in Nederland komen wonen. Of nee, het begon met *Donald Duck*. Een buurman zette die altijd met het oude papier aan de straat. Ik had er vier gevonden en toen stond die man opeens achter me. Hij zei dat ik elke zaterdag, als hij *Donald Duck* uithad, maar langs moest komen, dan kon ik ze krijgen. Dan hoefde ik er niet een maand op te wachten.

D *Dandy* publiceerde ik in 1977.

H Ja, dat klopt volgens mij wel, want toen waren we net in Nederland.

FOTO RUDY VROOMAN

D Het kan ook 1978 geweest zijn. Het laatste *Dandy*-verhaal heb ik gemaakt toen ik voor het eerst een verhaal aan *Heavy Metal* verkocht, dat was in 1979 of 1980.

H Ik kan me helaas niet meer herinneren welke indruk dat precies maakte, maar het was de eerste keer dat ik een strip zag. In Marokko kennen ze dat natuurlijk niet. Elke zaterdag gingen we naar Utrecht, daar ging mijn vader boodschappen doen, en dan kochten we oude nummers van *Pep*. Ik en mijn vier jaar oudere broer jatten ze ook altijd als we geen geld hadden. Dat kan ik nu wel zeggen, want het is toch verjaard. We lazen *Donald Duck*, *Eppo*, je had *Wham!*, maar die heeft niet lang bestaan, hè? En *Kuifje*. Wat ik mooi vond, scheurde ik uit en daar maakte ik dan zelf een stripboek van, met een zelfgetekend omslag.

D Dat heb ik ook gedaan, met *Johan en Pirrewiet*, *Robbedoes*, daar maakte ik boekjes van. Want toen wist je nog niet of er albums van kwamen of niet.

H Ja, maar wij deden het ook omdat we geen geld hadden om die albums te kopen. Ja, ik heb heel wat stripboeken gejat, moet ik zeggen. Maar voor die zelfgemaakte 'albums' maakte ik zelf een omslag, want ik wilde graag striptekenaar worden.

D Hafid kan heel goed tekenen, hij heeft een onmiskenbaar tekentalent.

H Voor de rubriek 'Andere ogen' in *Volkskrant Magazine* heb ik dit zelfportret getekend (laat een grote, ingelijste tekening van zichzelf zien). Ik durfde het eigenlijk niet aan Dick te laten zien, maar heb het toch een keer gedaan, de tekenaar Typex was daar toen ook bij. Die vroeg aan me of ik een academische opleiding had genoten, dat was wel leuk. Ja, als iets me fascineert, stort ik me daar altijd helemaal in.

D Het gaat er niet zozeer om of het lijkt, maar het gaat om de techniek, er zit een structuur in. Je ziet meteen dat het door iemand is gemaakt die kan tekenen. Iemand die weet hoe hij een kop moet opzetten.

H Ik heb dat uit een boek over anatomietekenen, daar stond dat allemaal in, dat de ogen in het midden zitten, de ovaalvorm van het hoofd...

Wat me aan Dicks strips heel erg aansprak was de cameravoering en de lijnvoering. Aan de hand van die lijnvoering ging ik proberen te zien wat hij allemaal tekende in *Donald Duck*, want dat is allemaal anoniem werk. Volgens mij deed jij *De Grote Boze Wolf*, of niet?

D Ja, daar ben ik mee begonnen. Ik heb alles gedaan, behalve de *Donald Duck*-strip zelf.

H Hij had van die close-ups, en de kadrering was heel opvallend. Maar jij hebt *Dandy* nooit afgemaakt, toch?

D Nee, want toen ging ik veel geld verdienen met die gekke mythen.

H *Dandy* was een totaal ander soort western dan *Blueberry* of *Comanche*.

D Dat is ook heel goed.

H Ja, dat was prachtig. Het *Comanche*-album *De hemel is rood boven Laramie* heeft een enorme indruk op me gemaakt. De goeierik schiet op het einde de slechterik gewoon neer in een steegje. De tekenaar van *Comanche*, Hermann, die liet zich heel erg inspireren door films. Van Sergio Leone en zo.

D *Blueberry*-tekenaar Jean Giraud ook, maar die was meer van de totalen.

H Giraud was meer John Ford. Hermann was meer Leone, met die *extreme close-ups*. En dan die *total shots*. Gebruik je voor strips dezelfde termen als voor film?

Maar goed, later las ik ook *Heavy Metal*, *1984*, *Métal Hurlant*. Samen met mijn broer heb ik een heel grote stripverzameling aangelegd. Het ging echt heel snel, het was een soort draaikolk.

Misschien als ik ouder ben, dan hoop ik dat ik me de eerste keer kan herinneren dat ik wist wat een strip was. Die ont-

BOVEN - **Een van de vele *De Grote Boze Wolf*-omslagen van Dick Matena.**

LINKS - **Twee illustraties uit *Het lied van de regen.***

SAM! HIJ HEEFT GE-DRONKEN!
DONDER. HIJK... OP, NIKKER
LIZZY IS MIJN VROUW, MASTER JETH! IK ZOU HAAR MAAR LOSLATEN, ALS IK U WAS!
AAGH!
IK HEB U GEWAAR-SCHUWD, MASTER JETH!
WAT? VERTEL JIJ MIJ WAT IK MOET DOEN, SLAAF!?!
IK...IK GELOOF DAT HIJ DOOD IS, SAM
IK HEB HEM GEWAARSCHUWD LIZZY! IK HEB MASTER JETH GEWAAR-SCHUWD!
PAW
VLUCHT, SAM! VLUCHT
GA DE SENATOR ZEGGEN, DAT Z'N ZOON GEVONDEN IS! IK ZORG WEL VOOR DE ZWARTE!
...DUS, LORD WEDGWOOD, UW BE-ZOEK AAN ONZE STATE HEEFT UW MENING OVER DE SLAVERNIJ NIET GEWIJZIGD?
INTEGENDEEL, SENATOR! DOOR ALLES WAT IK GEZIEN HEB, IS MIJN WEERZIN ALLEEN MAAR TOEGE-NOMEN!
PANG PANG
NOG MEER SCHOTEN ER IS ER IETS MIS OP DE PLANTAGE!

BOVEN - Storm en Roodhaar, door Don Lawrence. 'Ze hebben wel seks, maar wij zien dat nooit.'

RECHTSBOVEN - In *Dandy* gebruikte Matena een opvallende, van andere cowboystrips afwijkende kadrering.

dekking, ik zou heel graag die ervaring weer opnieuw willen beleven.

Ik heb zelf eens een korte western getekend. Paarden en zo tekende ik van iemand anders over. Toen ik twaalf was, zei ik altijd tegen mijn moeder dat ik striptekenaar wilde worden. Mijn vader zei: 'Daar is toch geen droog brood mee te verdienen'. Mijn moeder zei: 'Zolang je maar geen uitkering aanvraagt vind ik het prima'. Hahaha!

Mijn broer heeft helaas het grootste gedeelte van onze stripverzameling aan Blunder verkocht, die stripwinkel in Utrecht.

Waar ik nooit iets aan heb gevonden, zijn *Suske en Wiske* en *Kuifje*. Ik zie wel dat Hergé ontegenzeggelijk talent had, maar het heeft op mij nooit indruk gemaakt. O! En *Michel Vaillant*.

D VROOM! VROOM!

H VROOM! VROOM! Dat vond ik vréselijk.

Door strips ben ik anders naar film gaan kijken. Wat ik nooit zal vergeten is die anekdote van André Franquin en Morris die *stills* uit films jatten uit de bioscoop. Toen had je de invloed van de film op de strip, maar tegenwoordig is de invloed van de strip op de film enorm. Quentin Tarantino, maar vooral die Japanse geweldsfilms en horrorfilms. Daar zou ik best eens een artikel over willen schrijven.

D Je kan zien dat de generatie van Tarantino is opgegroeid met strips. Die hebben allemaal Europese strips gezien, via *Heavy Metal*. En de invloed van vooral Moebius op Amerikaanse sciencefiction is enorm geweest.

H Op zeker moment is er een kruisbestuiving ontstaan. Pas later, toen ik films van John Ford zag, zag ik soms dat Giraud letterlijk scènes uit zijn films had overgenomen, die *shot* van die koets die langskomt in *Stagecoach*...

D Giraud had een hele Amerikaanse western in zijn studio staan. Die tekende ontzettend veel na.

De ontmoeting

H Mijn roman *Salomon* is heel erg gebaseerd op mijn ervaringen met strips. Eén van de personages is een eenzame jongen die altijd in strips is verdiept. Hij woont tegenover een flat, dan heb je die ramen waarachter je de televisies ziet flikkeren. Hij kijkt naar die ramen zoals hij een strip leest. Dan moet hij denken aan wat er in die strips gebeurt. In *Storm* van Don Lawrence, bij voorbeeld, hebben Storm en Roodhaar wel seks, maar wij zien dat nooit. Ze hebben seks in de ruimtes tussen de stripplaatjes. Die jongen wordt op een gegeven moment gek van dat strips lezen, omdat hij wil weten wat er allemaal tussen die plaatjes gebeurt.

In *Salomon* gebruik ik de strip als metafoor voor hoe je je leven herinnert. Je herinnert je alles in fragmenten, er is geen continuïteit. Het zijn allemaal beelden die al dan niet op hun plaats vallen. Die jongen in *Salomon* wordt krankzinnig. Op een gegeven moment kan hij niet eens een kippenbout eten omdat hij wil weten waar de rest van de kip is. Al die fragmenten, het leven desintegreert letterlijk bij hem.

Salomon is heel verdeeld ontvangen. Het boek is òf met de grond gelijk gemaakt òf de hemel in geprezen. De eerste positieve recensie was van Jeroen Vullings van *Vrij Nederland*. Toen ik hem daarna sprak, bleek hij dezelfde liefde voor strips te hebben. Hij was de enige recensent die die metafoor heeft begrepen.

Maar goed, in dat boek heb ik ook Dick Matena genoemd. Dat is hoe ik met hem in contact ben gekomen.

D Ik had nog nooit van een schrijver gehoord die strips las. Een literator! Dat werd me door iemand van De Bezige Bij verteld, ik was toen met *De avonden* bezig.

H Dat was Suzanne.

D Ja! Suzanne belde me op en dat was ook voor het eerst dat ik iets van ontzag in haar stem hoorde. Van: 'Goh, Hafid Bouazza noemt jou in zijn boek!'

H Marokko's hoop in bange dagen. Hahaha!

D De naam Hafid Bouazza was ik wel eens tegengekomen. Ik vond het heel bijzonder. Ik voelde me gevleid. Toen zei ik dat ik hem wel eens zou willen ontmoeten.

H Zonder dat ik dat wist heb ik ook gevraagd om een ontmoeting met Dick te regelen. Maar toen ik *Salomon* schreef, wist ik niet eens of je nog leefde of niet. Ik wist niet hoe oud je was. En het komt niet vaak voor dat je iemand ontmoet wiens werk je als kind hebt gelezen, en dat het dan ook klikt. Ik heb dat met Gerrit Komrij meegemaakt en nu met Dick Matena.

Hoge en lage cultuur

D Je bent de enige literator die ik ken die iets over strips schrijft, laat staan dat de opbouw van een roman door strip is geïnspireerd.

H Ik zou ook niet weten waarom je op strips moet neerkijken. Bij de presentatie van het eerste deel van *De avonden* heb ik ook gezegd dat het toch vreemd is dat de strip in een land als Nederland, met zo'n geweldige visuele historie en traditie, opeens is doodgebloed. Op de boekenbeurs in Parijs of Antwerpen vind je altijd strips. In Nederland nooit. Maar sinds *De avonden* is het wel aan het veranderen. Ik vind niet dat jij de eer krijgt die jou toekomt.

Ik moet wel zeggen: strips waren een onderdeel van mijn geheugen, maar door jou ben ik me er weer meer in gaan verdiepen. Ik heb me tussen mijn zevende en zeventiende intensief met strips beziggehouden.

D Dat hebben veel schrijvers gedaan, maar dat zijn ze vergeten. Mensen als Ronald Giphart en Joost Zwagerman, je vindt er nooit iets van terug.

H James Joyce en Vladimir Nabokov refereren wel heel vaak aan cartoons. Maar er wordt een beetje op neergekeken. Denk je niet? Dat het wordt beschouwd als een inferieure vorm...

D Maar dat is het vaak ook. Toch hoeven de beste strips niet onder te doen voor de beste literatuur of het beste toneel. Er worden ook een hoop baggerboeken geschreven. Maar literatuur wordt altijd gezien als hoge cultuur, en strips als lage cultuur en dat vind ik een enorm vooroordeel, dat in andere landen minder heerst.

H Ik geloof niet in die verdeling in hoge en lage cultuur. Een goeie striptekenaar is niet minder dan een goeie schrijver. Je moet niet in een strip gaan zoeken wat je in literatuur kunt vinden, en niet in literatuur wat je in strips kunt vinden.

D Als je van Bach en Mozart houdt, waarom mag je dan niet ook van Elvis Presley houden? Het gaat erom dat het in zijn vorm de absolute top is. Ik begrijp dat denken in hokjes en definities niet.

H Maar dat is nu toch aan het veranderen, hoor. Jawel. Strips worden besproken in de kwaliteitskranten.

D Maar dat is altijd al zo geweest. Er is een piek geweest en dat ging weer te ver, in de jaren zeventig, toen iedere scheet werd besproken. Daarna is het behoorlijk ingezakt. Nu worden heel marginaal alleen de zogenaamde betere strips besproken, niet de gewone strips. Als er een nieuw boek van Martin Lodewijk uitkomt is het een uitzondering als dat helemaal wordt nageplozen. Maar één of ander kutboekje van zo'n Iraanse prinses wordt van A tot Z geanalyseerd. Omdat het slecht getekend is en dus wel kunst zal zijn.

H En vanwege de politiek, natuurlijk, en omdat het over Iran gaat. Het is een persoonlijk verhaal, het gaat over haar weigering om een sluier te dragen. Dat is actueel, toch?

D Maar als het was getekend als Franquin, neem dan maar van mij aan dat het onder de grond was geschoffeld. Dan had er geen haan naar gekraaid.

H Franquin is ook geweldig. Jij houdt niet van *Zwartkijken*, toch? Ik vind dat geweldig.

D Ik hou niet van *Zwartkijken*, maar ik zie heus wel de ongelofelijke hoge kwaliteit daarvan. Die man kòn niet eens lelijk tekenen.

H Hij leed aan depressies, hè?

D Ja, ik heb hem nog gekend toen hij nog niet zo was. Ik ben eens een hele middag met hem en zijn vrouw opgetrokken, samen met Martin Lodewijk, in Brussel. Een groot man. Maar ook de enorme kwaliteit van die mensen is nooit op waarde geschat. Het blijven maar stripjes. Het wordt wel goed verkocht, maar het krijgt nooit de status die een kutterige doorsneefilm wel krijgt, of een musical, of al dat soort onzin, die onmiddellijk serieus wordt genomen. Of je moet *Maus* tekenen, dat soort dingen.

H In 1999 werd een biografie van René Goscinny aangeboden aan uitgeverij Prometheus. Werd toen geweigerd. Omdat zoiets niet verkoopt, natuurlijk.

D Dat mag een uitgever toch niet weerhouden om het toch uit te geven. Al druk je er maar vijfhonderd. Goscinny is toch één van de grootste cultuurdragers van Europa van de vorige eeuw.

In Nederland is in de jaren vijftig veel kwaad aangericht met die hetze tegen strips van de psychiater Frederic Wertham die uit Amerika kwam overwaaien. In het calvinistische Nederland viel die in heel vruchtbare aarde. In België, Frankrijk, Spanje of Italië heeft die geen enkele invloed gehad.

H Maar hoe kwam het dan, dat Marten Toonder zo populair is gebleven?

D Omdat hij lieve poppetjes en beertjes tekende. Toonder was een soort Andersen, die heeft iets toegevoegd aan de volkscultuur. Mijn kleinkind van zeven is momenteel helemaal verslingerd aan *Bommel*. Dat gaat nu al zeven generaties mee, dat moet een enorme kracht hebben.

H Ik ben de schrijver Allard Schröder eens tegengekomen in het debatcentrum De Balie, waar we allebei een lezing hielden. Ik zei tegen hem dat zijn naam me zo bekend voorkwam. Toen zei hij: heb je vroeger *Donald Duck* gelezen? Ik zeg: verrek! Hij schreef die bewerkingen van klassieke verhalen, *De graaf van Monte Cristo* en zo.

WAUW/ DIT IS PAS ZINGEN/ KOLONEL/ HOORT U IT? EN HOORT U ZE SCHREEUWEN OM MIJ? HEILEN BIJNA /?/
OH, MIJN GOD/ HIJ IS AL TE VER HEEN/ HIJ KAN ME NIET MEER HOREN
... ONE BY ONE ...

BOVEN - Elvis Presley in *Mythen*. 'Waarom mag je niet van Elvis Presley houden? Het gaat erom dat het in zijn vorm de absolute top is. Ik begrijp dat denken in hokjes en definities niet.'

LINKS - Illustratie van René Follet voor de bewerking van *De graaf van Monte Christo* door Allard Schröder.

DAT DOET ER VERDER NIET TOE... WE BEDANKEN JE TOCH... HOE HEET JE ?
ER STAAT GESCHREVEN : "VRAGEN KRIJGEN NIET ALTIJD ANTWOORDEN". HET IS NIET VAN BELANG DAT JE WEET DAT IK CUSH HEET EN DAT IK REIS MET DE ENGEL DES DOODS...
WIE ZIJN JULLIE ?
IK BEN EEN OFFICIER VAN DE WOESTIJN-SCHORPIOENEN. VAN HET NIJL-LEGER... DIE ANDERE IS EEN ITALIAAN.
EEN ITALIAAN EN EEN ENGELSMAN SAMEN... VREEMD... MAAR MISSCHIEN BLIJVEN JULLIE NIET LANG SAMEN...
JE HEBT EEN VAN JE RECRUTEN VLAK BIJ JE OOR...
GOD / EEN SCHORPIOEN !
HIJ WACHT MISSCHIEN OP BEVELEN... JE BENT TOCH ZIJN OFFICIER ?... MAAR JE ZWEET ! IS HET DE WARMTE ? OF DE ANGST DAT HIJ JE NIET ZAL GEHOORZAMEN ?
SCHORPIOENEN DIE NIET DOEN ALSOF ZE SCHORPIOENEN ZIJN !

BOVEN - ***De woestijn-schorpioenen*** **van Hugo Pratt. 'De enige echte literator in de stripwereld.'**

D Hij vertaalde ook die Amerikaanse comics. *Rauwe Bonk* en dat soort dingen.

H Hij schaamt zich daar helemaal niet voor.

D Hij heeft er mee leren schrijven.

H René Follet maakte daar illustraties bij. Die bewaarde ik in een sigarendoos van Schimmelpenninck.
Die tekenaar van *Rork*, Andreas, die vond ik ook interessant. Ik herinner me een plaatje dat eruit zag alsof het door een groothoeklens was getekend.

D Die man kan absoluut niet tekenen. Hij is alleen maar stijl. Een kneus. Berni Wrightson kan ook niet tekenen. Het zijn versierders. Je hebt tekenaars en je hebt versierders. Je hebt ook nog poseurs en aanstellers.

H Hahaha!

D Je hebt meer van die tekenaars. Die hebben een paar lekkere elementen en díe werken bij jullie. Fred Julsing was er ook zo één. Die kon niet tekenen, maar hij had een paar ontzettend lekkere elementen. Dat alles verder als oud meel aan elkaar hangt, dat ziet dan bijna niemand. Een man als Hugo Pratt, dat is andere koek.

H Pratt is ook geweldig!

D De enige echte literator in de stripwereld. Een groot verteller.

H Hij kon ook goed tekenen.

D Hij was geen Moebius, maar hij had een aantal sterke elementen, daar heeft hij zijn stijl van gemaakt.

H Maar Moebius, toen hij in dat *new age*-gelul kwam, hoe goed hij ook kan tekenen, dat gebazel in de lucht, over Adam en Eva met die voedingsleer. Prachtig getekend, maar het ging nergens over. Dan werkt een strip ook niet meer.

D Die is doorgeslagen. Die heeft echt teveel paddestoelen gevreten. *Majoor Fataal*, wat ik één van zijn meesterwerken vind, daar is geen touw aan vast te knopen, maar je blijft het tòch geboeid lezen. Je voelt dat hier iets gebeurt. Zelfs als Moebius hopeloos doorschiet, blijft altijd dat tekenwerk van hem nog zo ongelofelijk. Daar blijf je naar kijken.

Het intermezzo

D ...Dat soort optimisme, daar hou ik nou helemaal niet van...

H Nee, het is: 'Dat soort optimisme, daar ben ik geen liefhebber van', hahaha! Ja, ik ben helemaal *into Heinz* van René Windig en Eddie de Jong. Geweldig vind ik dat.

De samenwerking

H Mijn eerste boek, *De voeten van Abdullah*, is in het Tsjechisch vertaald en geïllustreerd. Dat doen ze in Nederland niet meer, romans illustreren.

D Helaas.

H Daardoor kreeg ik het idee om mijn vertaalde erotische gedichten te laten illustreren met etsen, maar ik weet dondersgoed dat dat veel te duur is. Geen enkele uitgever zou zich daar aan wagen. Toen zaten Dick en ik in café De Zwart, en tegelijkertijd zeiden we dat we samen iets wilden doen.

D Ik had dat eerste boekje met vertaalde erotische gedichten van jou gelezen, *Rond voor rond als een pikhouweel*, en toen zei ik: hier zou ik wel eens een paar tekeningen bij willen maken. Alleen wist ik daar geen vorm voor te vinden. En toen zag jij dat omslag dat ik had gemaakt voor het blad *Propria Cures*, en toen zei je dat je dat voor jouw bundel *Het lied van de regen* wilde.

H Maar hoe kwam je erbij om het omslag voor *Propria Cures* zo te tekenen?

D Ik had een vrije opdracht, het is een studentenblad. Ik weet niet, ik dacht: het moet iets absurds worden. Dan kom je al snel op Lewis Caroll en de illustrators van *Alice in Wonderland*. Ik ben gek op die tekenaars, A.B. Frost en zo. Ik probeer een beetje met arceringen dat zelfde effect te krijgen.

H Het leuke aan Dicks illustraties voor mijn bundel *Het lied van de regen* is dat het teruggrijpt naar de negentiende-eeuwse illustraties van vertaalde Arabische literatuur, maar er zit een ironie en een dramatiek in die er toen niet in zat. Geïllustreerde gedichten zijn niet nieuw, maar het wordt nooit meer wordt gedaan. Het is een eerbetoon, maar ook een hervatting van een oude traditie, waar een nieuwe draai aan wordt gegeven.
Daar ben ik heel trots op, op die samenwerking, dat vind ik echt geweldig. Dat gaan we ook weer doen voor het derde deel van mijn Arabische Bibliotheek, een bundel erotische

ONDER - **Illustratie van A.B. Frost.**

RECHTSONDER - ***Majoor Fataal*** **van Moebius. 'Zelfs als Moebius hopeloos doorschiet, blijft altijd dat tekenwerk van hem nog zo ongelofelijk.'**

DIE VUILE SCHOFT VAN EEN VORST HEEFT U WEL TOEGETAKELD, VRIEND
WAAR ZIJN WE? EN WIE BENT U? WAAROM BEN IK NIET IN NORMANDIE, ZOALS GEPLAND WAS?
BLIJFT U KALM, ASTJ. BLIEFT' HET IS EEN MANKEMENT AAN DE STOFWISSELAAR GEWEEST. U BENT NIET DE EERSTE DIE HIER GESTRAND IS MAAR WE MOETEN AAN VORST ONTSNAPPEN!
KLIUP KLIUP!...
BORST VORST BELIO!
CHTONNE!
KRIJG NOU WAT OOK DAT NOG! WE WORDEN TOT OVERMAAT VAN RAMP AANGEVALLEN DOOR DE BENDE VAN MILTROE!
IK ZIT IN DE VAL IK ZIT IN DE VAL!
MOEBIUS

FOTO RUDY VROOMAN

LINKS - **Hafid en Dick in café De Zwart.**

vertaalde gedichten die in september uitkomt.

D Maar in de eerste instantie weten de mensen ook weer niet wat ze dáár nou weer mee aanmoeten. Ik hoop dat er een paar jonge tekenaars naar kijken, dat ze zien dat je ook leuke dingen kan tekenen door te tékenen, en niet alleen maar zitten krassen en van die – gadverdamme! – kùtpoppetjes maken.

H Die ode aan Marten Toonder, die jij voor *HP/De Tijd* hebt gemaakt, heb jij die al laten zien?

D Dat is heel wat anders. Die hebben ze toen naast een paginagrote advertentie gezet, die lulhannesen. Daardoor slaat die tekening helemaal dood. Maar die komt in het boek met hommages aan Marten Toonder. Ja, er komt een boek met odes aan Toonder, van allerlei tekenaars. Moet ik trouwens ook nog een inleiding voor schrijven. Een hoop bagger is daarvoor gemaakt, je hebt geen idéé. Zo magertjes...

H De historische schrijver Jan van Aken had het eerste deel van de Arabische Bibliotheek gezien, toen wilde hij dat Dick een roman van hem ging illustreren. Weet je nog, Dick?

D O ja! Malle Jan. Hèhè.

Tekenaars en versierders

H Weet je welke tekenaar ik ook goed vind? Barry Windsor Smith!

D Haha! Daar heb ik met Allard Schröder een mensenleven geleden al ruzie over gemaakt. Die vertaalde *Conan de barbaar* van hem. Dat is ook weer zo'n versierder. Die man kan niet tekenen! Iedere tekenaar ziet dat. Je had nog zo'n tekenaar, Burne Hogarth, die had *Tarzan* overgenomen van Hal Foster. Die Hogarth was een ongelofelijke versierder.

H Wat bedoel je nou toch met het verschil tussen een versierder en een tekenaar?

D Een versierder kan niet tekenen, maar door allerlei versieringen en tierelantijnen doet-ie net of-ie het wèl kan. Een soort oplichter. Hogarth tekende Tarzans lichaam vol met spieren. De Nederlandse tekenaar Hans Kresse hoefde er maar één blik op te werpen, hij zag meteen dat het waardeloos was. Kresse wist àlles van spieren en anatomie. Hogarth werd de hémel in geprezen, maar er zat geen spier op de juiste plaats. En op een gegeven moment ging hij zelfs lessen geven in anatomie! Hahaha!

H Hahaha!

D En die Hans Matla (stripuitgever, stripgoeroe en bewaker van het Nederlandse stripcultuurgoed. PB), die van anatomie toeten noch blazen weet, die kwam ook veel bij Kresse over de vloer, en toen was-ie jarig en toen dacht-ie dat hij Kresse een plezier zou doen met het cadeau van z'n leven. Een enorm dik boek over Burne Hogarth. En Kresse, die gooide dat zó in de prullenmand. Hahahahaha!

H Ik begrijp wat je bedoelt, maar toen ik zeventien jaar was...

D Hou me ten goede, wacht even...

H Kijk, als je Boris Vallejo afkraakt...

ONDER - **'Kresse wist àlles van spieren en anatomie.'**

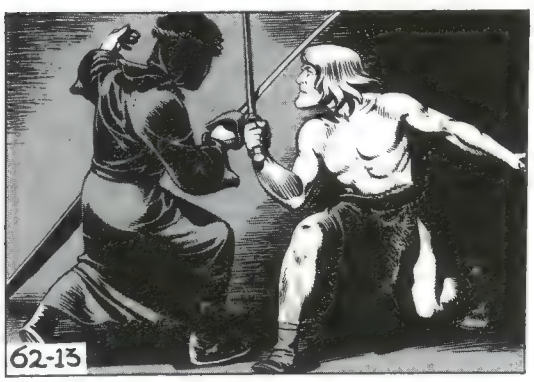

TARZAN RIEP HEN TOE DAT ZIJ BETER KONDEN VLUCHTEN, MAAR...
NOG NOOIT HEEFT MIJN VOLK ZICH LAF BETOOND!
TOEN TARZAN ZAG DAT DE AMAZONES KANSLOOS WAREN, SNELDE HIJ ZE TE HULP...
TARZAN STELDE ZICH NAAST TIBEELA OP... MAAR ZIJ DACHT DAT HIJ DAT OM HARENTWILLE DEED...
EN TOEN TARZAN EVEN LATER IN GROOT GEVAAR WAS, REDDE DE AMAZONE HEM HET LEVEN...
WELDRA HADDEN DE AMAZONES GEEN SPEREN EN PIJLEN MEER, EN GINGEN ZIJ HUN AANVALLERS MET BLOTE HANDEN TE LIJF...
VEEL WERDEN ER NEERGEVELD... NOG MEER WERDEN GEVANGENGENOMEN...

RECHTS - *Tarzan* door Burne Hogarth.

ERNAAST - *Vampirella*-omslag door Frazetta.

D Boris Vallejo kan er ècht niks van. Hopeloos, een charlatan.

H Frank Frazetta, die kan het wèl...

D Barry Windsor Smith is geen charlatan, die is integer, dat zie ik wel. Maar je moet je nooit iets aantrekken van meningen van andere tekenaars. Wat je mooi vindt, moet je mooi vinden. Dan doen die mensen, of ik ze nou oplichters vind, of versierders, of charlatans, dan doen ze ergens toch iets goed. Maar ik kijk er dwars doorheen. Dat is de ellende. Als kind vond ìk het ook fantastisch.

H Ik vond Frazetta altijd geweldig.

D Frazetta heeft ínhoud, die is fantastisch. Die deed gekke dingen, maar het deugde altijd, ook als het níet deugde. Hij tekende benen, jongen, daar kan geen mens op staan. En hij tekende de lekkerste wijven van iedereen.

ONDER - *Torpedo* van Jordi Bernet. 'Eén van de beste strips ooit in Europa gemaakt.'

HOU DE DEUR IN DE GATEN, RASCAL, DE TENT IS GESLOTEN./
JA, BAAS!/
WIE IS JE OPDRACHTGEVER, FLAPOOR?!/
IK ZEG NIKS. JE KNALT ME DAARNA TOCH NEER,... SCHOFT./
ER KOMEN SMERISSEN AAN./ ZE ZETTEN 'T BLOK AF./
HA, HA, HA./ DAN ZIJN WE ER ALLETWEE BIJ./ DAN KAN IK 'T JE OOK WEL ZEGGEN... LANG HEEFT ME GESTUURD./... HA, HA, HA./
WEET JE, DUMBO, IK HEB EEN VERRASSING VOOR JE. DAT VAN DIE SMERISSEN HADDEN WE INGESTUDEERD OM JE TE LATEN PRATEN./
HOERE-JONG!

H Als hij een omslag voor *Vampirella* had getekend, kocht ik zo'n nummer altijd.

D Je moet je plezier nooit laten verpesten door een kenner. Mijn vader was metselaar. Je kon met die man niet langs een huis lopen of het was een bouwval. Er deugde nooit wat van. De specie zat niet goed en dat soort dingen...

H Waar ik een poosje terug naar heb zitten googelen...

D 'Barry Windsor Smith', ik vond zijn náám heel mooi.

H Hahahaha! Nee, maar die Spaanse tekenaar, Garcia...

D Vind ik ook niks.

H Daar ga je weer! Ik ga mijn plezier niet laten vergallen!

Dicks Spaanse avontuur

D Een geweldige tekenaar was Jordi Bernet, van *Torpedo*. Eén van de beste strips ooit in Europa gemaakt. De schrijver van die strip, Sanchez Abuli, dat zou een goeie maat voor jou geweest zijn. Eén van de beste vrienden die ik had toen ik in Barcelona zat.

H Hoe kwam het eigenlijk dat Spanje op een gegeven moment het Mekka van de strip werd?

D Dat kwam door een agent die daar al jaren zat, Josep Toutain. Die maakte gebruik van de strip-*boom*.

H De stripboem? Wat is dat?

D Dat heet de strip-*boom*... zo heet dat..

H De *boom*! O, de strip-*boom*!

D Dat deed die Toutain heel handig, en hij werkte al jaren met een aantal tekenaars en schilders. Driekwart van de omslagen in Amerika werd door zijn artiesten geschilderd. Hij leverde toen strips aan de Amerikaanse uitgever Warren, die bladen had als *Creepy*, en *1984*. In die tijd kwam ik ook bij hem. In Spanje waren toen drieëntwintig bladen, allemaal van Toutain. Hij was de agent van Richard Corben, Will Eisner, van iedereen. Dat heeft kort geduurd, een jaar of vier, vijf. Toen was het over. Hij is kapot gegaan aan de dollar-*boom*. Ik kwam Spanje binnen, ik had een dollarcontract, en toen ik er zes maanden zat, werd de dollar ineens in waarde verdubbeld. Ik ging daar altijd met enorme pakken peseta's vandaan, terwijl die Spanjaarden, dat waren veel betere tekenaars, die kregen maar hele kleine pakjes mee.

H Hèhèhè.

D Maar Corben was helemaal een ramp, die betaalde hij $1250 voorschot per pagina. En dat was hij gedurende twee

The Twins are two
There she is. I told you!
Good God, whatever as she done? There's blood all over 'er!
This don't look right. I'm goin' for the law.

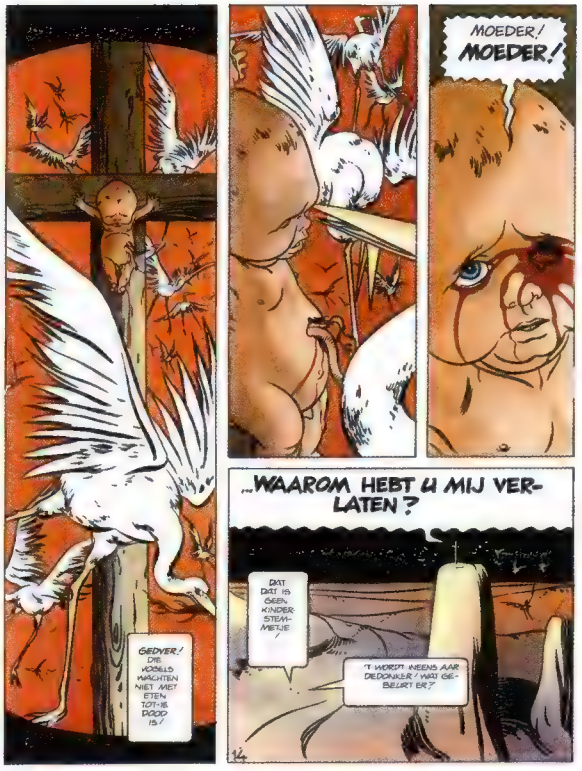
MOEDER!
MOEDER!
GEDVER! DIE VOGELS MACHTEN NIET MET ETEN TOT HE DOOD IS!
..WAAROM HEBT U MIJ VERLATEN?
DAT DAT IS GEEN KINDERSTEAMETJE!
'T WORDT NEENS AAR DEDONDER! WAS GEBEURT ER?

jaar ongeveer waard, maar Toutain had een langlopend contract met hem. Dus uiteindelijk is hij aan die dollarellende failliet gegaan. Nu is-ie helaas dood.

Scenario's schrijven

H Ik heb het met mijn uitgever wel eens gehad over een stripscenario. Ik weet niet of ik dat kan. Maar als ik nou een novelle zou schrijven, dan zou Dick er bij voorbeeld een stripversie van kunnen maken. Ik ben ook wel gevraagd om filmscenario's te schrijven, maar het vergt een andere... ik kan wel in beelden denken, en ik denk ook in beelden, maar voor strip... Ik weet niet of ik dat zou kunnen.

D Tuurlijk wel, je hebt er genoeg strips voor gelezen.

H Wat ik nu heel erg goed vind is *From Hell* van Alan Moore. Zo goed geresearched. Maar ik weet niet hoe hij daarmee dan aan het werk gaat. Schrijft hij het helemaal uit, en neemt hij de tekenaar dan aan zijn hand? Ik heb de film gezien, die haalt het niet bij dit boek. Het is heel literair. Zoiets zou ik wel willen proberen. De hele structuur, de filosofische en theoretische aspecten... Moore verwijst naar één van mijn favoriete boeken, *The Origin of Consciousness in the Breakdown of the Bicameral Mind* van Julian Jaynes. Ik zou zoiets best willen proberen, maar onder het voorbehoud dat ik mag afhaken als ik erachter kom dat ik het niet kan.

Hoe deed jij dat eigenlijk toen je *Storm* voor Don Lawrence schreef?

D Ik schreef gewoon een heel verhaal. Hoe hij dat indeelde, liet ik aan hem over.

H Dus niet door plaatje voor plaatje te beschrijven?

D Dat heb ik wel geprobeerd, maar dat was zo nauwgezet, dat de hoofdredacteur van *Eppo* zei: 'Dat kunnen we Don niet aandoen'. Daar had hij gelijk in. Je gaat niet iemand die zoveel succes heeft even laten zien hoe het volgens jou eigenlijk moet.

Aanstoot geven

D Don Lawrence heeft trouwens een enorme verzameling porno getekend. Hield-ie achter slot en grendel, durfde die aan niemand te laten zien, zelfs aan mij niet. Ik was er altijd heel nieuwsgierig naar. Ik vraag me af of zijn vrouw het vernietigd heeft. Ze kan wel tegen een stootje, dus ik vermoed dat ze het nog ergens in een la heeft liggen. Ik weet niet wat het is, pedofilie, homofilie... Ik denk dat het iets te maken heeft met jonge meisjes.

H Daar moet je zeker in Engeland niet mee aankomen. Daar zijn ze nogal hysterisch op dat gebied.

D In Nederland kunnen ze er ook wat van. Dat heb ik met mijn boek *De prediker* gemerkt.

H Met die gekruisigde baby.

D Godallemachtig! Een lullige tekening van een baby, een slecht getekende baby... maar dat was helemaal geen baby, die stootte teksten uit die je regelrecht uit de Bijbel kan halen. Maar het beeld was kennelijk zo gruwelijk voor sommige mensen... Het waren allemaal symbolen, ook dat naakte meisje.

H *De Prediker* is toch een verwijzing naar het bijbelboek *Prediker*?

D Ja, ik ben altijd met bijbelteksten bezig. Ik vind dat mooie teksten, mooie taal.

H Jij maakte ook die strip over die robofiel, *Lazarus Stone*.

D Ik schaam me niet voor die verhalen, die zijn echt goed. Ik heb ze van de week nog eens na zitten lezen, vooral het laatste verhaal is erg goed. Waarin hij die ogen kapot trapt. Ik maakte al Tarantino-verhalen toen Tarantino zelf nog in de videotheek stond. Maar voor díe tijd was het te expliciet.

LINKSBOVEN - *From Hell* door Alan Moore. 'Zo goed geresearched.'

BOVEN -De gekruisigde baby uit *De prediker*, van Dick Matena.

LINKS - Plaatje uit een nooit uitgewerkt *Storm*-verhaal van Don Lawrence.

RECHTS EN ONDER - *Lazarus Stone* van Dick Matena. 'Het zou best kunnen dat filmmakers erdoor zijn beïnvloed.'

GEHEEL ONDER - Tekening uit *Het lied van de regen*, waarbij een bedoeïen de urine van een kameel opvangt...

RECHTSONDER - *Heinz* van Windig en De Jong.

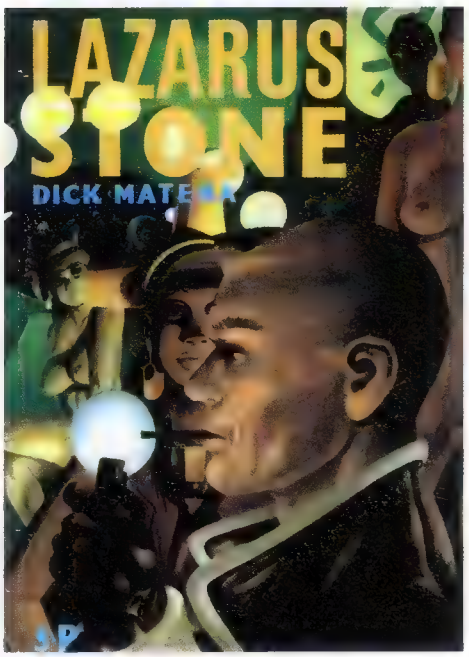

TOEN KREEG JE HAAST, JE WILDE GRAAG ZIEN, DUS LIET JE HAAR VERMOORDEN, TENSLOTTE WAS ZE JONG EN ALS ZE JE OVERLEEFDE DAN HAD JE NOG NIKS AAN HAAR OGEN. MAAR BIJ 'N MOORD NEEMT DE POLITIE 'T LICHAAM IN BESLAG!
...EN DAN HAD JE KUNNEN FLUITEN NAAR DIE OGEN, MAAR JE WAS DE POLITIE VOOR EN HIER LIGGEN ZE NU, WINDWATER, DIE OGEN, OP DE GROND, VLAK BIJ MIN LAARS...
NEE!
ZIJN SCHREEUW GALMDE SCHRIL DOOR 'T VERTREK... HIJ WIST WAT IK VAN PLAN WAS.
NEE, STONE! NIET DOEN! IK MAAK JE RIJK! ALSJE - BLIEFT!
.. IK GRIJNSDE, TERWIJL IK DE HAK VAN MIJN LAARS VOL OP EEN VAN DE OGEN ZETTE.
...MET 'N NAT KNAPPEND, KRAKERIG GELUID, WAARVAN IK BIJNA OVER MIN NEK MOEST, BARSTTE HET OOG OPEN...'T TWEEDE WACHTTE 'N ZELFDE LOT EN IK HIELD PAS OP MET MALEN, TRAPPEN VERPULVEREN TOT ER NIETS MEER VAN DE DINGEN OVER WAS DAN 'N SLIJMERIGE, GLIBBERIGE MASSA SNOT, WAARIN IK BIJNA UITGLEED TOEN IK WEGLIEP...
IK KRIJG JOU WEL VUILE SCHOOIER! SCHOFT! HELP! HELP!
SCHREEUW MAAR, WINDWATER! NIEMAND KAN JE HOREN! JE HEBT TOCH AL JE PERSONEEL 'N VRIJE AVOND GEGEVEN, ZODAT DOKTER KARMINKEL IN ALLE RUST EN STILTE KON OPEREREN TOT ZIENS ZOU IK ZEGGEN!
...TOCH DUURDE 'T EVEN VOORDAT IK DE MENSEN WEER RECHT IN DE OGEN DURFDE TE KIJKEN...IK ZAL NOOIT VERGETEN HOE DIE TWEE STUITERS ME AANKEKEN VOORDAT IK PAP VAN ZE MAAKTE. .ALSOF ZE WISTEN WAT ER GING GEBEUREN! ..BRRR!..

H Die tekeningen die je hebt gemaakt voor *Het lied van de regen*, vooral die ene waarin een bedoeïen de urine van die kameel opvangt...

D Wat de moslims daarvan zullen vinden, bedoel je?

H Nou ja, er hoeft er maar één te roepen dat je Arabieren als kamelenpisdrinkers afschildert... dat deden ze wel, trouwens, kamelenurine drinken.

D Misschien is het dan maar goed dat de tekening een beetje dichtgelopen is.

H Àls er ophef over één van die tekeningen ontstaat, dan zal het deze tekening zijn.

D Daar geloof ik niks van.

H Nee, je geloofde ook niet dat er ophef over *De Prediker* zou ontstaan.

D Nee, ik vind dat ook onzin. Wat je nu in films ziet... trouwens, zo'n film als *A.I.*, over robots met emoties, dat heb ik twintig jaar geleden al gedaan met *Lazarus Stone*. En toen de film *Blade Runner* uitkwam, wees de stripscenarioschrijver Piet Zeeman me erop dat de hoofdpersoon op Lazarus Stone leek. Ik had *Lazarus Stone* verkocht aan *Heavy Metal*. Dat heeft daar een tijdje in de la gelegen en daarna heb ik de rechten weer teruggekocht omdat ze er in Spanje een serie van wilden maken. Je weet niet wie er in Amerika die verhalen heeft gezien. Het zou best kunnen dat filmmakers erdoor zijn beïnvloed.

Superhelden

H Over de invloed van strips op film gesproken, heb je *Sin City* gezien? Die viel me heel erg tegen. Visueel is het geweldig. Maar het is steeds hetzelfde. En *The Fantastic Four* is nu verfilmd... *Batman*...

D D'r komt geen eind aan.

H Maar het is heel interessant om eens een studie naar die wederzijdse beïnvloeding te doen.

D Ik vind de populariteit van al die ònzin al een grondige analyse waard. Ik heb altijd een hekel gehad aan die superheldencomics. In een wereld, waarin de meest gruwelijke dingen gebeuren, gaan ze dit soort baggermensen verzinnen, die even komen aanvliegen en alles oplossen. Belàchelijk! Het enige dat ik leuk vond was *The Hulk* en een paar dingen van Stan Lee. Omdat die dat op de hak nam. Maar het werd zo'n succes dat het uiteindelijk toch weer heel serieus genomen werd.

H Hoe Ang Lee in zijn film *The Hulk* de strip probeert te imiteren, met *splitscreen* en noem maar op, dat vond ik wel weer grappig. En Tim Burton, die heeft de sfeer van de oorspronkelijke *Batman* goed weten te treffen. Het zijn moderne ridderverhalen.

D Dat geloof ik dus niet, dat dit een nieuwe mythologie is.

H Maar ridderverhalen zijn ook geen mythologie. Is het je opgevallen hoeveel superheldenverfilmingen er sinds 9/11 zijn gemaakt?

D Tuurlijk, maar superhelden zijn ook gecreëerd in de crisistijd. Mensen hebben behoefte aan zo'n superheld. Dat mechanisme begrijp ik wel. In de Tweede Wereldoorlog zijn ze ook gebruikt, slaat Superman Hitler in z'n gezicht.

H Je had ook een strip waarin Superman tegen Mohammed Ali vecht! En natuurlijk wint Superman!

D Maar ze hebben het nooit aangedurfd om Superman de Holocaust te laten voorkomen.

H Het is een typisch Amerikaanse hunkering naar helden. In Europa is er vooral cynisme en wanhoop. Het is een cultuurverschil.

D Wat ik zou willen zien is een tekening van Superman met een grote wereldbol in zijn hand en dan Heinz ernaast die zegt: 'Dit soort optimisme...'

H '...daar geloof ik dus niet meer in!' Hahahahaha!

peter.breedveld@stripschrift.nl

[BITS & PIECES → BEDMEN]

Het was bij mij een beetje weggezakt. Een keurig krantenberichtje waarin werd gemeld dat Batman zijn maatje Robin niet mocht zoenen. Wie maakt zich daar tegenwoordig nog druk om. Maar opeens lag het bericht weer volop op mijn desktop. Want op *Artnet.com* is onze Caped Crusader nog steeds in al zijn uitdagende hoedanigheid te aanschouwen. Dus bestaat er in de Verenigde Staten een rel rond Batman. Beter gezegd rond Mark Chamberlain. Deze kunstenaar te New York had vorig jaar een expositie van zijn aquarellen bij galerie Kathleen Cullen Fine Arts in Chelsea NY.

Waarom dan heisa? Om een kus?

Mark Chamberlain heeft in de goede traditie van de stripparodie Batman en Robin in de nodige homo-erotische poses neergezet. Het blijft niet bij zoenen. In een prent liggen ze samen bij voorbeeld gezellig aangekleed op bed. Op een andere plaat mijmert Batman: *'It's a big world out there Dick. So many men, so little time'*. Maar op één van de waterverfprenten gaat het er wat steviger aan toe. Robin wordt onder slinks toeziend oog van een Wonder Woman en de batmobiel stevig afgewerkt in het open bos. Robin is duidelijk verontrust, getuige zijn woorden: *'Can't you hurry up? Batgirl will be there any minute'*. Slechts gekleed in cape, masker en handschoenen dartelen de beide helden door het beeld. *'Whaddya think of my new wrap?'*, vraagt Batman nog de nodige aandacht voor zijn niets verhullende kleding.

Als gestoken door de spreekwoordelijke wesp eiste opeens superheldengigant DC Comics van dame Cullen dat de onverkochte aquarellen aan DC zouden worden gegeven. En van de reeds verkochte werken eiste men de gegevens van de betaalde rekeningen en de rekeninghouders op. Bovendien kreeg ook Artnet een dreigende brief met de eis de platen van het net te verwijderen. Natuurlijk zijn al lang velen op zoek naar de gay-side van de superheld en zijn sidekick. Al sinds Bill Finger en Bob Kane de verhalen in 1939 zijn gestart, wordt er gespeculeerd over hun mannelijkheid. En hier neemt een kunstenaar met zevenmijlslaarzen de drempel van de verbeelding.

DC in de stress. Advocaten en intellectueel eigendomsrecht specialisten tuimelen over elkaar heen in felle discussies. Het mag wel: parodie. Het mag niet: jatwerk van een handelsmerk. Enzovoorts. Bekend gedoe als er weer eens aan het culturele erfgoed wordt gesjord.

Maar is het wel oprecht?, vraagt een commentator zich openlijk af in één van de vele weblogs over dit onderwerp. Wat zou DC hebben gedaan als de kunstenaar Batman de hand had laten vasthouden van Wonder Woman? Of als Batman Osama Bin Laden zuiverend had gezeten? Had men dan ook de kunstwerken opgeëist? Deze schrijver denkt dat er alleen wordt gereageerd als er iets niet past in het straatje van het conservatieve westerse wereldbeeld. DC zou vooral de popcultuurbeweging van een Batman die gay is, willen de kop in willen drukken.

Het is de bekende spanning tussen eigendom van een karakter dat als uitgangspunt kiest. Tegenover het openbare culturele kunstbezit dat grote helden nu eenmaal zijn. En dus door iedereen als icoon wordt gebruikt voor eigen mededelingen.

Zo weet een blogger, die ook een dvd in het zakje doet, te melden dat Batman toch overduidelijk een echte man-vrouw-lover is. En die homo's verpesten het weer voor iedereen. Waarna vervolgens de discussie op zijn Amerikaans helemaal linkaf slaat over homo-ja en homo-nee. Batman is dan al lang uit beeld.

Andy Warhol en Robert Rauschenberg zagen onze Mark al voor. En Jeff Koons. Allemaal gebruikten ze de figuren van anderen voor eigen werk. Dennis Oppenheim werd door Walt Disney Corporation gedwongen de verkoop van werk met Disney-figuren te stoppen, maar mocht ze wel tentoonstellen. Iniets zal ook hier wel als oplossing uitkomen.

De nieuwe parodiedimensie is echter het internet met zijn blogs. Zet DC de rechtszaak door dan veroorzaakt dat een superieure golf aan publiciteit voor de prenten. Doe men na de dipjoot dreigende brief niets meer, dan staan ze ook voor eeuwig op het net.

Zoals een blogger snedig zegt: je moet nu snel op het net zijn, want Batman zal niet veel vaker te verschijnen.

ben.bits@stripschrift.nl

Comic Salon Erlangen leeft!

DOOR RIK SANDERS

Het vriendelijke Hugenoten-stadje Erlangen, nabij Neurenberg, is eens in de twee jaar het toneel van de belangrijkste Duitse stripbeurs: de Internationaler Comic Salon Erlangen. Van 15 tot 18 juni vond de twaalfde editie plaats. *Stripschrift* was 'dabei'.

BOVEN - 'Moslim-cartoon' van Ralf König

GEHEEL BOVEN -Beursimpressie.

Zenuwcentrum van de Comic Salon is het congrescentrum in het hart van Erlangen. Hier presenteren uitgevers en tekenaars zich aan het publiek, ruim twintigduizend bezoekers, en zijn diverse exposities te bezichtigen. De belangrijkste avond is die van zaterdag, wanneer het Max und Moritz-gala plaatsgrijpt in het Markgrafentheater. Hoofdgast is de Fransman Jacques Tardi die de Max und Moritz-prijs voor zijn gehele oeuvre ontvangt. Tardi was op de gala-avond zelf aanwezig, samen met de Franse ambassadeur in Duitsland. Deze Claude Martin benadrukte dat de prijs bewijst dat in Duitsland het besef doorbreekt dat strips 'niet voor kinderen zijn, maar voor allen. Het stripverhaal is de negende kunst, maar géén kleine kunst!'

De jury gaf Ralf König een speciale vermelding vanwege zijn stellingname in de ophef over de Mohammed-cartoons. Het viel König op dat vanwege de heftigheid en gewelddadigheid van het conflict Duitsland gebukt ging onder een misplaatste houding van zelfcensuur. 'Ik zou zelf niet zo snel Mohammed hebben getekend, en ik vond het merendeel van die cartoons niet best, maar het ergerde mij dat er overal ineens erg omzichtig met het thema 'islam' werd omgegaan. Dat merkte ik ook bij mezelf: mag ik nog wel woorden als 'islam', 'koran', en 'allah' in een balloon zetten, zo vroeg ik me af.' De auteur van ondermeer *Der bewegte Mann* voelde zich ongelukkig met de situatie en besloot het van zich af te tekenen. Hij maakte een aantal cartoons en stuurde die naar allerlei Duitse kranten. Diverse kranten plaatsten de tekeningen, waarop menigmaal een discussie ontstond over de vrijheid van meningsuiting en de dreiging van de inperking ervan door extremistische druk.

Donald leeft

De gala-avond zelf werd opgevrolijkt door de Duitse rockband Die Radierer met onder andere het onsterfelijke lied *Ich will nicht sterben wie Donald Duck* (waarop na afloop de kreet *'Donald lebt!'* door de zaal galmde).

Als hoogtepunt van de avond geldt de uitreiking van de speciaal gebakken 'Max und Moritz'-broden voor de diverse prijswinnaars, een traditie die ooit is bedacht door de lokale bakker. Kom daar eens om bij Nederlandse stripprijsuitreikingen, waar je geen brood krijgt maar kromme tenen! Als beste Duitstalige striptekenaar wordt Volker Reiche uitverkoren, in Duitsland bekend van *Strizz* en *Mecki* en in Nederland van zijn werk voor *Donald Duck*. In een interview met het Duitse blad *Comixene* toont Reiche zich nog altijd verbaasd over het succes van *Strizz*, een krantenstrip die hij sinds een aantal jaren dagelijks voor *Frankfurter Allgemeinen Zeitung* (FAZ) maakt. Reiche had zich nadat zijn successtrip over de egel *Mecki* was gestopt van de stripwereld afgewend, totdat zijn oog viel op - ineens - een buitenlandse strip in de FAZ. Hij stelt de redactie voor om een Duitse strip te maken over actuele zaken en wil zelf een poging wagen. Die kans krijgt hij, waardoor Reiche – inmiddels 62 jaar – opnieuw dag in, dag uit aan het tekenen slaat.

Een andere tekenaar die in de prijzen valt, is Jens F. Ehrenreich met *Jónas Blondal*, een aangrijpende strip die – gek genoeg – als beste kinderstrip uit de bus kwam. Ehrenreich heeft er zichtbaar mee, als hij op het podium staat. Nee, een kinderpubliek had hij niet voor ogen toen hij zijn strip over de walvisvaart maakte, verklaart hij. Het verhaal gaat over de IJslandse walvisjager Ivar Blondal die zijn twaalfjarige zoon Jónas meeneemt op walvisvaart. Dit zeer tegen de zin in van zijn moeder, die al twee zonen heeft verloren aan de zee. Het motto van het boek luidt: *'Dies ist eine Geschichte ohne Happy End'*, en dan weet je het wel. *Jónas Blondal* verdient het om in een Nederlandse vertaling te worden uitgegeven.

Specialisaties

Ehrenreichs uitgeverij, Epsilon Verlag, is één van de kleinere Duitse uitgeverijen die in het gat springen dat grote uitgeefbedrijven als Carlsen en Ehapa achterlaten. Deze firma's richten zich met name op manga, Disney en andere massa-strips, en laten de verhalen voor een kleiner lezerspubliek, steeds vaker links liggen. Epsilon geeft bij voorbeeld ook *Franka* van Henk Kuijpers uit.

Bunte Dimensionen uit Frankfurt is een vergelijkbare uitgeverij. 'Wij geven vooral Franstalig materiaal uit. Echte verhalende avonturenstrips', zegt Roland Schulz, die de licenties regelt voor zijn uitgeverij. 'Van dat soort strips verschijnen er steeds minder in Duitsland, of alleen de kwalitatief mindere titels, zoals die van Arboris.' Een van Buntes paradepaardjes

FOTO'S ERICH MALTER

is *Karaat* (Meynet/Yann, in het Duits *Die Ewigen*). Saillant detail is dat Bunte Dimensionen de Duitse tegenhanger blijkt van uitgeverij Silvester: de eigenaar bestiert eveneens een stripwinkel.

De versnippering van de Duitse stripmarkt heeft ook tot gevolg dat een toch bekende serie als Tibets *Rik Ringers* (in het Duits *Rick Master*) bij Kult Editionen verschijnt, een speciale uitgave van *Dan Cooper* (*Duel am Himmel*, Albert Weinberg) bij Salleck Publications uitkomt, en *Michel Vaillant* (Studio Graton) bij Zack Edition een nieuwe kans krijgt. Deze uitgever van het maandblad *Zack* publiceert ook *Green Manor* (Denis Bodart/Fabien Vehlmann). Vermeldenswaard is nog de herdruk van de serie *Turi & Tolk* van Dieter Kalenbach, verschenen bij JNK (tevens uitgever van *Comixene*). Deze avonturenstrip, die zich afspeelt in Lapland, stond in *Zack* en in Nederland in het daarvan afgeleide stripblad *Wham!* rond 1979/1980.

Voetbalhelden

Tijdens de Comic Salon Erlangen valt verder op dat er veel aandacht uitgaat naar manga. Hoewel Tardi nog steeds veel publiek trekt, stond de langste rij (met doorgaans jonge bezoekers) voor de stand waar de Japanner Gosho Aoyama signeerde. En er is een generatie jonge Duitse 'mangaka', waaronder relatief veel jonge vrouwen. Ook de Italiaanse tekenaar Giorgio Cavazzano trekt veel bekijks. Hij staat bekend als Disney-tekenaar, maar doet Erlangen aan vanwege zijn bij Panini Comics uitgekomen boek *Spider-Man in Venedig* ('Spinneman in Venetië', op scenario van Tito Faraci).

Opvallend is de aanwezigheid van de Zuid-Afrikaanse tekenaar Karlien de Villiers. Van haar verscheen bij het Zwitserse Arrache Coeur (onderdeel van Edition Moderne) *Meine Mutter war eine schöne Frau*. In deze autobiografische strip schetst De Villiers haar jeugd als blank meisje onder het apartheidsregime in Zuid-Afrika in de jaren tachtig. Ze wordt ook wel de Zuid-Afrikaanse Marjane Satrapi (*Persepolis*) genoemd. Dat haar boek een Europees debuut in Zwitserland maakt, komt omdat De Villiers een Zwitserse tekenares ontmoette die weer contacten had met Edition Moderne. 'Ik hoop ook in het Nederlands vertaald te worden. Er zijn al wel contacten geweest met Oog & Blik.'

Een uitbundige uitgave, geheel passend vanwege het WK Voetbal dat in Duitsland plaatsvindt als het stripevenement in Erlangen wordt gehouden, blijkt *Football Heroes* (Jerzovskaja Grafik + Verlag, *www.fussballhelden.com*). Hierin hebben vijftig illustratoren zo'n zestig nationale voetbalteams getekend uit de periode 1930-2006. Het boek is vormgegeven als een Panini-voetbalplaatjes-spaaralbum (met in totaal 906 plaatjes). Je kunt eventueel stickers kopen die je in het boek kunt plakken. De Nederlandse bijdrage is van het collectief Attak uit Den Bosch en behelst het succesvolle Oranje-team uit 1988 (Europees Kampioen).

Samenstellers van het prachtige boekwerk zijn de Zwitsere illustratoren Jerzovskaja en Ashi. Het was een heidens karwei, vertelt Jerzovskaja, die in Erlangen ook een expositie over het boek presenteert. 'Vroeger spaarde ik voetbalplaatjes, al had ik altijd geld te weinig om een album vol te krijgen. Met het oog op het WK in Duitsland ontstond in de zomer 2005 bij mij het idee om een compleet voetbalplaatjesboek te maken van alle kampioenteams en de deelnemende landen aan het WK. Samen met Ashi benaderde ik illustratoren met de vraag of zij een bijdrage wilden inleveren van hun land.'

Dat bleek tegen te vallen. De bekende namen hadden geen tijd of hun agent vroeg geld. Dat hadden Jerzovskaja en Ashi niet. Wat wel lukte, was het benaderen van een aanstormende groep illustratoren via hun netwerk op het internet. Die waren enthousiast en leverden eind 2005 hun teams in. Omdat het tweetal geen uitgever bereid vond het verzamelalbum uit te geven, nam Jerzovskaja de gok en deed het zelf. 'De eerste druk van vijfduizend exemplaren was in zes weken uitverkocht. Ik ben uit de kosten. Overal krijg ik positieve reacties, ook van gevestigde tekenaars die spijt hebben en een volgende keer wel mee willen doen.' Jerzovskaja heeft namelijk plannen voor het EK Voetbal in 2008 dat deels in zijn moederland (en Oostenrijk) plaatsvindt. 'Wacht maar af!'

Als speciale bijlage heeft hij nog een set kaarten gemaakt van topvoetballers waarvan sommigen ontbreken in het boek. 'Persoonlijk vind ik het jammer dat Attak niet het beroemde Nederlandse elftal van 1974 in beeld heeft gebracht, maar het collectief heeft meer met het team van 1988. Ik heb daarom een kaart aan Johan Cruyff gewijd.'

rik.sanders@stripschrift.nl

LINKSBOVEN -Die Radierer pogen sfeer te kweken op de gala-avond. Donald lebt!

RECHTSBOVEN -'Good old' Albert Weinberg geeft nog steeds acte de présence.

LINKSMIDDEN -Dennis Bodart van *Green Manor* signeert bij *Zack*.

BOVEN -Jacques Tardi en Ralf König bekijken een 'Max und Moritz-Brot'.

Johan Cruyff. grote voetbalheld van Jerzovskaja.

DE OORLOG VERANDERT ALLES

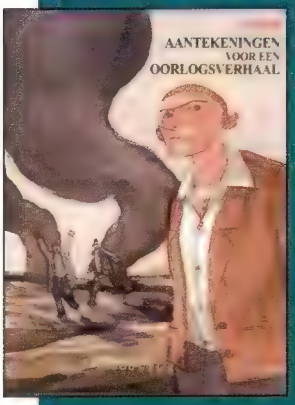

Als op 18 januari de oorlog uitbreekt, stopt 'rijkeluiszoontje' Julio met zijn *wargames* op het internet en gaat hij op avontuur met zijn beste vrienden: de niet bijster slimme Christiaan, in een weeshuis opgegroeid, en Stefan, het straatschoffie dat door iedereen Klein Kaliber wordt genoemd. De zeventienjarigen zwerven – met Stefan als natuurlijke leider – door de gebombardeerde vallei en de deels verwoeste stad, op zoek naar 'handel' om te stelen en daarna te verpatsen. Op één van hun strooptochten ontmoeten ze militie-leider Felix, die gecharmeerd van de 'talenten' van Klein Kaliber - de jongens inschakelt voor zijn afpersingspraktijken en drugssmokkel. Uiteindelijk treden de jongens zelfs in dienst bij de schimmige partij waartoe de militie van Felix behoort. Zij gaan op weg naar het gebied waar gevochten wordt, maar dan stelt Julio een grens en neemt hij een besluit.

Aantekeningen voor een oorlogsverhaal is een meesterlijk gecomponeerd verhaal waarin Gipi (Gian Alfonso Pacinnotti, 1963, Italië) aan de hand van de morele verloedering van drie vrienden laat zien wat oorlog met personen doet. Daarbij – als het ware terloops – laat Gipi zien wat mensen tijdens een oorlog doen. In zijn eenvoud is bij voorbeeld de scène waarin een ontspannen groepje mannen – wéér een onduidelijke militie – als onderdeel van etnische zuivering grappenmakend en fotograferend een boerderij opblaast met dynamiet huiveringwekkend. Gipi laat weinig gevechtshandelingen zien, maar toont de verschrikkingen van een oorlog liever door bij voorbeeld de Dalmatiër op te voeren, een lijfwacht van de gangster Felix, wiens gezicht door een fosforbom op een gruwelijke manier is mismaakt.

Aantekeningen voor een oorlogsverhaal

Gipi
Oog & Blik 2006
ISBN 90-5492-169-2
Prijs €19,95
112 pagina's
duotone (sk)

De dromen van Julio, die verwijzen naar het einde van het verhaal en de in karige lijnen getekende flashbacks dragen bij aan de diepte van het verhaal en de bijzondere sfeer die Gipi weet te scheppen. Het verhaal wordt verder verteld in fraaie tekeningen in eenvoudige scherpe lijntjes met ingewassen grijstinten, verdeeld over conventionele stripkaders.

Voor zijn album *Aantekeningen voor een oorlogsverhaal* kreeg Gipi tijdens het stripfestival van Angoulême de prijs voor het beste album en de Prix René Goscinny voor de beste debuterende scenarist. DR

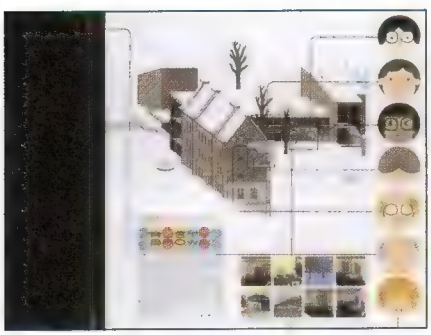

Indrukwekkend nieuw Acme-deel

Na vier jaar presenteert **Chris Ware** weer een nieuwe aflevering van zijn *The Acme Novelty Library*. In nummer 16 staat de jeugd van Rusty Brown medio jaren zeventig centraal. Die kennen we uit eerder *Acme*-afleveringen als het prototype comicverzamelaar (net als zijn vriend Chalky White). Rusty blijkt als jongen al in een geheel eigen wereldje te leven. Hij is een sociale *outcast* en het typische slachtoffer voor pesterijen van andere (oudere) klasgenoten.

Maar Ware zou Ware niet zijn als hij het bij deze verhaallijn had gehouden. Dit zestiende deel, ook wel als *Rusty Brown* aangeduid, is opnieuw een indrukwekkende *tour de force*, zowel qua verhaalopbouw als de grafische uitwerking. Er is bij voorbeeld een subverhaal over de moeizame jonge jaren van Chalky White en zijn zus. En 'sub' is ook letterlijk 'sub', want op de pagina's laat Ware onder het hoofdverhaal over Rusty Brown steeds een stripstrook over Chalky meelopen. Aan het eind van het boek lopen beide delen knap in elkaar over.

Bovendien belicht Ware ook de bekommernissen van andere personages zoals de lastige scholier Jason Lint of de depressieve vader van Rusty, W.K. Brown, die leerkracht op de school van zijn zoon is. Als *cameo* voert Chris Ware zichzelf als een collega van deze Brown op. Op de website van Fantagraphics wordt dit zestiende deel omschreven als de eerste aflevering van een strip-*sitcom*. Vrolijk word je er echter niet van. Het ongemakkelijke, omineuze gevoel zoals dat eerder opborrelde tijdens het lezen van het *Jimmy Corrigan*-epos – een eerder lang verhaal uit de *Acme*-bibliotheek – duikt nu weer op. Het menselijk onvermogen druipt van de pagina's af. Ware trakteert de lezer aan het eind van het boek nog op een toetje door een korte, grafisch weer ingenieus uitgewerkte raamvertelling (*Building Stories*) over de bewoners van een appartementenblok, en een in stripvorm gegoten bibliografische toelichting dat hij de productie van dit boek zelf heeft verzorgd. Groots en indrukwekkend. RS

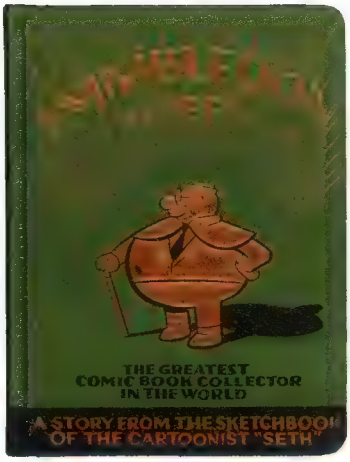

'In mint condition'

Het zat al langer in het hoofd van **Seth**: het maken van een lange strip, in beeld gebracht via hoofdstukken van uiteenlopende lengte die niet in elkaar overlopen maar wel als totaal het hele verhaal overbrengen. Hij zag het collega's doen, zoals Chris Ware, Daniel Clowes en David Heatley, en geïnspireerd door het lezen van een studie over boekencollectioneurs – *A Gentle Madness* van Nicholas Basbanes – borrelde bij Seth het idee op zo'n verhaal over stripverzamelaars te maken. Al schetsend ontstond het figuurtje Wimbledon Green, een excentrieke, geobsedeerde comicverzamelaar. Hij balanceert in zijn verzamelwoede regelmatig op het randje van onethisch gedrag – het bij voorbeeld oude mensen afhandig maken van zeldzame strips – en weet daarmee menig op het vinkentouw zittende concurrent van zich af te houden (en tegen zich in het harnas te jagen). Hoogtepunt in het boek is het hoofdstuk waarin Wimbledon Green liefdevol praat over zijn verzameling *Fine and Dandy*-comics: een serie van de (fictieve) tekenaar Lester Moore over een landlopersduo.

Seth verbeeldt een paar avonturen van het tweetal en laat Wimbledon vertellen waarom die comicdeeltjes zo bijzonder zijn. Seth noemt in de inleiding zijn tekenwerk van 'schetsboek-kwaliteit', omdat hij de strip, die eigenlijk niet gepland was, in een half jaar tussen alle bedrijven door afrondde. Een beetje valse bescheidenheid is het wel, want *Wimbledon Green* is een lust voor het oog èn om te lezen. Seth verzorgde zelf de vormgeving. (Hij is ook betrokken bij het ontwerp van de *Peanuts*-heruitgaven bij Fantagraphics. Seth is een groot bewonderaar van deze serie van Charles M. Schulz.) Het verhaal is humoristisch, bij vlagen spannend en zeer herkenbaar. *Wimbledon Green* is zowel een ode aan de strip (en een nostalgische herinnering aan het ongedwongen plezier van het lezen van strips in Seths jeugd) als een trefzekere satire op het autistische gedrag van menig (volwassen) stripfanaat. Een tikkeltje merkwaardig is dat Seth nergens in zijn boek verwijst naar *Hicksville* van de Nieuw-Zeelandse auteur Dylan Horrocks uit 1998, waarvoor hij nota bene een voorwoord schreef. Ook deze grafische roman vertelt via korte strips een verhaal over de stripwereld, zijn tekenaars en zijn liefhebbers dan wel fanaten. RS

Wimbledon Green – The Greatest Comic Book Collector in the World

Seth
Drawn & Quarterly 2005
ISBN 1-896597-93-9
Prijs $19.95
128 pagina's
kleur (hk)

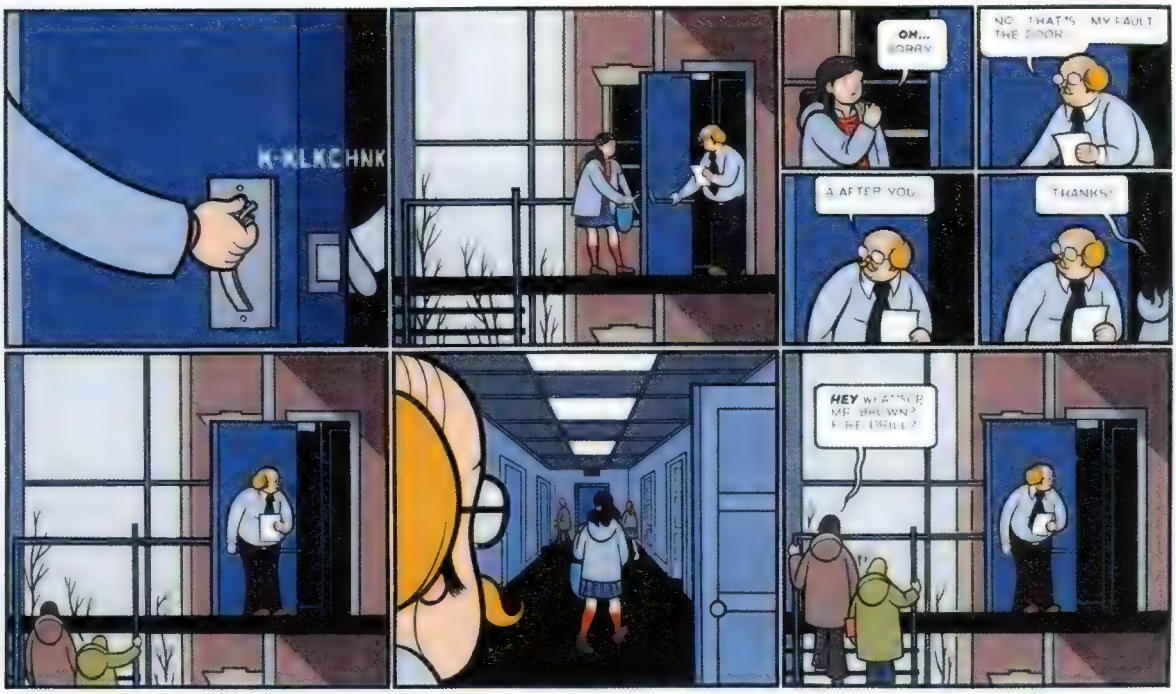

The Acme Novelty Library 16: Rusty Brown

Ware
Fantagraphics/Chris Ware 2005
ISBN 1-560-97513-X
Prijs $15.95
68 pagina's
kleur (hk)

HÉ, JIJ
MET DAT MASKER... JE ZULT
JE STRAF NIET ONTLOPEN!
ONZE ZWAARDEN SCHREEUWEN
OM WRAAK.
... IK WEET NIET HOE JE
'T ER LEVEND VANAF HEBT GEBRACHT
AFGELOPEN NACHT ... MAAR JE KUNT ER ZEKER
VAN ZIJN DAT WE JE DEZE KEER GEEN ENKELE
KANS GEVEN.

Flitsend, expressief, overtuigend

Hub is het pseudoniem van **Humbert Chabuel**, geboren in 1969. Zijn werk was tot dusver te zien in rollenspelen, films (*Fifth Element* van Luc Besson), strips en videospelletjes. Dat hij daar flink wat van heeft geleerd is te zien in *Okko*, want zijn regie is flitsend, zijn karakters zijn expressief en het tekenwerk is overtuigend. Hub zet zowel zijn personen als zijn decors dikwijls neer vanuit verrassend invalshoeken, zonder ook maar het geringste foutje in de verhoudingen of het perspectief te maken. Het is dus een technisch zeer goede tekenaar.

Het verhaal van *Okko* is simpel; een groep van vier avonturiers speurt naar een ongrijpbare booswicht die een mooi en dierbaar meisje heeft ontvoerd. Er ontstaat een achtervolging waarbij het soms tot bloedige confrontaties komt. De middeleeuwse Japanse wereld waarin het verhaal zich afspeelt doet toverachtig aan, niet in

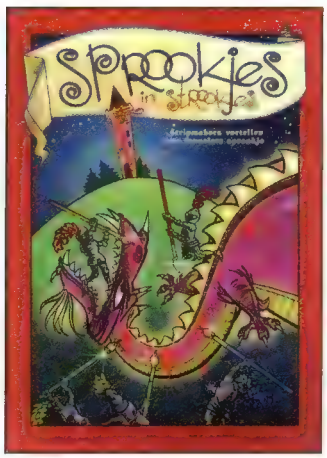

Eind goed, al goed?

Senoeni Comics Productions, waar stripauteur **Margreet de Heer** aan het roer staat (zie *www.senoeni.net*), heeft een kloek boekwerk vol stripsprookjes afgeleverd. Aanleiding hiervoor waren de talloze gesprekken over het onderwerp, gevoerd op Het Stripmakersforum, een platform op het internet waar striptekenaars, scenaristen en illustratoren elkaar ontmoeten.

In *Sprookjes in strookjes* verbeelden maar liefst ruim veertig stripmakers hun favoriete sprookje, rijp en groen door elkaar heen: van **Peter de Wit** en **Evert Geradts** tot **Pim Steinmann** en **Jordy Knoop**.

Een lovenswaardig initiatief, maar niet geslaagd. De lat had hoger mogen en moeten liggen. Veel bijdragen blijven steken in lolligdoenerij; een enkeling - Geradts, **Jeroen Janssen**, **Patty Klein/Pieter Hogenbirk/Metin Seven** - geeft een originele draai aan het thema. Een strenge selectie aan de poort met hogere eisen en een intensievere begeleiding zou ongetwijfeld meer tijd hebben gekost, maar had wel het kaf van het koren kunnen scheiden.

Sprookjes in strookjes steekt dan ook bleekjes af vergeleken met wat er in België uitkomt aan themauitgaven. RS

Inzicht in het humane bestaan

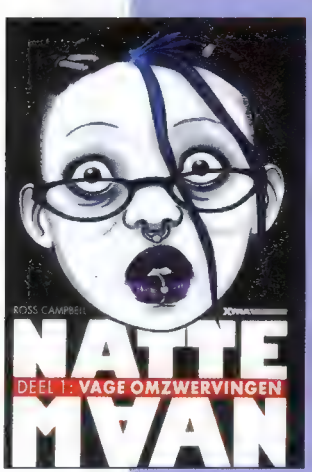

In *Natte Maan 1: Vage omzwervingen*, neemt de volslanke, onzekere *gothic*-tiener Cleo Lovedrop (artistieke bril, neus- en lippiercing) haar intrek in een studentenhuis als ze literatuur gaat studeren in het broeierige stadje Wet Moon (62.123 inwoners), ergens in het zuid-oosten van de Verenigde Staten. De lezer volgt Cleo, haar stoet vriendinnen en haar twee, aanvankelijk gereserveerde, kamergenoten tijdens hun alledaagse beslommeringen op de laatste dagen voordat de colleges beginnen.

Naast de normale onderwerpen waarmee tieners zich bezighouden zoals uiterlijk, lichamelijkheden, vriendschap, roddel, seks, relaties en de indruk die ze maken op andere mensen, vraagt Cleo zich af waarom iemand de tekst 'Schijt aan Cleo' overal aanplakt. Bovendien ontdekt ze geheimzinnige dingen over haar verdwenen voorgangster in het studentenhuis. Is de raadselachtige vlek in haar kamer inderdaad veroorzaakt door haar bloed?

Okko 1: De cyclus van het water 1

Hub
Silvester 2006
ISBN 90-5885-159-1
Prijs €14,95
48 pagina's
kleur (hk)

de laatste plaats omdat de geestenwereld er een wezenlijk deel van uitmaakt. Dat alles maakt het eerste deel van *Okko* tot een lekker recht-toe-recht-aan flauwekulverhaal met genoeg spannende momenten, virtuoos neergezet in prachtige tekeningen. Kijk vooral op *www.okko.fr*, want dat is een fraaie site die een hele goede indruk geeft van het vakmanschap van Hub en de kracht van zijn tekeningen. HW

Sprookjes in strookjes. – Stripmakers vertellen hun favoriete sprookje

Diverse auteurs
Senoeni 2006
ISBN 90-78485-01-9
Prijs €13,95
120 pagina's
zwart/wit met kleurkatern (sk)

Van rechts naar links?

Is het echt nodig om bij vertaalde manga's de originele leesrichting 'van achteren naar voren en van rechts naar links' – zoals staat vermeld in de boekjes als een soort variant op die bekende regel uit een carnavalskraker – aan te houden? Ook bij het eindelijk in Nederland uitgebracht populaire *Shaman King* van **Hiroyuki Takei** is dit het geval. Natuurlijk is het leerzaam te ondervinden hoe Japanners boeken lezen, maar het verhoogd wel de drempel om een manga aan te schaffen. Het aanhouden van de in het Westen gebruikelijke leesrichting zal heus geen afbreuk doen aan het 'manga-gevoel'.
Want dat manga's net even iets anders zijn, blijkt ook uit *Shaman King*, een zogeheten *shonen*-reeks (avontuur, spanning of fantasie). De emoties lopen hoger op, de humor is wat schreeuweriger (soms ondoorgrondelijker) en het leestempo ligt door de snelle scènewisselingen hoger dan bij Europese actiestrips. Geen wonder dat de cartoonstrip *Shaman King* populair is bij de huidige jeugd, opgegroeid met de animatie tv-zenders Fox Kids/Jetix en Nickelodeon.
De serie draait om de 13-jarige jongen Manta Oyamada en zijn leeftijdsgenoot Yoh Asakura, die een sjamaan blijkt te zijn. Yoh kan een verbinding leggen met de 'andere wereld' om boodschappen van overledenen over te brengen, te communiceren met goden, engelen en bosgeesten, en de krachten te bundelen voor eventuele gevechten. Met hulp van Amidamaru, de geest van een samoerai, tracht hij de titel van Shaman King te veroveren. Dat levert natuurlijk genoeg stof op voor talloze avonturen en in dit eerste deel van *Shaman King* staan acht episoden. Wie de moeite neemt om zich open te stellen voor de Japanse manier van vertellen krijgt er een flitsende actiestrip voor terug. RS

Shaman King 1

Takei
Kana 2006
ISBN 90-8677-003-7
Prijs €5,95
208 pagina's
zwart/wit (sk)

Natte Maan is de eerste grafische roman van **Ross Campbell**, die in 1979 in Rochester, New York werd geboren. Campbell studeerde *sequential art* aan het Savannah College of Art and Design in de stad Savannah, Georgia, waar hij na zijn studie is blijven wonen. De combinatie van gewassen inkt-tekeningen en computerwerk zorgen samen met een uitgekiende lay-out voor een aantrekkelijk beeld en voor prachtig uitgebeelde 'echte' mensen in *Vage omzwervingen*.
Daarnaast heeft hij zich uitstekend ingeleefd in de personages, waardoor het verhaal bol staat van 'doorleefde' karakters, voorzover je daar bij tieners van kan spreken. De lezer kan zich makkelijk met de hoofdrolspelers identificeren. Aan de hand van de alledaagse ontmoetingen, de ruzies, de – voorzichtige – seksuele verkenningen, onuitgesproken verliefdheden, de onzekerheid, vreemde feestjes en het doelloos eenzaam rondhangen tijdens verloren uren in een te warme kamer toont Campbell op een indrukwekkende manier zijn inzicht in het humane bestaan. Niet alleen de twijfels van Cleo, maar ook het gedrag van haar meer extraverte vriendin Trilby bij voorbeeld, met haar 'foute' geheime hobby – het bekijken van populaire sf-films – geven het verhaal warme, menselijke dimensies.
Campbell schrikt er niet voor terug zes pagina's te wijden aan Cleo die in de spiegel haar lichaam aan een kritisch onderzoek onderwerpt. Het lukt hem uitstekend de lezer te blijven boeien met zo'n herkenbaar ritueel. En daarnaast voegt hij nog zoveel fascinerende elementen en personen toe – zoals het enigmatische reptielachtige éénhandige meisje Fern –; dat je met ongeduld uitziet naar het volgende deel. DR

Natte Maan 1
Vage omzwervingen

Campbell
Xtra 2006
ISBN 90-77766-19-7
Prijs €14,90
176 pagina's
zwart/wit (sk)

ADVERTENTIE

Yendor
STRIPWINKEL

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10
Fax 010 - 411 38 54

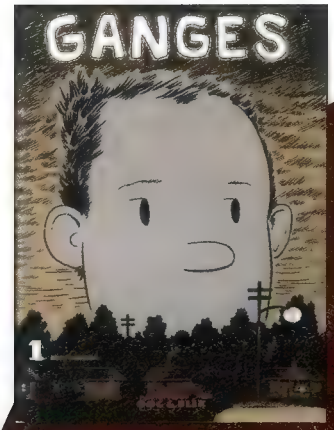

Vijf huiselijke verkenningen

Kevin Huizenga werd geboren in 1977 in de Verenigde Staten en bracht een groot deel van zijn jeugd door in South Holland, Illinois, bij Chicago in de buurt. Hij woont tegenwoordig in St. Louis, Missouri. Van 1998 tot 2001 publiceerde hij zijn minicomic Superwolf.

Hij werd in 2004 onderscheiden met de Ignatz Award als veelbelovend talent. Zo denkt ook uitgever Drawn & Quarterly, die zijn werk tegenwoordig uitgeeft over hem. Hij bevindt zich daar in goed gezelschap naast Chris Ware, Jason Lutes, Joe Sacco en Chester Brown, om een paar van zijn getalenteerde collega's te noemen. Op het internet is informatie over hem te vinden op www.ecalastrophe.com/kh.

In de collectie *Ignatz* van uitgeverij Oog & Blik is als negende deel *Ganges* verschenen, waarin Huizenga zijn strip-alter ego Glen *Ganges* laat optreden.

De strip is getekend in een open, tamelijk strak getekende stijl die doet denken aan de klare lijn, maar ook aan het werk van striptekenaar-theoreticus Scott McCloud en aan sommige klassieke Amerikaanse kranten-strips.

De grote aantrekkingskracht van Huizenga is echter de beschouwende stijl waarin hij het alledaagse bestaan in de vijf van de meer samenhangende verhalen in *Ganges* – in het eerste verhaal met huiselijkheid te maken – laat. Het Huizenga een enkele opmerking, bij voorbeeld een wandeling op zaterdagmiddag naar de bibliotheek, te laten ontaarden in een filosofische beschouwing over tijd, die ook nog eens heel inventief in beeld is gebracht. Als Glen iemand papiertjes op straat ziet gooien, zet hij de boosdoener in zijn opwellende gedachten uitvoerig de les over de rampzalige politieke die de ondergang van de wereld veroorzaakt – totdat hij door een grootse kosmische gebeurtenis weer terug op aarde wordt gezet.

Glen en Wendy hebben het gezelig samen thuis. Als zij achter de computer zit te ploeteren en hij een boek leest luisteren ze samen naar het muziekalbum *Randomonium* van Shadow Show van Harry Nilsson. De overigens prachtige liedjes – waaronder naast *Sleep Late to Lady Friend, Ten Little Soldiers* en *1941* ook het Beatles-nummer *She's Leaving Home* worden voor een deel uitgebeeld en leiden ook weer tot beschouwende commentaren van Glen en Wendy in het laatste, meest poëtische verhaal. Het Glen voor het grootste deel in nummeren in bed naast een slapende Wendy. Met *Ganges* heeft Kevin Huizenga een mooie, meer zeker niet truttig, verhaal gemaakt waarin hij op een geheel eigen manier frivole gebeurtenissen puur anzelfsprekend laat ontspruiten in geest verheffende gedachten.

DR

Collectie Ignatz 9: Ganges 1

Huizenga
Oog & Blik 2006
ISBN 90-5492-168-4
Prijs €9,95
32 pagina's
duotone (sk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

Menselijke en onmenselijke misdaden

Grégoire Baban en zijn vriend Vincent beroven een oudere man. Zijn geroofde tas blijkt een groot geldbedrag ('Jezus, 5.000 ballen') boekjes over doden en sterren, een gedroogde vogelpoot, stukjes tand, een pendel, een flesje met geronnen bloed en nog meer troep te bevatten. Een doos van Pandora noemt Vincent de buit: 'Dat geld stinkt. Het zijn de centen van een excentriekeling die sjachert met de doden'. Als Vincent wordt vermoord raken de dromerige, onconventionele maar succesvolle inspecteur Jean-Baptiste Adamsberg en zijn *side-kick*, de rationele inspecteur Danglard, betrokken bij de zaak.

Zij krijgen het vermoeden op het spoor te zijn van een seriemoordenaar – de Ram. Adamsberg bezoekt de excentrieke familie Baban – vier broers en hun vader die de Vierstromenfontein van Bernini schaal één op één reconstrueert uit verzamelde bierblikken. Met behulp van de broers probeert hij het vertrouwen te winnen van de in paniek geraakte Grégoire en hem tegelijk in bescherming te nemen tegen wraak. Daarbij moet de zaak ook worden opgelost.

De vier stromen is een spannend meervoudig stripverhaal, dat zich afspeelt in Parijs en Orange. Een fascinerende geschiedenis waarin vertrouwen, verraad en manipulatie een belangrijke rol spelen. **Fred (Frédérique) Vargas**, de archeologe die 's nachts of in de vakantie boeken schrijft die ze zelf 'rompols' (*roman policiers*) noemt, gebruikte één van haar helden – Adamsberg – bij dit originele scenario. Het inspireerde **Edmond Baudoin** tot prachtige sfeervolle tekeningen in zijn zo herkenbare stijl, maar ook tot nieuwe vormexperimenten. Naast de conventionele kadrering en de prachtige sfeervolle stads(landschappen) plaatst Baudoin 'dialoogpagina's' waarop hij naast en tussen tekstballonnen kleine portretjes tekent van degenen die aan het woord zijn.

De vier stromen won in Angoulême 2001 de prijs voor het beste scenario. Terecht, maar ik vind ik dat Baudoin daarmee iets tekort is gedaan. DR

De vier stromen

Baudoin & Vargas
Sherpa/Oog en Blik 2006
ISBN 90-75504-63-2 (luxe)
ISBN 90-75504-62-4
Prijs €39,95 (luxe)
€24,95
226 pagina's
zwart/wit (luxe met zeefdruk+hk)

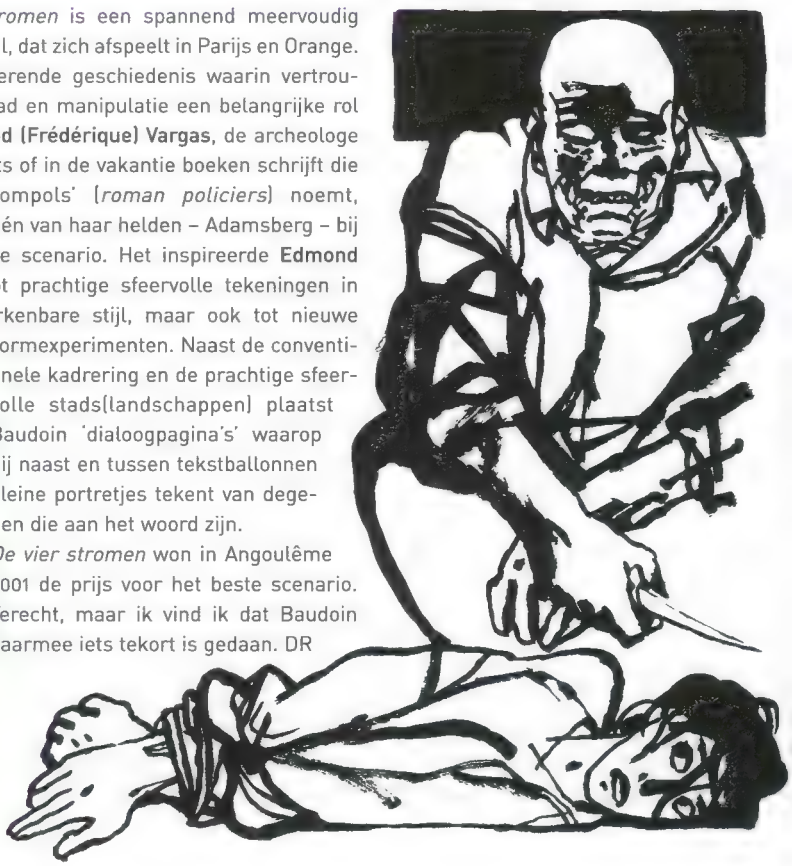

[EN VERDER]

Afgezaagd (De Heij, Xtra). Eerder gepubliceerd (erotisch) werk van Fred de Heij (alias Emiel Jansens) ondergebracht in een geforceerde raamvertelling. Voor wie het destijds gemist heeft in het in eigen beheer uitgegeven *Filo*. En voor liefhebbers van de stijl van De Heij, die heel fraai kan tekenen, en af en toe doet denken aan Milo Manara. DR

Anton Dingeman 2: De avonturen van Anton Dingeman (Geenen, Harmonie). Het dagelijkse gevecht om het bestaan, opgetekend in het dagboek van gemeenteambtenaar Dingeman, biedt een geestige, milde, soms tikje venijnige, maar rake kijk op de Nederlandse samenleving anno 2006. DR

Bob Morane 42: De oorlog in de Pacific is afgelast 1 (Vernes/Coria, Lombard). Commandant Morane en Sophia Paramount, 'de beeldschone verslaggeefster van de Chronicle' komen in 1937 in Nanking en in 1941 in Pearl Harbor terecht. Zij moeten proberen de loop van de geschiedenis te veranderen en zo een Chinees-Japanse oorlog in 2120 te voorkomen. DR

Buddy Longway 20: De bron (Derib, Lombard). Na ruim 20 jaar (in 1974 verscheen het eerste deel) houdt Derib het met deze strip voor gezien. De Amerikaanse pionier beleeft met het bekende respect voor mens, dier en natuur een laatste avontuur, om daarna voorgoed de ogen te sluiten. En het was goed zo... TdK

Cars (Disney, Sanoma). Het filmverhaal, over auto's met menselijke trekjes, wordt zoals gewoonlijk trouw gevolgd maar de stripbewerking blijft een slap aftreksel van de film. Het album, als onderdeel van de Disney(/Pixar)-filmreeks bestaat ook in A5-formaat, en wel exclusief voor drogisterij Kruidvat. TdK

Doctor Carnacki 2 (Vande Wiele/Nieuwenhuis, Bries). In dit deel belandt Carnacki in de geheimzinnige kamer met de mysterieuze figuur die slechts in schaduwen gehuld door het beeld stuift. Parapsycholoog Carnacki staat nog altijd voor een raadsel. TdK

De duivels van Alexia 3: Yorthopia (Ers/Dugomier, Dupuis). Sterke, genietbare reeks over witte en zwarte magie. Alexia blijkt verbonden te zijn met de heksen van Salem uit de 17e eeuw. RS

Flo 3: De dagelijkse ergernissen (De Goede, Bries). De al jaren veelbelovende Flo gaat verder met het humoristisch uitbeelden van zijn dagelijkse ervaringen. De dagboekstrips hebben eerder op *www.doyouknowflo.nl* gestaan, in de periode van januari tot april 2005. Het wachten is op een wat langer verhaal. DR

Franka 19: De reis van de Ishtar 1: Het zwaard van Iskander (Kuijpers, Franka). Dramatisch en heftig eerste deel van een cyclus over het onoverwinnelijke zwaard van Alexander (=Iskander) de Grote. Weet Franka de Gordiaanse knoop door te hakken? Kuijpers maakt er een waar spektakel van, in de van hem bekende verzorgde en zeer gedetailleerde stijl. RS

Grote vampier 1: Amor maakt amok en 2: Onsterfelijk verliefd (Sfar, Oog & Blik). Bij uitgeverij Gottmer verschijnt de jeugdstrip *Kleine Vampier*. Deze reeks is de volwassenenvariant ervan en om het ingewikkeld te maken: Grote vampier is de jeugdige uitvoering en Kleine vampier is de volwassen zielenpoot. In Sfars beleving krimpen vampiers als ze ouder worden. Jammer alleen dat zijn originele uitgangspunten soms te vrijblijvend en doelloos worden uitgewerkt. RS

Hondsdol (Rémi, Xtra). Voor wie ook vindt dat er overal veel te veel van die blaffende schijtbeesten rondlopen, is dit cartoonbundeltje van de Fransman Rémi een aangename leeservaring. RS

Collectie Ignatz 5: Binnenskamers 1 (Giandelli, Oog & Blik). In deze - in een typische stijl getekende - bijzondere strip worden huizen voorgesteld als organismes, die in leven gehouden worden door de dromen van de bewoners. Een konijn, dat van vorm kan veranderen, neemt de lezer/kijker aan de hand en laat zien wat zich achter diverse voorgevels afspeelt. DR

Collectie Ignatz 7: Chimera 1 (Mattotti, Oog & Blik). Wervelende zwart/wit-inkttekeningen in deze uitgebreide versie van het in 2000 verschenen *Het geheim van de denker*. Verwarrend en verontrustend droomverhaal over wolken die tot leven komen. Niets is onmogelijk in deze race over oorsprong en begin, dood en verderf, eten en gegeten worden. En niets is wat het lijkt in een steeds donkerder wordende wereld. EvdH

Jessica Blandy 24: De bewakers (Renaud/Dufaux, Dupuis). Groteske, soms potsierlijke afsluiting van een reeks die mooie delen kent, maar waar ook verhalen gebukt gaan onder teveel pretenties. Dupuis blijkt na alle stakingen en directiewisselingen nog steeds van slag: dit laatste deel komt alleen uit in slappe kaft. Leg dat maar eens uit aan al die klanten die van de vorige delen de hardcover-editie hebben aangeschaft! RS

Kaasheld 2: Kaasheld en Poephoofd (Lamelos, Silvester). Het kwartet dat opereert onder de verzamelnaam Lamelos laat met dit album zien te beschikken over enkele originele gedachten. De website – *www.lamelos.nl* – is een aanrader, het boek is dat slechts voor een klein deel, want niet iedere originele gedachte komt goed uit de verf. HW

Klein maar Hein 2 (De Kort, Poema Pocket). Hilarische selectie uit onder andere *Stomme moppe, Dirk & Desiree* en *Piet & Riet van de buis*. De Kort blijkt tevens een houten-kutjesfetisjist te zijn. Volgens de uitgeverij is hij de enige echte stand-up-comedian onder de Nederlandse striptekenaars. Daar zit wat in. RS

ADVERTENTIE

SNOEK

STRIPS, COMICS AND MORE

Snoek strips is al
25 jaar de speciaalzaak
in Europese strips,
amerikaanse comics,
action figures beelden,
posters en zeefdrukken.
Leuk om te verzamelen of
kado te geven!

1e van Swindenstraat 547
1093 LC Amsterdam
(bij station Muidenpoort/ Dappermarkt)

Tel: 020-6684764
Fax: 020-6650469
snoek@snoekstrips.nl

Bezoek onze website:
www.snoekstrips.nl

ADVERTENTIE

Arin!!!

Een spannende, historische strip
voor jong en oud.

Auteurs:
Frans le Roux & Roelof Wijtsma

Arin en het volk van de hunebedbouwers

Arin en:	ISBN	Prijs
De gebroken beker	90 5766 6111	€ 6,95
De huilende steen	90 6053 5065	€ 6,95

Te bestellen bij de boekhandel of
direct bij: www.arin.nu

edu actief

Onder Vlerks vleugels

Nabije ontmoetingen van de vleermuisorde is een boek dat na een proces van zo'n tien jaar tot stand is gekomen op initiatief van **Edmond Spierts**, ofwel Vlerk. Dertien tekenaars, waaronder **Peter Pontiac**, **Bert van der Meij**, **Lian Ong**, **Marcel Ruijters** en **Mark Hendriks**, leverden bijdragen die stuk voor stuk om een aan lager wal geraakte Batman draaien. Elk verhaal opent met de volgende tekst: 'Eindelijk was het dan zover: ik stond oog in oog met hem die ik jarenlang gevolgd had. Hij zag er zo anders uit...'. Vervolgens heeft elke tekenaar een eigen wending aan het verhaal gegeven, in een eigen tekenstijl.

Dit heeft een aantal komische verhalen opgeleverd waarin Batman een nieuwe wagen aan gaat schaffen, homoseksueel blijkt te zijn, in een rolstoel blijkt te zitten en nog veel meer van dergelijke absurditeiten meemaakt. Niet alle verhalen zijn even sterk, maar over het algemeen zijn ze van een behoorlijk niveau.

De aan lager wal geraakte Batman wordt langzaamaan een *running gag* die het lezen per verhaal leuker maakt, omdat je je telkens weer afvraagt hoe hij nu weer geportretteerd zal worden. Gelukkig heeft elk verhaal wat dat betreft een originele wending gekregen, men valt niet in herhaling. Zo is dit boek een aangename mix geworden van werk van relatief onbekende auteurs, die allemaal duidelijk hun best hebben gedaan om er wat moois van te maken.

En voor lezers die hun werk nog niet kennen is dit natuurlijk een mooi moment om daar eens kennis mee te maken. Wel blijft het een beetje onduidelijk wat Vlerk zelf nou precies heeft gedaan, want er staat nergens of hij alleen het idee heeft aangedragen of ook de scenario's... OW

Nabije ontmoetingen van de vleermuisorde (Close Encounters of the Batkind)

Vlerk & Co
Sherpa 2006
ISBN 90-77504-80-2
Prijs €14,95
96 pagina's
zwart/wit (sk)

JROELOF WIJTSMA

MAAR IK LUISTER NIET GOED!
U ZOCHT GEEN NAAM MAAR EEN VRIEND
EN AANGEZIEN OP DIT BIJZONDERE TIJDSTIP EN OP DEZE WEL ZEER BIJZONDERE PLEK GEEN MENSEN TE VERWACHTEN ZIJN
BETEKENT DAT, DAT U MIJ ZOCHT..
MAAR WIE BENT U DAN?
EN HOE ZOU IK U MOETEN KENNEN??
U WEET HET ECHT NIET HÈ?
IK HEB U JARENLANG GEVOLGD, MAAR VANDAAG ZIJN WE BUREN GEWORDEN IK ZAL HET U LATEN ZIEN.

LIAN ONG

Eindelijk was het dan zover
Ik stond oog in oog met h
die ik jarenlang gevolgd had
Hij zag er zo' anders uit....
O.K CASSION
AH MENEER IS EEN KENNER!
O.K SION
4 SALE

BERT VAN DER MEIJ

ADVERTENTIE

PELLUCIDAR *Strips & Curiosa*

U kunt bij ons terecht voor 2e hands & antiquarische strips en uiteraard wekelijks de allernieuwste titels. Verder verkopen wij veel stripcuriosa zoals posters, zeefdrukken, originelen, strippuzzels, poppetjes en beelden.
Totaal een zeer ruime keus van meer dan 30.000 eenheden!
Wij zijn *gespecialiseerd* in reeds uitverkochte strips.
Als een album niet op voorraad is, dan kunt u *GRATIS* gebruik maken van onze zéér actieve zoekdienst. Een mail met uw manco's is al voldoende.

PELLUCIDAR *Strips & Curiosa* * Nieuweweg 6, Groningen
* *Wij zijn geopend op dinsdag - vrijdag van 11.00-18.00 en zaterdag van 10.00-17.00* *
Tel. 050-3684414 * Mail: pellucidar@planet.nl * Web: http://members.lycos.nl/pellucidar

Striptekenaar zonder arm

De arm van de tekenaar is niet alleen het titel- en openingsverhaal van dit album. Het is ook meteen het beste verhaal (van de vijf) dat is opgenomen. De Deense stripmaker **Ole Comoll Christensen**, die in het kader van Stripdagen Haarlem een tentoonstelling aan zijn werk gewijd zag, tekent in een heldere en karikaturale stijl een verhaal over een striptekenaar. Deze tekenaar, Jan Wurlich, gaat gebukt onder de *deadlines* van zijn productie en kampt bovenal met RSI-verschijnselen. Als deze fysieke aandoening, na een bezoekje van zijn uitgever die niets van uitstel wil weten, uitmondt in het compleet eraf vallen van zijn arm en die arm na de teraardebestelling in de hel belandt, ziet de tekenaar uiteindelijk maar één mogelijkheid en dat is zijn arm achterna gaan. Christensen weet, mede door de zwart/witte uitvoering, een setting te creëren waarin het absurdistische scenario prettig blijft om te volgen. De onverwachte wending aan het einde van het verhaal doet naar meer smaken. Jammer genoeg weet hij pas in de laatste twee verhalen weer met een sterke clou te komen. In algemene zin laten zijn verhalen zich lekker weglezen. Een goede zet, deze Deense kennismaking in de Nederlandse taal. TdK

De arm van de tekenaar

Christensen
Bee Dee 2006
ISBN 90-77331-31-X
Prijs €12,95
48 pagina's
zwart/wit (sk)

Verborgen stripparels

Uitgeverij Boumaar verrast de van nostalgie houdende stripliefhebber met twee door **Dick Vlottes** getekende ouwetjes. *Dummetje* is verreweg het oudste van de twee. De twee verhalen over Dummetje, een levend opblaasballonnetje en zijn mensenvriendje Botje Boon, verschenen in 1962 en 1963 in *Olidin*, het jeugdblad van Shell Nederland. Ook Hans G. Kresse, Jan Kruis en Piet Wijn leverden bijdragen aan het blad dat van 1956 tot 1963 verscheen. Dummetje is een dommig wezentje dat, eenmaal opgeblazen, tot leven komt en door zijn onwetendheid èn ondeugendheid steeds in moeilijkheden geraakt en door zijn maatje Botje Boon, een jongetje met een stevig waterhoofd, moet worden geholpen. De verhalen, geschreven door **Harry van den Eerenbeemt**, zijn aandoenlijk en – bekeken vanuit het perspectief van de jaren zestig – spannende jeugdverhalen. De tekeningen van Vlottes hebben na veertig jaar absoluut nog niets aan kracht verloren. Weliswaar vertonen de figuren een wat stramme motoriek maar dit past als gegoten bij de kneuterigheid van het verhaal.

De krakers is een strip die eerder in het omroepblad *Avro Televizier* verscheen. In de eerste helft van 1975 verschijnen 25 afleveringen geschreven en getekend door Dick Vlottes. Het wat mager verhaal gaat over de in opmars zijnde welvaartscrisis en de nadelen van de consumptiemaatschappij. Hoofdpersoon is een rijke industrieel die nog rijker wil worden door een insectenverdelger op de markt brengen die ook de panty's (en af en toe ook andere kledingstukken: hoe ondeugend!) laat verschrompelen tot sliertjes. Het verhaal biedt een aardig tijdsbeeld. De weelderige borstpartij van de hoofdrolspeelster menig maal priemend in beeld brengen kon destijds wel, maar de geheel ontblote borst werd altijd wel door een restje van de jurk of een toevallige hand aan het zicht onttrokken. De gemiddelde Avro-kijker was nog niet toe aan teveel bloot.

Vlottes' werk is treffend door de wijze waarop hij met water aangelengde inkt gebruikt. De fraai getekende karikaturale koppen zijn eveneens de moeite waard. Jammergenoeg lezen de conversaties in *De krakers* niet gemakkelijk door al teveel overbodig (maatschappijkritisch?) geleuter. TdK

Dummetje: Luchthandel/ De knutselknarrenrace

Vlottes & Van den Eerenbeemt
Boumaar 2006
ISBN 90-77777-28-8
Prijs €14,95
48 pagina's
zwart/wit (hk)

De krakers

Vlottes
Boumaar 2006
ISBN 90-77777-29-6
Prijs €14,95
32 pagina's
zwart/wit (hk)

ADVERTENTIE

Kort Amerikaans komt tekort

Met de verstripping van Gerard Reve's *De avonden* oogstte tekenaar **Dick Matena** veel succes. Onlangs verscheen het eerste deel van zijn volgende project: een getekende interpretatie van de roman *Kort Amerikaans* van **Jan Wolkers** (zie elders in dit nummer van *Stripschrift* artikelen over beide auteurs).

Het verhaal gaat over de kunstzinnige achttienjarige Eric van de Poelgeest, die tijdens de Tweede Wereldoorlog is ondergedoken om de arbeidsdienst te ontlopen. Hij woont op een kamer in Leiden, werkt op een schilderatelier met een ondergedoken joods meisje en geeft zich op als leerling bij de Teken- en Schilderacademie Ars Aemula Naturae, waar hij les krijgt van een NSB-er. De complete roman, naar mijn indruk het op het internet meest veruittrekselde Nederlandse literaire boek, zal zich uitstrekken over drie delen.

Kort Amerikaans is in dezelfde stijl gepenseeld als *De avonden*. Het verhaal is echter deze keer geheel in kleur uitgevoerd, de integrale tekst is machinaal gezet, en niet meer met de hand geletterd. Daarnaast is het formaat van het boek fors kleiner (20,3 bij 26,1 cm) dan *De avonden* (25 bij 31,1 cm), waardoor het in de boekenkast gestald kan worden tussen de grotere literaire gebonden boeken.

Matena is een begenadigd artiest. Hij slaagde er opnieuw in om een tekstroman in pregnante en aansprekende beelden te illustreren. Toch vind ik het eerste deel van *Kort Amerikaans* tegenvallen. Dat heeft ongetwijfeld te maken met een persoonlijke waardering voor de oorspronkelijke roman. Maar daarnaast kwamen al lezend en kijkend meer bezwaren naar boven. Het kleurgebruik, bij eerste aanblik erg aantrekkelijk, blijkt in combinatie met het kleinere formaat af en toe looiig te werken. Daarbij vergeleken gaan de tekeningen in *De avonden* in hun grijstinten een veel subtieler verbond aan met het verhaal. De tekst is bovendien in *Kort Amerikaans* niet meer met de hand geschreven en vormt ook daarom veel minder een eenheid met de platen.

Dat roept weer de vraag op of er niet een boeiender boek zou zijn ontstaan wanneer Matena niet zo stringent had vastgehouden aan de integrale tekst. DR

Kort Amerikaans - Een beeldverhaal 1

Matena & Wolkers
Bezige Bij 2006
ISBN 90-234-1653-8
Prijs € 19,95
88 pagina's
kleur (hk)

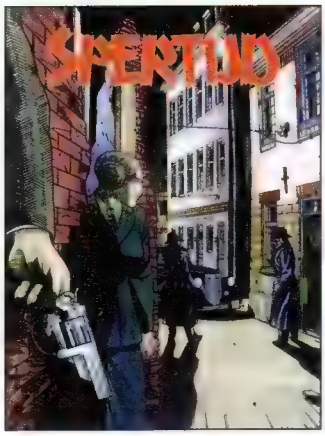

Troebel verzet in een bezette stad

Een metropool in Europa, bezet door de legers van een 'politieke hansworst' die onverwacht door een verpletterende verkiezingsoverwinning aan de macht is gekomen. De klerk Bruno Krieger keert na een gezondheidskuur in de bergen terug naar deze bezette stad. Kriegers ouderlijk huis is weggebombardeerd en zijn broer Anders is vermist na gevechtshandelingen aan het Oostfront. Bruno gaat op kamers wonen bij een weduwe en hervat zijn werkzaamheden als klerk bij de griffie. De bewoners van de metropool gaan gebukt onder angst, intensieve controles en een avondklok, de zogenoemde spertijd.

Dan krijgt Bruno contact met 'de organisatie' – een schimmige verzetsgroep die hem de *dog tag* (leger-identiteitsplaatje) van zijn broer toespeelt, een lokmiddel om zijn vertrouwen te winnen. Hij gaat in op het verzoek om dossiers te ontvreemden op de gemeentelijke bestuursdienst. Langzaam raakt hij steeds meer betrokken bij het gewelddadig verzet. Maar is alles wel zoals het op het eerste gezicht lijkt? Leeft Anders nog? Wat voor duister geheim bestaat er tussen Bruno en Anders? Wat is de rol van de verleidelijke Olga? Deugt het verzet eigenlijk wel? Wat drijft Bruno eigenlijk en wat betekenen die rare dromen van hem?

Spertijd is een spannend en intrigerend verhaal van **Pieter van Oudheusden**, dat de lezer nogal eens op het verkeerde been zet. Toch blijft na het lezen een vaag onbevredigend gevoel over. Misschien omdat *Spertijd* steeds meer en onontkoombaar het beeld opriep van Kafka (en Olga Lawina), verdwaald in *De donkere kamer van Damocles*, de roman van W.F Hermans. De geschiedenis lijkt zich overigens ook in dezelfde tijd - Tweede Wereldoorlog - af te spelen als de lezer afgaat op de voertuigen en de mode, zoals de lange jassen en opgedraaide haarvlechten van Olga.

De met de pen getrokken sfeervolle tekeningen, met veel arceringen, laten de invloed zien van de Japanse mangastrips. **Adri van Kooten**, die samen met Martin Lodewijk de Nederlandse manga *Quark* maakte, heeft een persoonlijke consequente stijl gevonden. Hij waagt zich niet aan experimenten met de kadrering, die heel conventioneel is, maar binnen die beperkingen weet hij met tempo, ritme en versnellingen mooie effecten te bereiken. De personages mogen op het eerste gezicht soms wat 'houterig' aandoen, al lezend en kijkend blijkt dat wonderwel te passen bij de angst, de dreiging en de daaruit voortvloeiende paranoïa van een oorlogssituatie, waarin niemand het achterste van zijn tong wil laten zien en waarin iedereen op zijn hoede is. DR

Spertijd

Van Kooten & Van Oudheusden
Bee Dee 2006
ISBN 90-77331-17-4
Prijs € 19,95
96 pagina's
zwart/wit (sk)

Kraaienhove 8: Lucius en de tijdangst
Kraaienhove 9: Grizelda en de heersingdienares
Marco Silvester 4: Marco Silvester en het spookhuis

Lohmann
Stripstift 2006
ISBN 90-74539-07-6 (deel 8)
ISBN 90-74539-08-4 (deel 9)
ISBN 90-74539-09-2 (deel 4)
Prijs €9,95
72 pagina's
zwart/wit (sk)

Nederlandse klassiekers rijp voor ontdekking

Willy Lohmann (Zutphen, 1936) moet het niet hebben van anatomisch perfect tekenwerk of taalzuivere dialogen; de kracht van zijn werk zit in de *sfeer*. De sfeer van zijn kronkelende bomen, zijn nevelige moerassen, het spel met licht en donker, de gestalte en kleding van al die typetjes die een (bij)rol spelen in het verhaal (en Lohmann is een begaafd karikaturist!) en tenslotte Kraaienhove met zijn torentjes, scheve ramen, kamertjes, trappen, nissen, beelden, stof en eindeloze spinnenwebben... Kraaienhove, dat in feite het 'vleesgeworden' Mysterie *is* – want iedere keer als hij het tekent is het anders: nooit zijn de vertrekken, de muren, de trappetjes, de erkers, de ontelbare beelden dezelfde die we de vorige keer zagen... Nee, deze auteur laat zich niets gelegen liggen aan 'realisme', hij wil iets anders tonen...

Hoofdbewoners van 'het eeuwenoude Kraaienhove' zijn de in-goede tovenares Grizelda – die helemaal niet 'griezelig' is – en de wetenschapper Lucius - die helemaal niet zo 'lucide' is... Lucius, gortdroog en verstrooid, is de wetenschapper, die niets anders ziet, niets anders zoekt dan de feiten - hij is 'het verstand'... Grizelda, de vriendelijke heks, 'communiceert' met haar beelden, die haar raad geven over wat zij moet doen... Zij is 'het gevoel', 'de intuïtie'... Het laat zich makkelijk raden wie uiteindelijk de raadsels oplost en het meeste inzicht verwerft... Grizelda en Lucius vullen elkaar perfect aan, zij fungeren als elkaars tegenpolen en houden in samenspel, afwisselend, het verhaal op gang... Simpel en efficiënt, zoals alle verhaalelementen in de strips van Lohmann.

Willy Lohmann begon zijn strip *Kraaienhove* in 1962 en publiceerde deze elf jaar lang in de randstadkrant *Het Parool*. De dagbladstrip kreeg een tweede leven toen de auteur nieuwe verhalen ging maken voor het stripweekblad *Pep* in 1972, die hij niet langer hoefde te beperken tot stroken; hij kon nu hele pagina's tekenen, eerst in zwart/wit, later zelfs in kleur!

Het is een verdienstelijk initiatief van *Stripschrift* om opnieuw een poging te doen deze originele Nederlandse strip in boekvorm uit te geven. Extra verdienstelijk, omdat Stripstift al de *vierde* uitgever is die dit probeert. In de jaren zeventig en tachtig gingen Semic, Brabantia Nostra en De Meulder Stripstift al voor, en lieten het steeds na twee, drie boekjes afweten... We mogen hopen dat deze nieuwe uitgave, waarvoor een slimme formule is gekozen, meer succes heeft. Want *Kraaienhove*, net als zijn 'opvolger' *Marco Silvester* (over een 'wetenschapper' die 'paranormale' avonturen beleeft, zeg maar Grizelda-Lucius ineen) heeft de lezer genoeg te bieden. In terugblik hebben Lohmanns strips ook wat weg van bekende Toonder-producties als *Tom Poes* en *Panda*; ze hebben niet de doorwrochtheid, de finesses van die strips, maar ademen wel veel van die bijzondere sfeer, zowel in het tekenwerk als in de verhalen (let alleen al op de titels: *Lucius en de tijdangst*, *Grizelda en de heersingdienares*), kortom - een Nederlandse klassieker die de moeite van het ontdekken waard is. MS

Koning Snotneus 2: Adalbert is de draad kwijt (Trondheim/Parme, Silvester). Onderkoelde, spitse humor over een onuitstaanbare jonge vorst. RS

Het kunstbordeel 2: Mimi & Henri (Smudja, Silvester). Dappere poging om de impressionistische kunstenaarsscene in de tweede helft van de negentiende eeuw te typeren, op basis van een vrije interpretatie van het leven van Toulouse-Lautrec. Fraai tekenwerk. RS

Melisande 14: Het potje van de duivel (Clarke/Gilson, Dupuis). Frisse humorreeks over de heks-in-opleiding Melisande. Dit deel ontbeert echter te weinig sterke grappen om echt indruk te maken. RS

Merlijn 5: Tartijn en Isolde (Munuera/Morvan, Silvester). Het tweede album binnen de reeks is eigenlijk deel 5. Morhold is de verwaande jager van de koning en heeft het op prinses Isolde voorzien. Zij ziet het echter meer zitten in het vreemde wezen Tartijn. Denk aan Shrek en je zit in de buurt. TdK

Michel Vaillant 69: De hel naast het circuit (Graton/Graton, Graton). Vaillant doet mee met een racewagen met waterstofmotor aan de Rally van de Oriënt in Turkije. Hij komt in aanraking met een voor een rallypiloot onverwacht probleem: kinderarbeid. Scenarist Philippe Graton ging om zich te oriënteren naar een aantal Turkse plekken, zoals Sivas en Erzurum. RS

1984 - Het gelijk van George Orwell??? (Schreurs/Hanssen, Xtra). In het jaar 1984 een aardig idee om twee zo verschillende tekenaars hun visie te laten geven op de pessimistische toekomstroman en politieke satire uit 1948 van de Engelse schrijver George Orwell (1903-1950). In 2006 is het vooral curieus om te zien hoe de publieke opinie verhard is en de politieke correctheid van de progressieve tekenaars uit 1984 hopeloos achterhaald. Voor *die hard* verzamelaars? DR

Picknick in 8 smaken (Floc'h, Xtra). Picknicken blijkt een gevaarlijke bezigheid. Verrassend kort geïllustreerd verhaal, waarbij een nauwkeurige blik vereist is. Maker is Arnaud Floc'h: niet te verwarren met de partner van Rivière. RS

Plankgas en Plastronneke 2: Cooool (Stallaert/Urhanus, Standaard). Het koppel kunstbeen en stropdas blijft steken in magere kinderonderbroekenlol waarbij de clou net even te veel zichtbaar is. TdK

Retep 1 (Schreurs, Xtra). Na de pockets van Espee en de albums van SP/CIC probeert uitgeverij Xtra het opnieuw met een geplande driedelige uitgave van Schreurs' grappen over de hond Retep. De grove grappen uit medio jaren tachtig over stront, seks en geweld blijken inmiddels uitgewerkt. TdK

Sam Bracken 2: Race tegen de tijd (Jarbinet, Arboris). Advocaat Sam Bracken ontpopt zich tot een fantasievolle en technische misdaadbestrijder. Een John Grisham-thriller met veel actie. TdK

Spervuur 2: De evolutie (Vallès/Desberg, Lombard). De Belgisch/Amerikaanse schrijver Desberg kan in dit tweede deel de vermeende hitpotentie uit deel 1 niet geheel waarmaken. Het te ver doorgevoerde scenario wordt overeind gehouden door geweldsscènes. TdK

Sponge Bob Squarepants 3: Kwallenbal (Diverse auteurs, Sanoma). Overbodige remake en pure uitmelkerij. Wie ooit de dansende, kwaadaardige kwallen heeft gezien in de betreffende aflevering van deze razend populaire animatieserie bij Nickelodeon weet genoeg. RS

Stripgeschenkboek 2006: Storm - De kronieken van 30 jaar Storm (Lawrence/Lodewijk/Matena, Stripboekgeschenk). Samensteller Rob van Bavel heeft een verzamelwaardig boekwerk afgeleverd met oude verhalen, een toelichting op het ontstaan van de serie, een interview met Lodewijk en Matena en een kleine blik in de toekomst. TdK

Stupid Invaders 1 (Jean-Marie/Blaster, Casterman). Strip op basis van de niet zo bekende, gelijknamige komische tekenfilmserie. Niet leuk, niet boeiend getekend en met weinig liefde geproduceerd. Hooguit geschikt voor kinderen tot een jaar of 8. JW

Suske en Wiske 291: De bangeschieters (Van Gucht/Morjaeu/Vandersteen, Standaard). Lambiek krijgt bij de schiettent op de kermis als troostprijs een originele 'betoverde' cowboyhoed. Dat leidt tot een avontuur in Texas waar Sus en Wis, tante Sidonia en Lambiek uiteindelijk na cowboy- en indianen (pardon: *native Americans*) -avonturen de vloek van de hoed weten te breken. DR

Willems Wereld 3: Guppen op de bank (Oosterwijk, L). Een barjuffrouw, een pornoacteur, een Poolse klusjesman, een paar lekkere wijven en Henk Westbroek spelen de hoofdrol in een ietwat zielige wereld waarin seks, geld en drank de boventoon voeren. HW

Yu-Gi-Oh! 1 (Takahashi, Kana). Hernieuwd uitgegeven met vertaling rechtstreeks vanuit het Japans. De Nederlandse uitgave uit 2003 was uit het Frans. Vergeleken met deze uitgave kent de herdruk van deze manga-klassieker ook een aangepaste introductie. RS

AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

Antwerpen in de strip

Wie Antwerpen niet te ver weg vindt, kan nog tot 27 augustus een kijkje gaan nemen in bibliotheek Permeke aan het De Coninckplein 26. Daar is namelijk een (gratis!) tentoonstelling over Antwerpen in de strip te zien.
In de tentoonstelling wordt een link gelegd tussen de stad Antwerpen en het beeldverhaal. Vele bekende en minder bekende locaties in deze havenstad hebben tekenaars geïnspireerd tot het vereeuwigen van onder andere de Zoo, de kathedraal, de historische binnenstad, het Centraal Station, diverse musea en de haven. Uiteraard ontbreken in de tentoonstelling grote stripnamen zoals *Suske en Wiske*, *Jommeke* en *Kiekeboe* niet maar ook andere soms minder bekende en/of voor de hand liggende stripreeksen (*Jaguar* van Jan Bosschaert, *Bezette stad* van Christian Verhaeghe) spelen zich in Antwerpen af. De expositie is een initiatief van 't Vlaams Stripcentrum die, ondermeer financieel, gesteund worden door Erfgoedcel Antwerpen, de bibliotheek Permeke en Antwerpen Boekenstad. Deze laatste is een initiatief van de stad Antwerpen met als doel de stad een grotere bekendheid met boeken te geven. Om Antwerpen daarnaast nog beter te leren kennen, is ook een boekje samengesteld met de titel *Antwerpen stript*. Met de in dit boek opgenomen wandelroute en de aanvullende info kun je zelf kennismaken met de stripgerelateerde plekken van Antwerpen. Eerder verscheen een soortgelijk werk over de stad Brussel. Het boekje is verkrijgbaar voor €15 bij de Antwerpse Stadswinkel en de (overwegend Vlaamse) stripspeciaalzaken. TdK
Meer info: zie Agenda.

- ***t/m 19 augustus*** *Expo 'Wasco', Galerie Lambiek, Kerkstraat 132, Amsterdam, info: (+31) (0)20-6267543 of www.lambiek.net*
- ***t/m 26 augustus*** *Expo 'Disney en Donald in Kampen', over Walt Disney en het weekblad Donald Duck, Gemeentelijke expositieruimte Koornmarktspoort, IJsselkade 1, Kampen*
- ***t/m 27 augustus*** *Expo 'Antwerpen in de strip', Bibliotheek Permeke, De Coninckplein, Antwerpen, België, info: (+32) (0)3-2320103 of www.erfgoedcelantwerpen.be*
- ***t/m 31 augustus*** *Expo 'De zomers van Aloys Oosterwijk', Trix & Rees-huis, Kerkstraat 19, Arnhem, info: (+31) (0)26-4439159*
- ***t/m 3 september*** *Expo 'Strips in veelvoud – De (druk)geschiedenis van het beeldverhaal', Drukkerijmuseum, Leeuwerik 8, Etten-Leur, info: (+31) (0)76-5034826 of www.drukkerijmuseum.nl*
- ***t/m 3 september*** *Expo 'Marten Toonder, een heer van stand', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.nederlandsstripmuseum.nl*
- ***t/m 17 september*** *Expo 'Rhâââ Gotlib', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***t/m 24 september*** *Expo 'Instant Kama', Persmuseum, Zeeburgerkade 10, Amsterdam, info: (+31) (0)20-6928810 of www.persmuseum.nl*
- ***t/m 1 oktober*** *Expo 'FC Knudde en het WK', een overzichtstentoonstelling van Toon van Driel, Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 70, Groningen, info: www.nederlandsstripmuseum.nl*
- ***19 augustus*** *8e Kamper Stripspektakel, Oudestraat/Gasthuisstraat/Nieuwe Markt, Kampen, info: (+31) (0)38-3320997 of www.steck.nl*

26 en 27 augustus *21e Brabants Stripspektakel, Sportcentrum Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32) (0)11-661473 of www.stripspektakel.cjb.net*

- ***19 september t/m 26 november*** *Expo 'Le 9ième Rêve – 30 jaar dromen', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***30 september en 1 oktober*** *De Stripdagen, Euretco Expo Center, Meidoornkade 24, Houten, info: (+31) (0)255-518012 of www.stripdagen.nl*
- ***7 en 8 oktober*** *Week van de strip, Stadsfeestzaal Aarschot, Aarschot, België, info: (+32) (0)16-569709*
- ***27 oktober 2006 t/m 15 april 2007*** *Expo 'De wereld van Franquin', Autoworld, Brussel, België*
- ***1 t/m 5 november*** *11e Holland Animation Film Festival, Utrecht, info: (+31) (0)30-2331733 of www.haff.nl*
- ***25 t/m 28 januari 2007*** *34e Festival International de la Bande Dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33) 5-45978650 of www.bdangouleme.com*
- ***24 en 25 februari 2007*** *Stripboekenbeurs Rijswijk, Evenementenhal Rijswijk, (v/h Darling Market), Volmerlaan 12, Rijswijk, info: www.stripboekenbeurs.com*
- ***25 maart 2007*** *Grote stripruilbeurs, Stripclub Tafelrond, Zaal Het Bad, Martelarenlaan, Kessel-Lo, België, info: (+32) (0)16-236597*

ADVERTENTIE

→ WINNEN

Tijdens Stripdagen Haarlem verscheen er een verrassend album. Onder de titel *Verknipt en verstript - De avonturen van Zaagje* bewerkten 45 kunstenaars elkaars werk. *Stripschrift* geeft in samenwerking met uitgeverij De Zingende Zaag drie exemplaren weg aan lezers die het antwoord weten op onderstaande vraag:

Van Joost Swarte staat in *Verknipt en Verstript* een omslag van een Kuifje-parodie afgebeeld: *Kuifje in Rotterdam*. Voor welke gelegenheid en in welk jaar heeft Swarte dit omslag gemaakt?

Stuur het antwoord voor
15 september naar
Knip-strippprijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van *Stripschrift* en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Arn-prijsvraag Stripschrift 375:
Wij vroegen hoe de zoon van Arn heette en wat Arn deed om die zoon meer op hem te laten lijken. Het goede antwoord werd veelvuldig ingestuurd. De zoon heet Ron en Arn hakte hem de linkerhand af (die hij zelf ook miste). De prijswinnaars van het luxe album *De wraak van Arn* zijn: **H.J. Brakels** (Warmond), **Herman Hombié** (Heverlee, België) en **Ron - what's in a name - Overdorp** (Amsterdam). Zij hebben hun prijs inmiddels ontvangen.

Uitslag Geenen-prijsvraag Stripschrift 376:
Wij wilden graag weten welk beroep Anton Dingeman, de stripheld van Pieter Geenen, heeft. Het volledig juiste antwoord luidt: ambtenaar (van middelbare leeftijd), werkend bij een middelgrote gemeente. 'Ambtenaar' hebben we gemakshalve ook goedgekeurd en we kunnen daarom de volgende vijf winnaars het nieuwe *Anton Dingeman*-album toesturen: **Frans Kisner** (Zevenhuizen), **Johnny de Kraker** (Utrecht), **Eva Rensman** (Utrecht), **Reyn Rozenberg** (Zoetermeer) en **Rian van de Sande** (Zoetermeer).

Uitslag Boy-Oh-Boy!-prijsvraag Stripschrift 377:
Wij vroegen naar de naam van het populaire Engelse jazzblad dat een jaar lang tekeningen van Boy ten Hove op het omslag plaatste. Het juiste antwoord is *Rhythm*. Opnieuw moest loting uitkomst brengen. We sturen de volgende personen een exemplaar op van *Boy ten Hove's Caricatures*: **Klaas Cuperus** (Vries), **Jos Lammers** (Den Haag), **Reinier Malasch** (Amsterdam) en **Carla Mulder** (Amsterdam).

Wij feliciteren alle prijswinnaars van harte!

ADVERTENTIE

TE HUUR !!!

Het superleuke 'Klein Suske en Wiske' Springkasteel is nu ook te huur voor feestjes en evenementen.

WWW.KLEINSUSKEWISKE.BE
Voor meer info

Suske en Wiske Promoteam
++32 (0)3 888 64 82 (tel)
eric@dilles.be

Je eigen puzzel ?
Dat kan, vanaf 250 exemplaren !

PUZZELMAN

Gepersonaliseerde puzzel
Naast het uitgeven van strippuzzels, is Puzzelman gespecialiseerd in het produceren van gepersonaliseerde puzzels. Zo maakt Puzzelman de puzzels voor het Rijksmuseum van Amsterdam, het Kröller¨-Müller Museum, Madurodam, de Fameuze Fanclub, Gemeente Gouda.... Zo maakten we ook de grote 'Suske en Wiske pvc puzzel' voor de promotietoer van Suske en Wiske, het 'Suske en Wiske promo'puzzeltje van Toerisme Hasselt, het 'Jan Bosschaert' puzzelblik voor het Wilrijkse Stripcentrum, de eerste puzzel van de Fameuze Fanclub, de Tentoonstellingspuzzel van Nero, de 'Ersel-'puzzel voor stripwinkel Comicstrip....

Je eigen puzzel
Wil je hier meer over te weten komen, aarzel dan niet kontakt op te nemen met Eric Dilles op ++32 (0)3 888 64 82 of per mail via eric@dilles.be

W W W . P U Z Z E L M A N . C O M

HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

>WAARHEEN?

Serge Baeken heeft de Debuutprijs van de stad Turnhout gewonnen. Baeken, die de prijs won met zijn album *The No Stories*, krijgt €250 en een beeldje van stripfiguur Biebel. De prijs, toegekend door een driekoppige jury bestaande uit Jan Bex (*Gazet van Antwerpen/Het Belang van Limburg*), Toon Horsten (Strip Turnhout) en Gert Meesters (*Focus Knack*) worden in het najaar aan Baeken uitgereikt.

De Light of Truth award, voor personen en organisaties die zich inzetten voor een vrij Tibet, is op 1 juni in Brussel door de Dalai Lama persoonlijk uitgereikt aan aartsbisschop **Desmond Tutu** en aan de **Hergé Foundation**. Tutu's lange strijd tegen de apartheid is volgens de organisatie (de International Campaign for Tibet) een inspiratie voor Tibetanen wereldwijd. De Hergé Foundation krijgt de prijs omdat de stichting zich verzet tegen de censuur van het stripboek *Kuifje in Tibet* dat in China verscheen met als titel *Kuifje in China's Tibet*.

De Carolus Quintusprijs 2006, oftewel de prijs voor het beste maatschappelijk relevante stripalbum van het afgelopen jaar, ging naar het album **Cuervos** van de Franse stripmakers Michel Durand en Richard Marazano. In het Nederlands kwamen bij uitgeverij Talent twee delen, in Frankrijk zijn al vier delen verschenen. Aan de prijs is een bedrag verbonden van €2500.

Tijdens het Amsterdam Fantastic Film Festival, eind april, ontving **Erik Kriek** de DPBA, oftewel de Delft Blue Penis Award. Kriek won deze delftsblauwe piemel in de categorie 'Best Screen Hugging during the 22 AFFF' (voor degene die altijd vooraan zit).

De Stripvos, de prijs van het Vlaams Onafhankelijke Stripgilde (VOS) in de vorm van een bronzen beeldje, is voor de vijfde keer uitgereikt. Oud *Suske en Wiske*-tekenaar **Paul Geerts** ontving het omdat hij er 'met verve' in is geslaagd de stripreeks *Suske en Wiske* over te nemen en succesvol voort te zetten.

In Antwerpen is op 17 juni de Vlaamse Auteursvereniging opgericht. Deze vereniging heeft tot doel ondersteuning te bieden aan individuele auteurs, op te treden als collectieve belangenbehartiger en als woordvoerder op te treden van de aangesloten auteurs bij actuele gebeurtenissen. **Marc Verhaegen** (*Suske en Wiske*, *Senne en Sanne*) is gekozen in het bestuur, evenals illustrator **Ann de Bode**.

Brecht Evens, een twintigjarige striptekenaar en cartoonist uit Hasselt, is door het Belgische CJP verkozen tot drager van de titel Het Jong 2006. De prijs, een geldbedrag van €4000, is voor een in de ogen van CJP jong en beloftevolle artiest. Het CJP wil jongeren en cultuur dichter bij elkaar brengen.

Jacques Tardi heeft tijdens de Comic Salon in het Duitse Erlangen de Max und Moritz-prijs ontvangen voor zijn gehele oeuvre. **Volker Reiche** ontving de prijs voor beste Duitse striptekenaar. Verder vielen onder anderen **Gipi** (*De onschuldigen*, beste internationale strip) en **Keji Nakazawa** (*Gen*

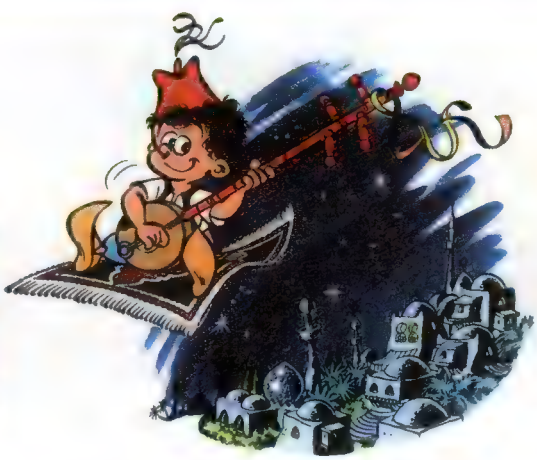

>WAARVOOR?

Fred Burton is op 21 april overleden. Deze Fransman tekende de reeksen *Coleman Wallace* (op scenario van Jean Wacquet) en *Fort Boyard* (Thierry Robberecht); deze laatste reeks was gebaseerd op het beroemde tv-schatzoekersspel. De reeksen zijn niet in het Nederlands vertaald. Burton werd slechts 42 jaar.

Ferdinando Tacconi, de Italiaanse tekenaar van de strip *De Gentlemen*, overleed op 12 mei. Tacconi werkte in zijn carrière voor veel uitgeverijen en hij leverde bijdragen aan verschillende binnen- en buitenlandse tijdschriften. Samen met stripauteur Alfredo Castelli bedacht hij *De Gentlemen* die in het Nederlandse tijdschrift Wham! werd voorgepubliceerd. Uiteindelijk verschenen er zes albums. Ferdinando Tacconi werd 83 jaar.

Op 22 mei, vlak voor zijn verjaardag, overleed **Roger Camille** die ook onder zijn pseudoniem Kiko geen grote bekendheid genoot in de stripwereld. Deze in Héliopolis, Egypte geboren tekenaar tekende de serie **Foufi**, waarvan eind jaren zestig twee albums verschenen bij Dupuis. Meer recent bracht Arcadia nog een deeltje op de markt. Verder tekende hij op scenario van Jacques Devos *Djinn* en samen met Lucien de Gieter maakte hij *Ali-Bibi, de kleine fakir*. Kiko werd 69 jaar.

Bob Mau, de tekenaar van *Kari Lente* (in Nederland ook bekend als *Klarinet*), is op 26 mei, een paar dagen na zijn tachtigste verjaardag, overleden. Een andere, eerder verschenen reeks van Mau, is de typische Vlaamse detectivereeks *Pits en Kaliber*. Vorig jaar zag Mau nog een tentoonstelling aan zijn werk gewijd in de bibliotheek van Knokke-Heist. Tot op de dag van vandaag verschijnen albums van *Kari Lente* bij Brabant Strip.

Barrevoets in Hiroshima, beste manga). De jury gaf **Ralf König** een speciale vermelding vanwege zijn stellingname in de discussie over de Mohammed-cartoons.

De VPRO Grand Prix werd tijdens de Stripdagen Haarlem aan **Manu Larcenet** toebedeeld. De auteur van onder andere *De dagelijkse worsteling* was niet aanwezig om zijn prijs in ontvangst te nemen. Deze uitverkiezing tot de beste stripmaker van de afgelopen twee jaar betekent ook dat hij in 2008 het gastcuratorschap van Stripdagen Haarlem mag vervullen.

Voor de tweede keer werden de Stripperspijzen toegekend. Op voorspraak van vijftien striprecensenten won in de categorie literair-alternatief het album **Onder Palestijnen** van Joe Sacco. **Blacksad 3: Rode ziel** van Juanjo Guarnido en Juan Díaz Canales werd winnaar in de categorie traditioneel-populair. De Stripperspijzen, een initiatief van stripjournalist Geert de Weyer en uitgeverij Sherpa, zijn tijdens Stripdagen Haarlem uitgereikt.

De Clickies, de prijzen voor webcomics, werden ook op 3 en 4 juni tijdens Stripdagen Haarlem uitgereikt. In de categorie verhalende webcomics (Epic Clickie Benelux) ging **Liz Greenfield** (*Stuff sucks*) met de eer strijken. De Humor Clickie Benelux was voor **Stephan Brusche** (*Mijn wekelijkse stripje*). De voor het eerst toegekende International Clickie ging naar de Britse tekenaar **Daniel Merlin Goodbrey**.

Henri Vernes, de geestelijke vader van de strip *Bob Morane*, is door de burgemeester op 12 juni benoemd tot ereburger van de stad Brussel. *Bob Morane*, ontstaan in 1953 als leesboekenreeks en als strip voor het eerst verschenen in 1959, is al toe aan zijn tweehonderdste avontuur.

Stichting Clickburg is voorzitterloos. **René van Densen** had al eerder aangegeven na Stripdagen Haarlem te zullen stoppen. Ook penningmeester/secretaris **Dave van den Akker** is afgetreden.

Dezelfde **Stichting Clickburg** sleepte en passant ook nog een prijs in de wacht. Het won een award voor Meest vage webcomic-initiatief in een reeks van Webcomic-prijzen genaamd de Vzzzbx-awards, een initiatief van striptekenaar Shellac.

René van Densen heeft inmiddels al weer een nieuw onderkomen gevonden. Samen met **Troy Titane** (schrijver en cartoonist) is hij verkozen tot nachtburgemeester van Tilburg. De heren werden verkozen boven onder andere Jean-Paul Arends en Gumbah, ook Tilburgers. Van Densen is volgens het juryrapport gezichtsbepalend in het Tilburgse nachtleven en, met leren handschoenen, een graag geziene gast in alle kroegen.

Robert Baert is benoemd tot algemeen directeur van Dupuis. Baert heeft eerder verschillende directiefuncties vervuld ondermeer bij Mercedes. **Erik Verhoest** is tegelijkertijd benoemd als de nieuwe directeur van uitgeverij Dupuis. Verhoest is een bekende in de stripwereld; hij werkte eerder voor de uitgeverijen Champaka en Marsu Productions. Als zijn adjunct is **Benoît Fripiat** aangesteld. Hij wordt verantwoordelijk voor de collectie 'alle leeftijden' en het weekblad *Spirou*.

LINKS,
VAN LINKS NAAR RECHTS -
- ***De Gentlemen*** **van Ferdinando Tacconi**
- ***Foufi*** **van Kiko**
- **Het team uit *Kari Lente* van Bob Mau,**
- ***Bollie & Billie*** **van Jean Roba**
- **Prent uit de tv-bewerking van *In de Soete Suikerbol* door W.G. van de Hulst jr.**

Op 29 mei overleed cartoonist **Frits Müller** (1932). Müller begon als reclametekenaar en illustrator en werd later vast politiek cartoonist in *Algemeen Handelsblad*. Ook werkte hij voor *Het Vrije Volk*, *Haagse Post* en *NRC Handelsblad*. In 1992 ontving hij de Professor Pi-prijs voor zijn politieke prenten en in 2000 de Inktspotprijs voor de beste politieke prent uit dat jaar.

Op 14 juni overleed **Jean Roba**, de tekenaar van *Bollie & Billie* en *De Sliert*. De gagstrip *Bollie & Billie* tekende hij sinds 1959; de strip verscheen jarenlang in weekblad *Robbedoes*. Het was vanaf de start een groot succes. In totaal zagen zo'n dertig albums het daglicht die in veertien talen verschenen. Van *De Sliert* verschenen zes albums. Roba stopte in 2002 met het tekenen van strips en droeg *Bollie & Billie* over aan Laurent Veyron. Jean Roba, ridder in de Kunst en Literatuur, overleed op 75-jarige leeftijd.

De cineast **Piet van der Ham** (1910) is op 3 juli op 96-jarige leeftijd overleden. Hij was zowel fotograaf als filmer, was bevriend met Alfred Mazure en droeg als acteur, schrijver, cameraman en producent bij aan diverse korte speelfilms over Dick Bos. Piet van der Ham, ridder in de orde van Oranje Nassau, genoot verder bekendheid als recensent, cursusleider, artikelen en boekenschrijver en bezat een zeer uitgebreid filmarchief met meer dan 60.000 recensies. Ook Paul Verhoeven heeft recent de kennis van Van der Ham benut bij het maken van zijn documentaire over Dick Bos.

Op 27 juli overleed **W.G. van de Hulst jr.** Hij illustreerde veel boeken van zijn vader, senior, maar werd in de stripwereld voornamelijk bekend door de strip *In de Soete Suikerbol*, eveneens op tekst van zijn vader. De strip werd later bewerkt tot een hoorspel, een tv-bewerking en een musical. Junior werd 89 jaar.

→ EIGEN BEHEER

Parcifal 2

In dit nummer van het driemaandelijks Belgisch stripmagazine nemen zeventien tekenaars ieder een deel van het verhaal *Frituur Vivo* voor hun rekening, op scenario van Mark Flerick. De alledaagse avonturen van frietkot-uitbater Vivo en zijn vrouw Mariëtte, getekend door onder anderen Lamelos, Jean Bourgouignon, Mark en Mong, Liesbeth de Stercke en Anton Setola zijn vaak aan de melige kant en flodderen door de verschillende stijlen alle kanten op. Vooral liefhebbers van het genre 'Weten jullie waarom Belgische vrouwen vierkante tepels hebben? Om de baby's aan frieten te laten wennen' komen aan hun trekken. Daarnaast ook hoofdstuk 11 van *De Mongoliden*, een fascinerend verhaal van Olivier Schrauwen, die ook in het eerste nummer van *Parcifal* al opviel.De koers van de redactie van het blad, fors financieel gesteund door het Vlaams Fonds voor de Letteren, is nog niet erg duidelijk.

Het eerste - geniette - nummer van het blad bood een interessant en breed scala van fotostrips, losse illustraties met een thema, korte geïllustreerde verhalen en gagstrips over één of meer pagina's. De lezer kreeg daarmee een goede indruk van de experimenteerlust van de 'nieuwe Belgische school'.

Het tweede – gebrocheerde – nummer van 100 pagina's is door de opzet - één verhaal door verschillende tekenaars - een stuk conventioneler. Iedereen die kan tekenen of een scenario kan schrijven is welkom op de vrijdagse redactievergaderingen in Gent.

Losse nummers kosten €4 en abonnementen zijn alleen in België mogelijk. DR

Meer info: *www.parcifal.be*

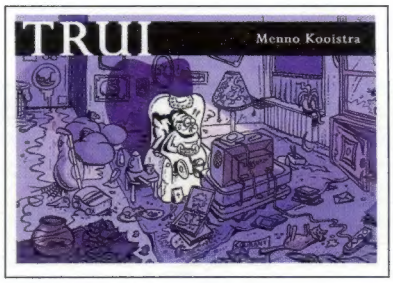

Trui

Dit is het tweede boekje dat Menno Kooistra in eigen beheer uitgeeft. Na *Over gepeins*, min of meer autobiografisch van aard, brengt hij nu een bundeling uit van zijn strip *Trui* over een, zoals zij dat zelf noemt, oude van dagen.

Het boekje (28 pagina's, €5 inclusief verzendkosten) op A5-formaat bevat per pagina een strook over de eigenwijze, alleenstaande bejaarde Geertruida Intpaenhuijs, roepnaam Trui. Ze is monter, slim, sluw als het haar uitkomt, maar ook af en toe zo naïef als het maar kan. In twee of drie plaatjes werkt Kooistra naar een clou toe die nogal wisselend van niveau is. Voor de hand liggende grappen met woordspelingen en over onderwerpen als omgaan met een navigatiesysteem of de rollatorrijtest worden afgewisseld met verrassender keuzes zoals de grap waarin Trui na de condoleance en tijdens de georganiseerde koffie met koek vaststelt dat de cake vorige week bij Bep lekkerder was. De bundeling is in enkele stripwinkels verkrijgbaar. TdK

Meer info: *www.trui.org*

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Soms betaalt een brievenschrijver een klein extra bedrag voor zijn postzegel. Deze gift kan dan bij voorbeeld worden besteed aan hulpbehoevende kinderen of ouderen. In België mocht het Rode Kruis in 1941 voor het eerst langs deze weg collecteren. In 2003 deed die organisatie dat met hulp van Studio Max. De Wulf (Rik Dewulf) en De Marck (Marc Daniëls) ontwierpen voor de gelegenheid een serie op elkaar aansluitende zegels met Stam en Pilou, twee figuurtjes die fungeren als boegbeeld voor de filatelistische jeugdclub Stampilou. Op deze zegels roept Stam om hulp en bedient Pilou het licht. Dankzij die actie konden allerlei buurtafdelingen van het Rode Kruis in België weer een jaar paraat staan. HW

Land van herkomst:
België
Jaar van uitgifte: 2003
Cataloguswaarde:
€ 1.00 per stuk

→ STAPELTJE SECUNDAIR

Bild & Bubbla 167 en 168
Dit Deense driemaandelijkse blad opent nummer 167 met een verhaal over de populaire stripserie *Nemi*, getekend door de Noorse Lise Myrhes, die een opleiding *graphic design* volgde in Los Angeles. Nemi, een jonge vrouw en gothic-aanhangster is in een manga-achtige stijl getekend en werd populair door een serie gastoptredens in het het Noorse magazine *The Far Side*. De strip verschijnt tegenwoordig behalve in het Noors, Zweeds en Fins ook in sommige Engelse bladen (zie voor meer info *http://nemi.thtn.com*). Verder worden onder meer Will Eisner (uitgebreid) en Fred Julsing (beknopt) herdacht. Een artikel over Studio Vandersteen is het eerste van een serie over de Vlaamse strip. Daarnaast zijn er artikelen over *Modesty Blaise* te lezen ter gelegenheid van de 81e verjaardag van haar geestelijk vader, de schrijver Peter O'Donnell. DR
In nummer 168 veel aandacht voor manga, die ook in Scandinavië opgang maken. Met een overzicht van recente Japanse strips alsook een interview met de makers van de Zweedse manga *Kishako* van Pidde Andersson, Mikael Tegebjer en Åsa Ekström (tekenares). Saillant detail: Pidde liet zich inspireren door Henk Kuijpers' *Franka* bij het maken van deze manga over een journaliste. Verder richt de redactie de schijnwerpers op de Noor Karstein Volle (maker van de pseudodocumentaire in stripvorm *Fakta fra verden*), de Duitse stripkunstenares Anke Feuchtenberger, de *Lucky Luke*-tekenaar Achdé, *Flash Gordon*, de stripversies van de sprookjes van HC Andersen, en het debuut van de Zweedse auteur Naomi Kowak bij de Amerikaanse uitgeverij NBM (met *Unholy Kinship*). RS
Meer info: Friisgatan 15 B, 21421 Malmö, Zweden of *www.serieframjandet.se*

IJOCA 5/2 en 7/1
Nog steeds geen feest voor het oog, maar wat valt er veel te lezen in dit 'tijdschrift'. Nummer 5/2 opent met persoonlijke herinneringen van de cartoonist en striphistoricus R.C. Harvey (zie ook *www.rcharvey.com*) die naast vele andere anekdotes vertelt waarom hij uiteindelijk niet Hank Ketcham is opgevolgd als tekenaar van de strip *Dennis the Menace*. Verder in dit 416 pagina's dikke nummer onder veel meer een informatief artikel over politieke satire die tekenaar Hans Bendix bedreef in Nazi-Duitsland, Amerikaanse cartoons als humorwapen in de Koude Oorlog en een tekstanalyse van de Latijns-Amerikaanse en Noord-Amerikaanse stripsuperhelden waarbij de culturele waarden werden onderzocht. Onder de titel *Noble Enterprise* wordt de lezer bijgepraat over de *small press* in Engeland. Ook China komt aan bod in een gedegen artikel over de cartoons en hun tekenaars tijdens de Culturele Revolutie. IJOCA staat vol met interessante cartoons, tekeningen en proefschetsen, maar wat zijn die scheterig afgedrukt. DR
Dik-dikker-dikst: nummer 7/1 van *International Journal of Comic Art* telt 590 pagina's vol met artikelen, vaak wetenschappelijk getint, over strips en cartoons. Een groot deel van de ruimte wordt gespendeerd aan het thema Rusland. Maar er is bij voorbeeld ook een beschouwing over de opgewonden retoriek van comics, representaties van politieke leiders in Afrikaanse satire en een terugblik op een symposium over Aziatische animatie en cartoons en computerspelletjes. RS
Meer info: 669 Ferne Blvd., Drexel Hill, PA 19026, Verenigde Staten of *www.ijoca.com*

STRIP SCHRIFT
Jaargang 38
Nummer 5 (378)
September 2006

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os,
Dik Rondeltap, Rik Sanders

Medewerkers
Manon Albers, Ger Apeldoorn,
Ben Bits, Peter Breedveld,
Erik van der Hoeven, Eddie de Jong,
Erich Malter, Willard Mans,
Rob van der Nol, Wilbert Plijnaar,
Mat Schifferstein, Erwin Suvaal,
Rudy Vrooman, Jeroen Wassing,
Harry Wibier, René Windig,
Olivier Wortel

Omslag
Frédérique Beltran

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl

Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland € 42,50
België € 45,00
Other countries € 59,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opmemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie
Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

Luitingh Fantasy & UITGEVERIJ L

PRESENTEREN

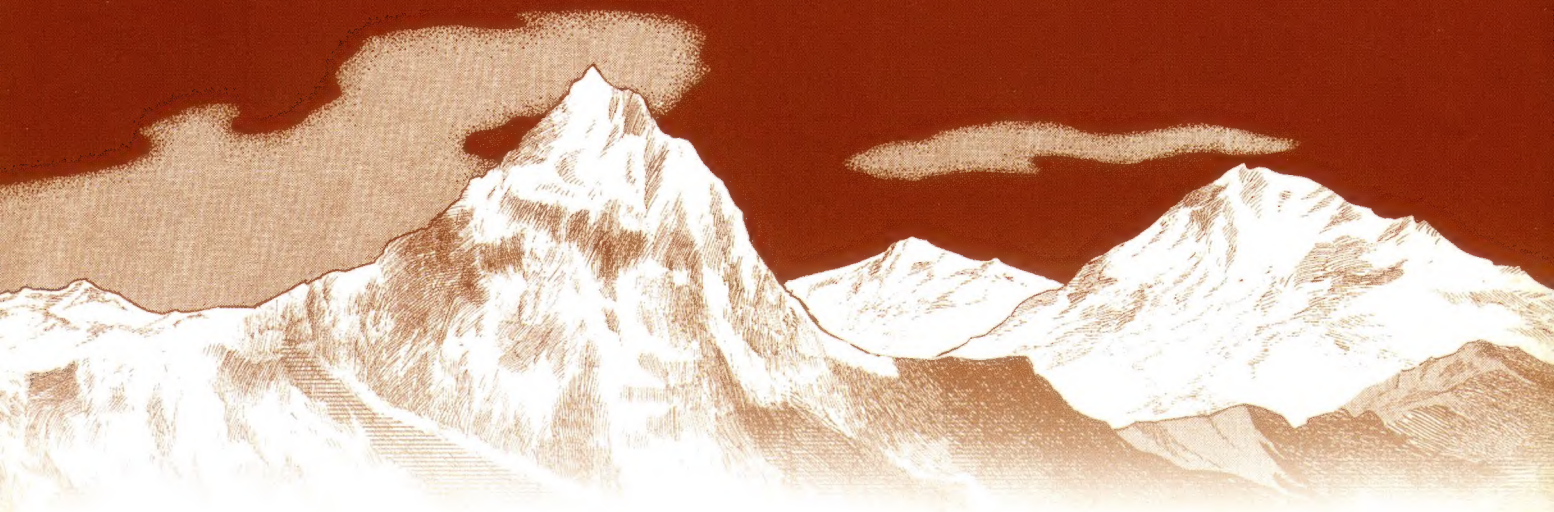

BOEDDHA

OSAMU TEZUKA

Alle leven is heilig...

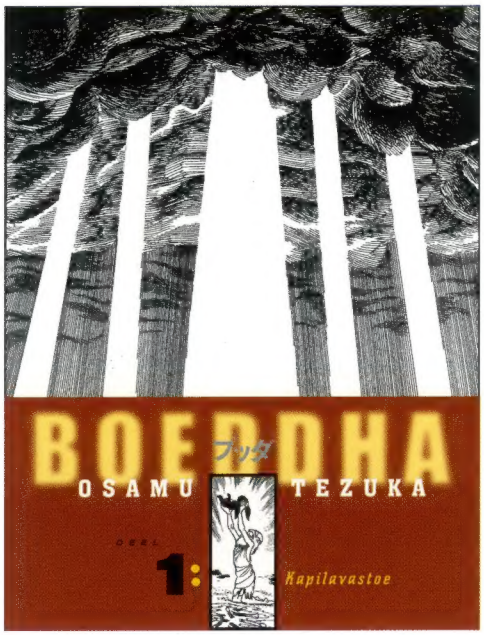

Deel 1 - Kapilavastoe

VERSCHIJNT
augustus 2006

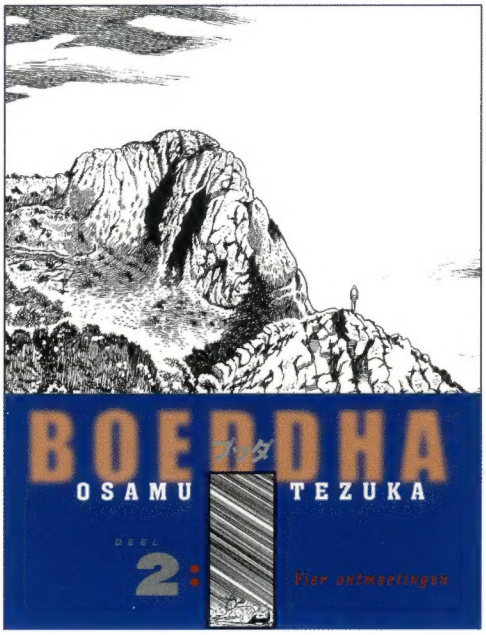

Deel 2 - Vier ontmoetingen

VERSCHIJNT
november 2006

'De allermooiste literaire manga ooit.'
– New York Times